

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD
INSTITUT POLITOLOGICKÝCH STUDIÍ

**Dopad působení amerických soukromých
vojenských společností na monopol státu
na legitimní násilí v případě USA a Iráku**

Lenka Manasterská

MAGISTERSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Praha 2011

Autor práce: **Lenka Manasterská**

Vedoucí práce: **doc. Mgr. Oldřich Bureš, Ph.D., MA**

Datum obhajoby: **2011**

Bibliografický záznam

MANASTERSKÁ, Lenka. *Dopad působení amerických soukromých vojenských společností na monopol státu na legitimní násilí v případě USA a Iráku*. Praha, 2011. 79 s. Diplomová práce (Mgr.) Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií. Vedoucí diplomové práce Doc. Mgr. Oldřich Bureš, Ph.D., MA.

Anotace

Diplomová práce se zabývá hodnocením působení soukromých vojenských společností na monopol na legitimní užití násilí ze strany státu. Daná problematika je aplikována v rámci vysílání a působení těchto společností v operaci v Iráku. Je posuzován vliv zapojení těchto společností v případě Spojených států amerických, které zde figurují jako stát vysílající, a zároveň stát s dlouhodobější tradicí zapojení těchto soukromých entit. V druhém případě je tento vliv posuzován v rámci Iráku, tedy státu přijímajícího, který lze označit jako stát slabý a dalo by se tak předpokládat, že soukromé entity a jejich činnost budou monopol ovlivňovat negativním způsobem. Ke zjištění dopadu působení jsou hodnoceny zejména kapacitní možnosti státu v oblasti nástrojů k vynucení monopolu na násilí, tedy možnosti daného státu v oblasti ozbrojených složek státu. Dále je hodnocena jejich efektivní správa spolu s právní regulací, které poukazují na schopnost státu efektivně nakládat s těmito prostředky.

Abstract

This master thesis analyses impact of private military companies on the monopoly on legitimate violence. It examines the influence of private military companies on this monopoly in case of the United States and Iraq during the war in Iraq. The United States are in a position of a sending state that has had a long tradition of using these companies. On the other hand Iraq can be seen as a weak state and one could presume that the use of private military companies has a negative impact on its monopoly on violence. Just to validate the negative or positive impact of these companies a state and

Diplomová práce

size of the militaries as main means of violence, and a capability to enforce law on a state's territory is analyzed.

Klíčová slova

Bezpečnost, soukromé vojenské společnosti, monopol na legitimní užití násilí, Irák

Keywords

Security, private military companies, monopoly on legitimate violence, Iraq

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.

Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.

Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 19.5.2011

Lenka Manasterská

Poděkování

Ráda bych poděkovala doc. Mgr. Oldřichu Burešovi, Ph.D., MA za cenné rady a připomínky, které mi pomohly při zpracování diplomové práce.

Obsah

OBSAH	1
SEZNAM TABULEK	9
SEZNAM ZKRATEK	10
ÚVOD	11
1. SOUKROMÉ VOJENSKÉ SPOLEČNOSTI	15
1.1 Žoldnéřství a soukromé vojenské společnosti	15
1.2 Typologie	18
1.3 Služby poskytované soukromými vojenskými společnostmi	19
1.4 Zákazníci soukromých vojenských společností a motivy jejich zapojení	22
1.4.1 Stát jako uživatel služeb SVS	23
1.4.2 Výhody a nevýhody plynoucí z užití SVS ze strany státu	24
2. SOUKROMÉ VOJENSKÉ SPOLEČNOSTI A MONOPOL NA UŽITÍ LEGITIMNÍHO NÁSILÍ	26
2.1 Vývoj vztah státu a občana v oblasti zajištění bezpečnosti	26
2.2 Zapojení soukromých subjektů ze strany státu a vývoj jeho chápání	28
2.3 Stát a monopol na legitimní násilí	31
2.3.1 Stát jako zajišťovatel monopolu na užití násilí	32
2.3.2 SVS a monopol na násilí	34
3. DOPAD PŮSOBNÍ SVS NA MONOPOL NA UŽITÍ NÁSILÍ V PŘÍPADĚ USA	36
3.1 Americká armáda a operace v Iráku	36
3.1.1 Vývoj celkových počtů a struktury v rámci americké armády od dob skončení studené války do počátku operace v Iráku	37
3.2 Operace v Iráku	40
3.2.1 Přehled hlavních SVS působících v Iráku a jejich zakázky	44
3.3 Vztah SVS a americké administrativy	45
3.3.1 Právní úprava vztahu SVS a americké administrativy	48
3.3.2 SVS a jejich zapojení mimo operace v Iráku	52
3.5 Vztah občan a stát v rámci zapojení SVS	53

4. ROLE A ZAPOJENÍ SVS V OPERACI V IRÁKU	57
4.1 Vývoj situace v Iráku do doby sestavení první vlády	57
4.1.1 Vývoj v oblasti formování správy státu	58
4.2 SVS v Iráku	61
4.2.1 Postavení SVS v Iráku	63
4.2.2 Služby poskytované ze strany SVS	65
4.2.3 Incidentsy v rámci působnosti SVS v Iráku	67
4.2.4 Oblast bezpečnosti státu	68
4.3 Další vývoj situace v Iráku	71
ZÁVĚR	74
POUŽITÁ LITERATURA	81

Seznam tabulek

Tabulka 1 *Příklad kategorizace užití některých SVS*

Tabulka 2 *Poskytovatelé vojenských služeb*

Tabulka 3 *Přepracovaná koncepce poskytovatelů služeb v bezpečnostním sektoru*

Tabulka 4 *Skutečně realizované služby SVS od konce studené války*

Tabulka 5 *Argumenty pro a proti zapojení podle Wulfa*

Tabulka 6 *Plánované obměny jednotek americké armády v Iráku*

Tabulka 7 *Přítomnost SVS v rámci amerických vojenských akcí (v tisících)*

Tabulka 8 *Zákony a další regulace působení SVS ze strany USA*

Tabulka 9 *Obecné možnosti demokratické kontroly v oblasti bezpečnosti státu ze strany parlamentu*

Seznam grafů

Graf 1 *Vývoj počtu vojáků americké armády 1991-2002 (bez jednotek působících v rámci základen mimo USA)*

Graf 2 *Vývoj počtu kontraktorů v Iráku v poměru k ozbrojeným silám v období 9/2007 – 12/2010*

Graf 3 *Poměr počtu zraněných a zabitých v Iráku*

Graf 4 *Vývoj počtů ozbrojených složek 3/2003 – 12/2008*

Seznam zkratek

ACEA	Arms Exports Control Act (Zákon o kontrole vývozu zbraní)
AU	Africká unie
CIA	Central Intelligence Agency (Centrální vyšetřovací <i>agentura</i>)
CPA	Coalition Provisional Authority (Prozatímní koaliční správa)
DSC	Direct Commercial Sales (přímé komerční prodeje)
FMS	Foreign Military Sales (zahraniční vojenské prodeje)
IPOA	International Peace Operations Association (Mezinárodní asociace pro mírové otázky)
ITAR	International Traffic in Arms Regulations (Regulace mezinárodního obchodu se zbraněmi)
LOGCAP	The Logistic Civil Augmentation Program
MEJA	Military Extraterritorial Jurisdiction Act (Zákon o vojenské jurisdikci na území cizích států)
OAJ	Organizace africké jednoty
OIS	Operace irácká svoboda
ORHA	Office of Reconstruction and Humanitarian Assistance (Úřadu pro rekonstrukci a humanitární pomoc)
OSN	Organizace spojených národů
SIGIR	Special Inspector General for Iraq Reconstruction (Zvláštní generální inspekce pro rekonstrukci Iráku)
SVS	Soukromé vojenské společnosti
SBS	Soukromé bezpečnostní společnosti
USD	United States dollar (americký dolar)
UCMJ	Uniform Code of Military Justice (Jednotný řád vojenské spravedlnosti)
WPPS	The Worldwide Personal Protective Service

Úvod

Od počátku 90. let 20. století lze pozorovat velký nárůst užití soukromých vojenských společností zejména ze strany států. Jejich služeb však využívají i jiné entity, například mezinárodní organizace, soukromé firmy či jedinci. Největší debatu však vyvolalo jejich zapojení právě ze strany státu. Mnozí kritizují jejich užití z různých důvodů, jiní naopak chápou jejich zapojení jako výhodné, vzhledem k tomu, že mohou v některých ohledech pomoci. I přesto, že někteří jejich zapojení nechápou jako negativní, vymezují se proti určitým aspektům, které využitím těchto společností vznikají.

S jejich působením souvisí i oblast monopolu státu na užití násilí. Ten je základním předpokladem pro mnoho teorií mezinárodních vztahů. Podle definice Maxe Webera pak „*Stát, právě tak jako historické svazy, které mu předcházely, je poměrem panství člověka nad člověkem, opírajícím se o prostředky legitimní moci. Aby tento poměr existoval, musí se tedy ovládaní lidé podrobit autoritě toho, kdo si ji nárokuje*“ (Weber, 1998: 247). Znamená to tedy, že by moderní stát měl být jediným zajišťovatelem bezpečnosti na svém území. K tomu, aby mohl tento monopol zabezpečovat, musí nutně disponovat vlastními ozbrojenými silami, které jej vynucují a zároveň zajišťují bezpečnost občanů proti vnějším i vnitřním hrozbám. Jak se však ukázalo, ne všechny státy jsou ho od konce studené války schopny zajišťovat. Je tedy důležité zkoumat, zda je daný stát dostatečně silný na to, aby tak mohl činit. V letech následujících po ukončení bipolárního konfliktu se ukázalo, že existuje celá řada států, které lze klasifikovat jako slabé, a některé dokonce jako zhroutené. V případě zhroutených států však již monopol na legitimní násilí nelze zkoumat, vzhledem k tomu, že nelze mluvit o jakékoliv státnosti. Slabé státy však ještě určitou silou a možnostmi disponují.

Lze se setkat s názorem, že využití služeb soukromých vojenských společností (dále jen SVS) narušuje monopol státu na legitimní násilí. Stát již není schopen efektivně dohlížet nad silami, které jej zajišťují, protože kontrola aktivity jednotlivých zaměstnanců SVS nespadá do pravomoci státu, ale je řízena vedením SVS, jakožto soukromých korporátních entit. Dále pak existují tvrzení, že zapojení těchto společností narušuje vztah občana a státu. Je však důležité vzít v potaz výchozí pozici státu, který

SVS využívá a také důvody, proč těchto služeb využívá. Tuto tematiku jsem se rozhodla ve své práci zpracovat na konkrétních případových studiích, které mají tato tvrzení potvrdit či vyvrátit. Problematika SVS a jejich vlivu na monopol na násilí je v současnosti poměrně málo rozpracována. Z velké části se případné studie věnují zejména právní oblasti, tedy právní regulaci SVS a jejich působení, popřípadě problematice SVS obecně. Práce se tak věnuje porovnání dvou států v této oblasti v rámci jednoho konfliktu, a to války v Iráku. Jedna z případových studií zkoumá monopol na užití násilí ze strany Spojených států amerických, které v tomto konfliktu figurují jakožto vysílající stát, stát silný a dá se říci, že do jisté míry i jako jediná supervelmoc. Druhou pak je samotný Irák, který je v tomto případě státem přijímajícím a oproti USA se jedná o stát, který lze označit jako slabý.

Cílem práce je určení toho, zda zapojení SVS narušuje monopol státu na legitimní násilí, a to v případě silného a slabého státu. Dále také to, zda jejich užití narušuje vztah občana a státu a zda je možné, aby stát změnil situaci v případě, že by jejich zapojení monopol státu narušovalo. Hypotézy, které má práce potvrdit, či vyvrátit jsou následující:

1: *Využití služeb SVS a SBS v Iráku nenarušuje monopol na užití legitimního násilí Spojených států amerických.*

2: *Působení SVS a SBS narušuje monopol na užití legitimního násilí Iráku.*

V případě silných států se předpokládá, že zapojení SVS nenarušuje jejich monopol, vzhledem k tomu, že tyto státy mají do jisté míry kontrolu nad jejich činnostmi, a to zejména v rámci vhodně nastaveného systému právní úpravy. Navíc disponují funkčními ozbrojenými silami, které jim umožňují vynucení tohoto monopolu a SVS jsou využívány pouze jako doplněk těchto složek. U států s narušenou státností, nebo také slabých, se naopak předpokládá, že nemají kapacity ke kontrole jejich působení a činnost SVS se pak shoduje s oblastmi, které by měly vykonávat ozbrojené složky.

Co se týče dosavadního výzkumu v oblasti SVS a jejich působení, lze říci, že se této problematice věnuje již poměrně dost prací a vědeckých článků. Velká část z nich se však zaměřuje obecně na problematiku SVS jako takových, tedy jejich dělení, typologii a obecné problémy spojené s jejich užitím nebo oblast právní regulace, zejména pak na mezinárodní úrovni. Mnoho z těchto zpracovaných studií má podobu sborníků, do kterých však přispívá stejný okruh odborníků, a proto bývají v mnoha

ohledech hodně podobné. Velmi častým jevem je také to, že se daní autoři citují navzájem.

V případě dostupných dokumentů se jedná zejména o dokumenty americké vlády a státního aparátu, a mnoho dat je v nich podáváno poměrně nekriticky. V dokumentech, které se věnují problematice války v Iráku z období jejího počátku jsou informace podávány poměrně jasně názorově zkresleně, což je však do jisté míry pochopitelné. Kritický názor je v těchto dokumentech uváděn ve formě doporučení, která se více méně dokola opakují. Dalším problémem je, že v případě přesných dat, tedy např. počtu zaměstnanců soukromých vojenských společností, je možné nalézt poměrně odlišná čísla. Je tomu tak zejména proto, že neexistuje efektivní kontrola působení těchto společností, a ty pak nejsou povinny zveřejňovat čísla spojená s jejich působností. V některých případech tak není možné dojít k relevantnímu závěru.

Značnou část informací je možné nalézt v novinových článcích, které jsou velmi zřetelně nakloněny určité straně. V některých případech je potřeba použít populárně naučné literatury zabývající se touto problematikou, vzhledem k tomu, že jisté oblasti vědecká literatura neřeší. Jedná se však zejména o využití konkrétních dat, nikoliv však popisu určitých faktů, které jsou prezentovány v podobě různých žurnalismů.

Co se týče metodologie, jeví se pro práci jako nejvhodnější komparativní případová studie. Důvodem výběru této metodologie je fakt, že cílem práce má být analýza zkoumaného případu souborů, jejímž cílem není vyvozování teoretických závěrů, ale odhalení určitých specifických rysů jednotlivých zkoumaných případů. Závislou proměnnou v kontextu práce je narušení monopolu na užití násilí. Jako nezávislé proměnné lze vymezit činnost SVS, stav národní armády a právní regulace působení SVS v rámci státu. Výzkumem stavu národních armád, tedy toho, zda mají či nemají dostačující kapacity a funkční možnosti k naplnění monopolu na užití násilí, existující právní regulace, která státu umožňuje či neumožňuje kontrolu působení SVS a činnosti SVS, která buď doplňuje nebo se kryje s činností bezpečnostních složek má dojít k potvrzení či vyvrácení hypotéz, které si práce stanovuje.

První kapitola práce se zabývá obecnou problematikou spojenou se soukromými vojenskými společnostmi a jejím působením. Určuje definiční rozdíl mezi SVS a

žoldáky a snahy o omezení jejich působnosti. Dále se věnuje typologii těchto společností a rozebírá spektrum služeb, které poskytují. Vymezuje jejich klienty a jaké výhody či nevýhody jim z jejich užití mohou plynout. Druhá kapitola se zaměřuje na monopol na legitimní násilí spolu s jeho atributy a poukazuje na jeho myšlenkový vývoj. Je zde také rozebírána oblast vztahu občan a stát, a to jakým způsobem se tento vztah vyvíjel od dob vzniku moderního státu. Dále se tato kapitola zaměřuje na to, jak by mohlo zapojení soukromých vojenských společností narušovat monopol státu na užití násilí, spolu s vymezením toho, jak je na tuto problematiku nahlíženo v případě tzv. slabých států.

Třetí a čtvrtá kapitola rozebírá samotné případové studie. Ve třetí kapitole je zkoumáno, jakým způsobem by mohlo zapojení SVS narušit monopol na užití násilí v případě Spojených států amerických konkrétně v rámci operace v Iráku. Je zde analyzován stav americké armády a trendy v jejím vývoji od skončení studené války v oblasti počtů a struktury jednotek. Dále je hodnoceno její působení v rámci uvedené operace, a to jakým způsobem byla či nebyla schopna splnit stanovené cíle. Tato kapitola také řeší vývoj vztahu mezi americkou administrativou a soukromými vojenskými společnostmi v minulosti a právní úpravou tohoto vztahu. Nakonec se zaměřuje na to, zda narušuje či nenarušuje zapojení SVS vztah občana a státu a v případě, že ano, tak jakým způsobem. V poslední kapitole je rozebírán vliv zapojení SVS na monopol na násilí v případě nově se formujícího státu, konkrétně Iráku. Je zde popsáno, jak se vyvíjela správa státu a působnost soukromých vojenských společností. Dále pak jaké postavení měly a mají SVS v rámci právního řádu Iráku. Je zde také rozebíráno, jaké služby konkrétně SVS v Iráku poskytují a co jejich zapojení přináší. V závěru je pak zhodnoceno, jakým způsobem ovlivňují soukromé vojenské společnosti monopol a užití násilí v obou zkoumaných případech.

1. Soukromé vojenské společnosti

1.1 Žoldnéřství a soukromé vojenské společnosti

Organizované skupiny mužů bojujících čistě za finanční odměnu jsou fenoménem, který existuje po celá staletí, avšak počátky existence takových skupin, které by bylo možné v určitých ohledech komparovat s dnešními soukromými vojenskými společnostmi lze pozorovat až se zrodem státu jakožto ústředního hráče v mezinárodním systému, tedy od poloviny 17. století. V tehdejší době bylo úkolem těchto skupin primárně chránit tehdejší velké obchodní společnosti (Kamer, 2007: 30). K největšímu rozvoji soukromých vojenských společností jako takových dochází až od konce studené války, tedy od počátku 90. let 20. století, kdy se objevují společnosti s jasnou korporátní strukturou (Holmqvist, 2005: 10).

Soukromé vojenské společnosti¹ a jejich zaměstnanci bývají často označováni za tzv. ‚novodobé žoldáky‘ a jejich užití bývá považováno za morálně neospravedlnitelné. Ačkoliv existují určité definiční znaky společné jak pro žoldáky, tak pro SVS, nelze hovořit v tomto případě o žoldácích jako takových (Percy, 2007a: 11). Žoldáci jsou totiž v současnosti najímáni zejména ozbrojenými skupinami nestátního charakteru, například v postkoloniální Africe si je najímaly ozbrojené skupiny rebelů za účelem destabilizace místní vlády popř. osvobozeneckého hnutí, které bylo právě u moci. Oproti tomu SVS jsou ve většině případů najímány státy (Gulam, 2005: 7). skupiny žoldáků operují ve většině případů jakožto skupiny jednotlivců, kdežto personál SVS je organizován pomocí jasně daných struktur a hierarchií korporace. Veškeré úkoly plní na základě daných pravidel společnosti. Vzhledem k odlišnému zázemí poskytují SVS narozdíl od žoldáků širší škálu služeb a jsou schopny poskytnout větší škálu vybavení. Zároveň mohou SVS poskytovat své služby v jednu chvíli několika klientům, skupina žoldáků ve většině případů nedisponuje takovými možnostmi (Schreier - Caparini, 2005: 8).

¹ V této práci bude užíván termín ‚soukromé vojenské společnosti‘ k popisu celé škály společností poskytujících široké spektrum služeb, ačkoliv existuje řada dělení těchto společností, avšak neexistuje shoda mezi jednotlivými autory, jakým způsobem je pojmenovat.

Obecně lze definovat žoldáka jako profesionálního vojáka, který se nechává za finanční odměnu najímat armádou cizího státu a jeho hlavní motivací je osobní zisk². Žoldáci, tak jak je vymezuje tato obecná definice, byli v historii najímání legitimně mnoha panovníky a politickými vůdci (Gulam, 2005: 6). Od poloviny 19. století však dochází k omezení jejich užití. K opětovnému většímu zapojení žoldáků v rámci konfliktu došlo až v 60. letech 20. století, kdy byli v podobě soukromých kontraktorů najímání proti národním osvobozeneckým hnutím v Africe (Percy, 2007a: 12).

Vzhledem k tomu, že jejich zapojení bylo vnímáno negativně, objevily se snahy o regulaci či zákaz jejich užití. K prvním takovým snahám docházelo již na přelomu 18. a 19. století, kdy bylo v rámci národních hnutí jejich zapojení chápáno jako neospravedlivitelné vzhledem k tomu, že nebylo motivováno láskou k vlasti, ale finančním profitem (Percy, 2007a: 15). K dalším pokusům o regulaci na mezinárodní úrovni došlo v 70. letech 20. století. Hlavním iniciátorem se stala Organizace Africké jednoty (OAJ), dnešní Africká unie (AU), a to vzhledem k tomu, že v Africe operoval největší počet žoldáků od dob ukončení 2. světové války. V roce 1977 tak byla přijata Úmluva o potírání žoldněství³ [Convention for the Elimination of Mercenarism in Africa]. Ve stejném roce byly ve snaze o regulaci přijaty také dva dodatky k Ženevským konvencím (Suter, 2005: 3). Podle čl. 47 I. Dodatkového protokolu k Ženevským konvencím je žoldákem osoba, která je najatá za účelem boje, účastníci se boje, motivovaná vidinou osobního finančního zisku, který je vyšší, než odměna příslušníků dané armády. Současně není občanem ani jedné ze stran konfliktu, není příslušníkem armády dané bojující strany a není příslušníkem vojenské mise⁴. K tomu, aby bylo možné označit jedince za žoldáka, musí podle tohoto dokumentu splňovat všechna uvedená kritéria. Neplatí-li tedy jedno z nich, není možné použít toto označení.

V roce 1989 pak OSN vydala Mezinárodní úmluvu OSN proti náboru, užívání, financování a výcviku žoldněřů, kterou však ratifikovala zhruba desetina členských států OSN⁵ (Suter, 2005: 3). Tato úmluva bývá mnohdy kritizována, vzhledem k tomu,

² The Oxford English Dictionary. Online, dostupné z: http://www.oxforddictionaries.com/view/entry/m_en_gb0512170#m_en_gb0512170, náhled 28.12. 2010.

³ Tuto úmluvu podepsalo 26 států.

⁴ Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I), 8 June 1977, Online, dostupné z:

<http://www.icrc.org/ihl.nsf/FULL/470?OpenDocument>, náhled 30.12.2010.

⁵ Mezi nimiž nejsou např. Velká Británie ani Spojené státy americké.

že nepomáhá objasnit právní postavení soukromých vojenských aktérů na mezinárodní úrovni. Jedná se pouze o další formulaci definičních znaků, podle kterých lze účastníka boje označit za žoldáka bez doplnění jakéhokoliv určení kontrolních mechanismů. Za problematický je označován fakt, že musí být, stejně jako v případě dodatků k Ženevským konvencím, splněna všechna uvedená kritéria, aby bylo možné dotyčného označit jako žoldáka. Ačkoliv byla vydána v roce 1989, v platnost vstoupila až v září 2001 (Gulam, 2005: 12-13). Problémem v tomto případě také je, že ačkoliv se bezpečnostní situace od dob vydání těchto dokumentů změnila, nedošlo ke změně formulace problematiky. Daná vymezení tak nereflektují současnou situaci a nejsou přijímána jako všeobecně akceptovatelná. V intencích mezinárodního práva tak jsou nevytvořena a nevytváří právní rámec pro podání žaloby. Dalším jejich problémem je, že nezahrnují v žádné podobě užití SVS suverénními státy (Wouters, 2010: 84).

Dále je nutné vymezit pojem soukromá vojenská společnost. To je však poněkud problematické, vzhledem k tomu, že neexistuje univerzální, všeobecně uznávaná definice⁶. Jedná se mimo jiné o neshodu v rámci toho, zda lze hovořit pouze o SVS, nebo zda odlišit i jiný druh společností, nejčastěji soukromé bezpečnostní společnost (SBS).

Podle dokumentu z Montreux⁷ lze SVS definovat jako „*soukromé obchodní entity poskytující vojenské a/nebo bezpečnostní služby*“⁸. Podle Singera (2003: 8) se jedná o „*obchodní organizace, které prodávají profesionální služby spojené s oblastí válčení*“. Holmqvist (2005: 13) je pak definuje jako „*soukromé společnosti poskytující služby ofenzivního charakteru, které mají válečný charakter*“. Ortiz (2010: 6) pak vymezuje soukromé vojenské společnosti jako „*firmy, které vytváří svůj zisk na základě poskytování služeb bezpečnostního a vojenského charakteru*“. Tyto služby byly podle něj donedávna považovány za oblast výhradně náležící státu a prováděné národní armádou, policií a dalšími bezpečnostními složkami. Podle Percy (2007b: 71) se jedná o

⁶ Přesto však existují určité vlastnosti, které jsou obsaženy ve všech definicích a na nichž se tudíž mnoho autorů shodne.

⁷ Jedná se o dokument, který jako první upravuje aktivity PMC v rámci konfliktů na úrovni mezinárodního práva. K jeho dokončení došlo v září 2008 na základě dohody 17 států (např. Angola, Afghánistán, Irák, Kanada, Velká Británie nebo USA) a v současnosti jeho znění podporuje 35 států.

⁸ Montreux Document on Pertinent International Legal Obligations and Good Practices for States related to Operations of Private Military and Security Companies during Armed Conflict. Online, dostupné z: http://www.icrc.org/eng/assets/files/other/icrc_002_0996.pdf, náhled 30.12.2010.

„*korporace poskytující státu služby vojenského charakteru, a to výcvik, plánování, zpravodajské služby, podporu boje nebo technickou podporu*“.

1.2 Typologie

Někteří autoři (Singer, 2003; Avant, 2005; Percy, 2007a; Schreier – Caparini, 2005) nesouhlasí s tím, že existuje pouze jeden druh soukromých firem, které poskytují celé spektrum služeb, a to jak vojenských, tak bezpečnostních. Vymezují tak na základě toho i další druhy společností. Vzniká tak velké množství typologií, mnohé z nich pak dále pracují s rozdělením podle P. W. Singera. Singer (2003: 91) dělí tyto společnosti podle vzdálenosti od bojiště, na základě čehož vytváří tzv. typologii „hrot kopí“ (tip of the spear). Ta rozděluje tři typy těchto společností:

- *společnosti zajišťující vojenskou podporu* (military support firms) – tyto firmy se nacházejí na nejnižší úrovni pomyslného kopí. Zajišťují služby nebojového charakteru, zejména logistiku, technickou podporu a zpravodajské služby,
- *vojenské konzultační společnosti* (military consultant firms) – jedná se o společnosti poskytující strategické, operační a organizační služby,
- *společnosti zajišťující ozbrojené síly* (military provider firms) – společnosti, které operují přímo na bojišti. Nachází se na nejvyšší úrovni kopí a blíží se nejvíce klasickým žoldákům, vzhledem k tomu, že jsou přímo zapojeni do boje.

Schreier a Caparini (2005: 36) pak dále rozvíjí Singerovu typologii a rozdělují SVS do tří kategorií:

- *poskytovatelé nebojových služeb* – společnosti specializující se např. na odminování či jiné nebojové služby ve vysoce nebezpečných oblastech, *soukromé bezpečnostní společnosti* – tyto společnosti poskytují své služby spíše soukromým subjektům než státům, neúčastní se ofenzivních vojenských operací,
- *soukromé vojenské společnosti* – společnosti, které poskytují své služby zejména státům za účelem přispět ke změně strategické situace. Dělí se na aktivní SVS, tedy ty, které se přímo zapojují do bojových operací a pasivní SVS, které se soustřeďují na výcvik a organizační problémy.

Avant (2005: 14-15) pak dále přidává k Singerově typologii další služby, jako např. policejní výcvik, prevence zločinu či neozbrojená bezpečnostní pracoviště. Percy (2007a: 12) rozděluje tři možné typy účastníků v rámci trhu s bezpečnostními službami. Jedná se o *žoldáky, bojové SVS a bezpečnostní nebo nebojové SVS*. Zařazuje je pak mezi

ostatní skupiny, které užívají sílu na mezinárodní úrovni. Na základě toho pak vymezuje určitou typologii podle toho, do jaké míry jsou tito aktéři zapojeni a čím jsou motivováni v daném konfliktu, ale také do jaké míry podléhají legitimní kontrole.

Kinsey (2006: 9) oproti tomu tvrdí, že je složité tyto společnosti dělit do jednotlivých skupin podle rozsahu poskytovaných služeb vzhledem k tomu, že existují i takové společnosti, které poskytují širokou škálu služeb. Dalším problémem je podle něj také fakt, že tyto společnosti najímají zaměstnance, kteří mají širokou škálu dovedností a jsou tak zařazováni do jednotlivých případů dle finanční výhodnosti kontraktu. To znamená, že tito zaměstnanci tak mohou být jednak vysláni do bojových operací, ale stejně tak mohou pracovat v rámci projektu komerční ochrany bezpečnosti. Kategorizace firem však zůstává statická, což nezachycuje tento proměnlivý charakter práce. Podle Lillyho (2002: 2) neexistuje žádná jednotně sdílená typologie, podle které by se společnosti v této oblasti daly definovat a podle každé z nich je možné je zařadit do jiné kategorie. Je tedy mnohem vhodnější definovat tyto firmy na základě aktivit, do nichž jsou zapojeny.

1.3 Služby poskytované soukromými vojenskými společnostmi

Z typologie uvedené v předchozí podkapitole jasně vyplývá, že SVS poskytují širokou škálu služeb. Tato část kapitoly se tedy soustřeďuje na konkrétní společnosti a jimi poskytované služby. Vzhledem k tomu, že existuje celá řada SVS, není možné v rámci této diplomové práce rozpracovat seznam všech společností a všech služeb, které poskytují.

První soukromá vojenská společnost, WatchGuard International, byla založena v roce 1967 a jejími zaměstnanci byli bývalí členové britské SAS. Tato společnost nabízela v rámci svých služeb vypracování bezpečnostních analýz, výcvik vojenských sil a osobní ochranu, a to v zámoří, zejména pak v bývalých britských koloniích na Blízkém východě a v Africe (Spearin, 2006: 62). Narůstající počet teroristických útoků v průběhu 70. let a zvyšující se míra globalizace vedly k většímu zapojení SVS jakožto legitimních aktérů v oblasti bezpečnosti. Jejich úkolem byla zejména ochrana soukromých subjektů před možnými útoky či únosy (Kinsey, 2007: 91). Konec studené války a snižování počtů v národních armádách měl za následek zvyšování personálních

kapacit SVS, které umožnily těmto společnostem poskytovat daleko širší škálu služeb (Ballard, 2007: 44).

V současnosti tak SVS poskytují velké množství služeb různorodého charakteru, které jsou spojené jak s vnější, tak s vnitřní bezpečností, a proto je potřeba je určitým způsobem kategorizovat. Jednu z takových kategorizací vytvořilo i britské ministerstvo zahraničí ve své studii (Green paper, The Foreign and Commonwealth Office, 2002: 10), kde zahrnuje služby, poskytovatele a uživatele:

Tabulka 1 Příklad kategorizace užití některých SVS

Aktivity a poskytované služby	Konkrétní příklady společností	Hlavní uživatelé těchto služeb
bojové operace a operační podpora	Executive Outcomes ⁹ Sandline International ¹⁰ Gurkha Security Guards	vlády států
Vojenské poradenství a výcvik	DSL, MPRI, Silver Shadow, Levdan, Vinnell, BDM	vlády států
zajištění dodeje zbraní	Executive Outcomes Sandline International Levdan	vlády států
Vojenské zpravodajství	Kontrol Risk Group, Kroll, Saladin, DynCorp	vlády států, nadnárodní společnosti
zajištění bezpečnosti a prevence kriminality	DSL, Lifeguard, Group 4, Control Risk Group, Gurkha Security Guards, Grey Security, Coin Security	nadnárodní společnosti, humanitární společnosti
Logistická podpora	Brown & Root, DynCorp, Pacific Architects & Engineers	humanitární společnosti, využití v rámci peacekeepingu

Toto rozdělení se dočkalo ve stejném roce odezvy v podobě komentářů a doporučení Mezinárodního sdružení *mírových operací (IPOA)*, v němž Brooks (2002, 3) vytváří odlišnou kategorizaci založenou na dělení těchto společností do různých skupin tak, jak bylo zmíněno v předchozí podkapitole:

⁹ Executive Outcomes byla jihoafrická SVS, která vznikla v roce 1989 a jejími zaměstnanci byli zejména bývalí jihoafričtí vojáci, kteří po regulaci bezpečnostních složek v rámci ukončení apartheidu přišli o zaměstnání. Její činnost však byla v roce 1998 zakázána na základě nově přijatého zákona v JAR a 1. ledna 1999 tak byla rozpuštěna.

¹⁰ Sandline International, britská SVS, ukončila svou činnost v dubnu 2004. Jako hlavní důvod uvedla na svých internetových stránkách chybějící podporu činnosti SVS ze strany vlády.

Diplomová práce

Tabulka 2 Poskytovatelé vojenských služeb

Poskytovatelé nebojových služeb	Soukromé bezpečnostní společnosti	Soukromé vojenské společnosti
odminování, logistická podpora	ochrana místní průmyslové výroby, ochrana dodeje humanitární pomoci, ochrana ambasád	vojenský výcvik, vojenské zpravodajství, ofenzivní bojové akce
PA&E, Brown & Root, ICI of Kreton	ArmorGroup, Wackenhut, Ghurka Security Guards	Executive Outcomes, Sandline International, MPRI

O čtyři roky později Brooks (2006) tuto typologii více rozpracoval. Výsledkem je pak tabulka 3.

Tabulka 3 Přepracovaná koncepce poskytovatelů služeb v bezpečnostním sektoru

Typ společnosti	Společnosti poskytující logistické a podpůrné služby	Soukromé bezpečnostní společnosti	Společnosti podporující bezpečnostní sektor
Klient	vlády států, nevládní organizace, mezinárodní organizace, ostatní společnosti	společnosti, nevládní organizace, mezinárodní organizace	vlády států, mezinárodní organizace
Cíl poskytnuté služby	logistická a technická podpora	Ochrana	dlouhodobá stabilita a bezpečnost
Příklad poskytovaných služeb	odminování, konzultace riskovosti dodeje, strategická přeprava	Osobní ochrana, ochrana konvojů	Vojenský a policejní výcvik, reforma sektoru obrany
Příklad poskytovatelů	AMECO, AYR Aviation, Evergreen Security, MSS	ArmorGroup, Blackwater, Erinys, Hart, Olive, SOC-SMG	DynCorp, MPRI, Northrop-Grumman

Vzhledem k tomu, že podle již zmiňované studie britského ministerstva zahraničí poskytovaly SVS většinu svých služeb ve skutečnosti pouze ve třech oblastech, a to bojová podpora; logistika, zásobování a výcvik a bezpečnostní služby a ochrana (Green paper, The Foreign and Commonwealth Office, 2002: 8), vytvořil Bureš (2006: 148) kategorizaci skutečně realizovaných služeb SVS dle následující tabulky:

Tabulka 4 Skutečně realizované služby SVS od konce studené války

Bojová podpora	Logistika, zásobování, výcvik	Bezpečnostní služby a ochrana
Podpora vedení bojových operací	Budování jednotek a jejich výcvik	Osobní ochranka a VIP eskortní služby
Obsluha a údržba sofistikovaných zbraňových systémů	Nákup, prodej, zásobování vojenského materiálu a zbraňových systémů	Zajištění bezpečnosti klíčových instalací a personálu
Protipovstalecké operace	Strategické plánování	Monitorovací služby
Tzv. 'Force multipliers' aktivity	Výzkum a analýza hrozeb	Zajištění bezpečnosti, doručení humanitární pomoci
Vojenské zpravodajství a analýza informací	Logistická podpora a údržba zařízení	Poradenství v krizových situacích (např. únosy)
Dělostřelecká podpora	Odmínování	Počítačové pirátství a ochrana před ním
Vojenské ženíjní práce	Administrace výběru daní	Zajištění bezpečnosti komunikačních kanálů
Letecká přeprava	Výcvik bezpečnostního personálu	Rušení signálu
Vojenský výcvik a plánování	Analýza krizových scénářů	Bezpečnostní audity

1.4 Zákazníci soukromých vojenských společností a motivy jejich zapojení

Soukromé vojenské společnosti jsou najímány různými druhy aktérů. Jedná se o státy, mezinárodní organizace, nevládní organizace a soukromé společnosti. V některých případech bývají najímány i movitými osobami individuálně (Avant, 2005: 7). Tím, že jsou SVS najímány mnoha odlišnými aktéry, jsou snahy o jejich jasnou kategorizaci komplikovanější a mnohdy je také složité hodnotit působení a dopad jejich služeb (Holmqvist, 2005: 7). Soukromé společnosti a nevládní organizace si najímají SVS zejména z důvodu ochrany svých zaměstnanců a objektů přímo v místě boje, ale využívají také služeb v oblasti plánování a vytváření bezpečnostních analýz (Avant, 2005: 7). V tomto případě pak lze pozorovat rozdíl mezi britskými a americkými SVS¹¹.

¹¹ Existují samozřejmě i SVS, které mají své sídlo jinde než v USA či Velké Británii, ale dominantní většina z nich jsou právě americké a britské společnosti.

Zatímco v případě amerických SVS je největší počet kontraktů uzavírán přímo s vládou, britské SVS se orientují více na soukromou sféru (Kinsey, 2006: 103). Vzhledem k tomu, že se však tato práce orientuje zejména na působení SVS v rámci států, je důležité se zaměřit zejména na motivy, které vedou státy k jejich užití.

1.4.1 Stát jako uživatel služeb SVS

Celkové proměna charakteru mezinárodního systému od počátku 90. let 20. století a všech jeho částí zapříčinila obecně nárůst užití SVS. Odlišná bezpečnostní situace spolu s narůstající mírou globalizace způsobila změnu chápání bezpečnosti jako takové (Avant, 2007: 182). Obecně existují tři hlavní důvody narůstajícího využití SVS zejména ze strany států v tomto období. Prvním z nich je zaměření se na modely státu fungující na principu volného trhu, které podporují myšlenku outsourcingu tradičních služeb státu (Holmqvist, 2005: 2). Po skončení studené války se obecně začaly po celém světě šířit snahy o outsourcing vládních služeb. Vlády států tak byly viněny z neúspěchů zejména z důvodů přílišné centralizace a outsourcing byl chápán jako mnohem efektivnější řešení. Výsledkem bylo přenesení některých služeb na soukromé entity ve všech možných sektorech včetně oblasti zajišťování bezpečnosti (Kinsey, 2006: 3).

Dalším z důvodů je postupné rozvolňování vztahů velmocí se zeměmi z rozvojového světa, které v dobách studené války podporovaly (Holmqvist, 2005: 2). Došlo tak k nárůstu počtu méně strategických konfliktů po celém světě. Mocnosti nebyly ochotné vysílat své síly, aby tyto střety ukončily, a tím vznikla určitá mezera, kterou mohly SVS zaplnit (Singer 2003: 59). Posledním z důvodů je snižování stavů v národních armádách, což ve svém důsledku produkuje větší možnosti pro SVS, které rekrutují své zaměstnance z řad bývalých vojáků (Holmqvist, 2005: 2).

Soukromé vojenské společnosti jsou pak v dnešní době najímány jak státy s vysoce vyspělými armádami, jako např. USA či Velká Británie, které se staly jejich primárními klienty, tak mnoha evropskými státy, které jejich služeb využívají v rámci peacekeepingových operací, pro něž nemají dostatek vlastních kapacit. Jsou ale také naímány slabými a rozpadajícími se státy, které nedisponují prakticky žádnými vlastními silami, které by jim pomohly obnovit vnitřní bezpečnost a nastolit veřejný pořádek (Schreier – Caparini, 2005: 19).

1.4.2 Výhody a nevýhody plynoucí z užití SVS ze strany státu

Jak již bylo řečeno, existují různé důvody toho, proč státy využívají služeb SVS. Mimo hlavních motivů je také důležité zmínit výhody a nevýhody z jejich užití plynoucí. Podle Schreiera a Caparini (2005: 80-82) lze mezi výhody, tedy důvody proč státy tyto společnosti užívají, zařadit:

- užití SVS redukuje veřejné výdaje a zvyšuje efektivitu. Vzhledem k tomu, že outsourcing služeb na počátku 90. let zlepšil fungování v ostatních sektorech, je zřejmé, že by měl fungovat i v oblasti bezpečnosti,
- užití SVS šetří výdaje vzhledem k tomu, že je možné si je najmout pouze v rámci určitého konfliktu a zároveň pomáhá zlepšovat služby armády. Ta se tak může věnovat důležitým záležitostem a nemusí řešit ty méně důležité, které mají na starosti právě SVS,
- SVS mohou zlepšit fungování peacekeepingových společností, protože jejich zaměstnanci jsou bývalí zkušení vojáci s nejnovějším vybavením,
- zapojení SVS může snížit na minimum případné politické problémy spojené s vysíláním jednotek národních armád do operací, které veřejnost obecně nepodporuje nebo odmítá,
- v případě užití některých zbraňových systémů je efektivnější využít zaměstnance SVS, kteří jsou na jejich užití školeni, než vybírat a školit členy armády, kteří se tak mohou věnovat důležitějším záležitostem.

Všechny uváděné důvody jsou však spojeny se státy, jež je možné označit jako efektivní, či silné. SVS jsou však velkou měrou také užívány slabými státy zejména v Africe. První uvedené nemají větší problém s jejich užitím, protože jsou schopny je víceméně regulovat. V případě institucionálně slabých států zde může nastat problém, vzhledem k tomu, že jejich možnosti jsou v této oblasti limitované (Holmqvist, 2005: 9-10).

Mnoho autorů (Miller, 2004; Singer, 2004; Ballesteros, 1999; Orsini – Bublitz, 1999; Hartung, 2004) naopak chápe zapojení SVS v rámci konfliktů jako nevhodné či nevýhodné. Mezi hlavní nevýhody tak lze řadit:

- nesnadná regulace v oblasti působení SVS. Co se týče mezinárodního práva, neexistuje žádný režim, který by reguloval či dokonce jen definoval roli SVS na této úrovni. Tento problém tak má za následek to, že SVS musí regulovat státy na národní úrovni. Ani v tomto případě však není regulace zcela účinná vzhledem k tomu, že například v případě zákazu činnosti v jednom státě má SVS možnost přesunout své sídlo do jiného státu, či se například přejmenovat¹² (Singer, 2004: 14-15),
- podle Millera (2004) vede užití SVS k poklesu aktivity a morálky v případě národních armád a jejich příslušníků. Je to z toho důvodu, že zaměstnanci SVS dostávají mnohonásobně vyšší odměnu než vojáci. Hlavní výhodou užití soukromých společností má být podle něj snižování nákladů, což podle této logiky není zcela správné tvrzení,
- podle Orsiniho a Bublitzze (1999) je problematické to, že není možné určit kvalifikovanost a připravenost zaměstnanců těchto společností, což může být v případě, že zastávají strategičtější roli nebezpečné. Navíc není možné donutit ze strany příslušníků armády zaměstnance SVS k určité činnosti. Může se tak stát, že ti odmítnou zapojení do určitého úkolu, což může ohrozit jeho zdárné splnění,
- podle Ballesterose (1999) zaměstnanci SVS sami sebe nepovažují za vázané normami mezinárodního humanitárního práva a velmi často porušují lidská práva v rámci výkonu úkolu, který mají splnit,
- užití soukromých vojenských společností narušuje tradiční vztahy mezi státem, armádou a obyvateli daného státu. Užití vojenské síly by mělo i nadále zůstat pod kontrolou státu v rámci monopolu na užití legitimního násilí (Schreier – Caparini, 2005: 82). V případě zapojení SVS nejsou občané skrze stát schopni regulovat kdy a jak jsou užity ozbrojené síly, což porušuje jejich vztah daný společenskou smlouvou (Harting, 2004).

Podle Wulfa (2005: 63-64) pak existuje několik argumentů pro a proti zapojení SVS, které shrnul do následující tabulky:

¹² To například provedla společnost Blackwater Worldwide, která se v roce 2009 přejmenovala na Xe v důsledku obvinění z vraždy 17 civilistů v Bagdádu v srpnu 2007.

Tabulka 5 Argumenty pro a proti zapojení podle Wulfa

Oblast	pro	proti
ekonomická	efektivnější v oblasti nákladů	málo důkazů o cenové výhodnosti, málo transparentní nakládání s výdělkem, zkracování reálných nákladů konfliktů
Vojenská	národní armáda se může soustředit pouze na své úkoly, větší flexibilita a rychlejší rozmístění, vytváření spolupráce mezi národní armádou a SVS	závislost národní armády na SVS v některých oblastech, v případě rozmístění na bojišti nelze zaručit spolehlivost, další povinnosti pro národní armádu - ochrana některých kontraktorů
mezinárodní/konflikt	případná stabilizace slabých států, možnost zapojení v případě postkonfliktní rekonstrukce	možné prodlužování konfliktu v důsledku finanční motivace, smazávání rozdílu mezi 'vojenský' a 'civilní'
technologická	v některých oblastech specifické know-how	technika není dostupná v krizových situacích
Politická	je možné redukovat počet vlastních vojáků na místě a nahradit je zaměstnanci SVS	Nemožnost demokratické kontroly, stát by měl být zajišťovatelem bezpečnosti, narušování vztahu občan-stát
Právní	společnosti operují v rámci kontraktu s vládou	neexistující právní regulace mnoha činností SVS, složité trestně stíhat SVS a jejich zaměstnance v případě porušování lidských práv či spáchání trestného činu, podírání Ženevské konvence

2. Soukromé vojenské společnosti a monopol na užití legitimního násilí

2.1 Vývoj vztah státu a občana v oblasti zajištění bezpečnosti

Nejprve je v případě zkoumání monopolu na užití legitimního násilí nutné zaměřit se na jeho hlavní aktéry, tedy na stát a jeho občany, a jakým způsobem se vyvíjel jejich vztah. Prvopočátek je možné najít v teorii společenské smlouvy, tedy koncepci, která se poprvé objevila v 17. století. Pro období před vznikem tohoto

konceptu je charakteristické vedení soukromých válek, které mezi sebou vedli jednotliví feudálové (Wimmer, 2003: 4). Feudální systém má své počátky ve Francii, kdy docházelo k neustálému vnitřnímu boji, který oslaboval centrální autoritu a vzhledem k tomu, že bylo toto válčení poměrně nákladné, docházelo k celkovému snižování majetku panovníků a občanů. V rámci této situace se vyprofilovala skupina šlechty, která disponovala finančním majetkem a obyčejní lidé se tak, v případě zajištění vlastní bezpečnosti, stali závislí. Stejně tak se však na ní stali závislí panovníci, protože jim zajišťovala vojenské kapacity. Obyvatelé daného území se tak zavázali k věrnosti, poslušnosti a službě, zejména pak vojenské, vůči pánovi a ten jim za to zaručoval ochranu a jisté materiální zajištění. Feudální systém byl založen na nerovném vztahu mezi feudálem nebo vrchností a občanem, který byl v tomto vztahu poddaným. K fungování státu bylo zapotřebí vždy určité míry násilí. Vztah mezi oběma uvedenými byl s určitými výjimkami vynucený a nedobrovolný (Heath, 1989: 4). Společenská smlouva přináší novou dimenzi vztahu mezi občanem a státem, kdy se občan vzdává svého práva na užití násilí ve prospěch státu, který mu za to garantuje zajištění bezpečnosti (Krahmann, 2009: 2) Cílem tohoto konceptu byla zejména eliminace boje, všech proti všem, tak, jak jej formuloval Thomas Hobbes. Jedná se o omezení soukromého užití násilí mezi jednotlivci či skupinami. Stát má tedy zajišťovat bezpečnost občanů jak před vpádem vnějšího nepřítele, tak i před vzájemnými křivdami uvnitř země (Hobbes, 1941: 205). Zároveň dochází po uzavření vestfálského míru v roce 1648 k vytvoření systému moderních států a stát se tak poprvé stává garantem bezpečnosti ve společnosti (Schreire-Caparini, 2005:1).

Přestože byl vytvořen vztah mezi občanem a státem, nebylo nikde přesně definováno, jakým způsobem a jakými prostředky má stát tuto bezpečnost zajišťovat. (Thomson, 1994: 10). Obecně lze říci, že došlo k vytvoření vztahu mezi státem a jeho občany, který oběma stranám zajišťuje určité výsady, ale zároveň jim stanovuje určité povinnosti a odpovědnost. Došlo tak k provázání života občanů s přežitím státu, války byly vedeny ve jméno státu a v oddanosti k národu (Bellamy, 2009: 29). Mimo toho, že bezpečnost svých občanů měl zajišťovat stát, existovaly v následujících stoletích i další nestátní, ekonomické a mezinárodní entity, které užívaly násilí. K monopolizaci jeho užití ze strany státu došlo až později (Thomson, 1994: 10). Přestože státy využívaly poměrně dlouhou dobu žoldáků a soukromých entit zcela legálně, bylo jejich zapojení chápáno jako nevhodné. Jedním z argumentů, který odmítá zapojení soukromých

subjektů je, že vztah mezi občanem a státem v oblasti vojenství má občanům zajišťovat určitou kontrolu nad ozbrojenými silami státu a zabraňovat tak jeho nekontrolovatelnému posilování v této oblasti. Zapojení občanů daného státu do obrany státu bylo chápáno jako vhodné a vojenská povinnost byla vnímána jako morální povinnost vůči státu a najímání žoldáků tedy v tomto ohledu mohlo mít za následek narušování morální struktury tím, že tyto povinnosti plnil za občany někdo jiný (Percy, 2007a: 18).

2.2 Zapojení soukromých subjektů ze strany státu a vývoj jeho chápání

Jako jedni z prvních, zastávající výše zmíněný argument, se o tom, jaký je vztah mezi občanem a státem v oblasti vojenství a jakým způsobem tento vztah ovlivňuje zapojení soukromých subjektů, v tomto případě žoldáků, zmiňují ještě před vznikem konceptu společenské smlouvy italští humanisté, zejména pak Machiavelli. Ten tvrdí, že občan, který je schopen směřovat veškerou svou aktivitu ve prospěch státu¹³ a obětovat se pro něj, je ctnostným občanem, bojujícím patriotem. Důležitá je podle něj vojenská výchova obyvatel, protože ta je učí, jak být občanem a zároveň tomu, co je to občanská ctnost (Pocock, 2003: 201). Jedním z hlavních základů každého státu je podle něj dobré vojsko. Poukazuje na to, že státy s vlastními ozbrojenými silami dosahují nejlepších výsledků a zapojení žoldáků vede pouze k neúspěchu (Machiavelli, 1998: 70).

Později francouzští osvíceni zastávali myšlenku, že zapojení cizích sil vede k ustavení tyranie (Percy, 2007a: 19). Jeden z jejich stoupenců Rousseau tvrdil, že ve vztahu k vlasti je důležitá zejména láska a dosažení stavu, kdy je vůle každého občana shodná s vůlí obecnou (Rousseau, Betts, 1999: 17). Občané by se tak měli starat o obecné dobro celé společnosti. Může však nastat situace, kdy se přestanou zajímat o věci veřejné a odmítnou se zapojit v případě obrany své země, ale také situace, kdy představitel státu raději zapojí do boje žoldáky, a to zejména v situaci, kdy je jeho cílem podrobení si obyvatel země. Problémem je, že žoldáci nesledují zájem společnosti, ale pouze poslouchají příkazy toho, kdo je najal a je pro ně i zdrojem příjmů. V případě podrobení obyvatel tak dochází k ohrožení celé společnosti a státního zřízení, které je tak náchylnější k přechodu k tyranii (Rousseau, Betts, 1999: 31-32). Rousseau však byl

i proti založení armády jako takové, která by měla bránit obyvatele, vzhledem k tomu, že pravidelné jednotky podle něj sloužily pouze k dobývání nových území a podrobování obyvatel státu, nikoliv k jejich obraně. Podle jeho názoru by se měly ozbrojené síly země skládat z občanských milic, vzhledem k tomu, že samotný stát je tvořen občany, kteří produkují obecné dobro a měli by tak tvořit ozbrojené síly země, aby zajistili bezpečnost sami sobě (Krahmann, 2010: 26).

Mimo výše zmíněného argumentu, který se vyjadřuje ke vztahu občana a státu v oblasti vojenství existuje i další, podle kterého zapojení žoldáků usnadňuje státu zapojení do války a umožňuje mu také potlačení případného odporu ze strany občanů. Armáda kontrolovaná občany pak stěžuje státu zapojení do války nebo použití sil proti samotným občanům, kteří by se proti státu případně bouřili. Najímání žoldáků pak bylo chápáno jako rozrušování tohoto vztahu a stát tak mohl být daleko méně omezen veřejným míněním ve věci rozhodování o zapojení do války. Zároveň se pak nemusel obávat, že by žoldáci nezasáhli proti jeho občanům, vzhledem k tomu, že se jednalo o příslušníky cizího státu a tudíž zde nehrála roli soudržnost v rámci komunity či národa (Percy, 2007a: 20). V tomto duchu se pak vyjadřuje Kant, který tvrdí, že v případě, že se mají občané rozhodnout, zda se zapojit do války či nikoliv, budou dle své přirozenosti s rozhodnutím o zapojení otálet (Kant, 1999: 17). Zapojení soukromých subjektů však omezuje či odstraňuje omezení ze strany občanů, protože smrt kontraktorů je vnímána méně tragicky než smrt vojáka národní armády (cit. podle Percy, 2007a: 21).

Změnu přístupu k zapojení žoldáků lze sledovat až na konci 18. století. V důsledku Velké francouzské revoluce a rodícího se nacionalismu začaly státy ke stejným účelům využívat výhradně své občany a užití žoldáků se tak postupně stávalo neospravedlnitelné (Percy, 2007b: 94; Kinsey, 2006: 43). Není však možné přesně určit, proč došlo náhle k této změně a státy začaly zapojení žoldáků odmítat. Existují určitá vysvětlení, avšak žádné z nich není schopné poskytnout přesné vysvětlení, proč státy preferují národní armády oproti dřívějším praktikám (Percy, 2007b: 94; Ortiz, 2010: 33). Politické změny v 19. století s sebou přinesly také proměnu podoby státu, který tak začal nárokovat monopol na užití násilí a eliminovat jeho nelegitimní užití (Teichova –

¹³ Podle Machiavelliho se jedná konkrétně o republiku.

Matis, 2003: 1-2; Thomson, 1994: 11; Ortiz, 2010: 33). Naposledy bylo oficiálně zamýšleno zapojení žoldáků v Krymské válce na konci 19. století. I přesto nedošlo k naprosté eliminaci užití zahraničních vojáků (Ortiz, 2010: 32).

I přesto, že bylo od 19. století využíváno soukromých subjektů méně, i nadále přetrvával názor, že jejich zapojení narušuje vztah mezi občanem a státem, a proto by mělo být využíváno výhradně národních armád. Podobný názor sdílel Madison, republikán, podle kterého by měla být armáda daného státu tvořena pouze jejími občany, kteří jsou ochotní riskovat svůj život, aby ubránili sami sebe a společnost, jejíž jsou součástí. V případě zapojení soukromých subjektů bez vztahu ke společnosti a státu podle něj hrozí, že můžou být jejich služby zneužity a použity k jiným účelům než je obrana národa. Ačkoliv Mill zastával odlišné ideové postoje než Madison, souhlasil s tím, že zapojení žoldáků a soukromých sil je neospravedlnitelné, protože jsou najímání vládou a nemají vztah k občanům daného státu. Pro vládu pak není složité zneužít svého postavení a použít ozbrojené síly skládající se výhradně z cizích státních příslušníků proti vlastním občanům (Krahmann, 2010: 30-33).

Další větší zapojení soukromých subjektů v rámci válčení lze pozorovat až v 2. polovině 20. století. Do té doby nedošlo k jejich úplné eliminaci, ale jejich role byla značně umenšena. Od 60. let se pak objevují nové subjekty, soukromé vojenské společnosti. Jejich užití opět vyvolalo debatu o tom, zda je možné jejich akce ospravedlnit v rámci vztahu občan - stát. Americký prezident Eisenhower ve svém projevu v roce 1961 varoval před narůstajícím vlivem vojensko-průmyslových komplexů (military-industrial complex), které představují hrozbu pro demokracii a svobodu občanů. Pouze ostražití a vzdělání občané mohou podle něj zajistit, aby se vyvíjela oblast bezpečnosti ruku v ruce s občanskými svobodami (Eisenhower, 1961). Wool (cit. podle Ortiz, 2010: 114) ve svém díle z roku 1968 *The Military Specialist* tvrdí, že je potřeba se vyvarovat zapojení trénovaných specialistů, kteří podle něj představují chronický problém pro ozbrojené služby. V současnosti se pak objevují zastánci obou výše uvedených argumentů.

2.3 Stát a monopol na legitimní násilí

Důležité je v rámci tohoto výzkumu zaměřit se na samotný stát a jeho monopol na legitimní násilí. Jak již bylo řečeno v předchozí části, k monopolizaci užití násilí ze strany státu došlo v rámci určitého historického vývoje. Je tedy nutné popsat samotný monopol na násilí a jeho vznik, dále pak, jakým způsobem je legitimizován, jaké jsou jeho nástroje, ale také to, jaké státy jsou schopny jeho efektivního užití. Práce se zaměřuje v případě násilí na násilí kolektivní, tedy to, které je v protikladu k individuálnímu násilí a má veřejný charakter, což ho staví do protikladu k násilí soukromému. Monopol na užití tohoto násilí leží v rukou moderního státu (Imbusch, 2003: 30). Ve vnitřní politice státu to znamená, že pouze orgány státu mají právo vynucovat zákon, použít násilí proti obyvatelům daného státu a popřípadě stanovit pravidla pro použití násilí jinými entitami či osobami. V kontextu mezinárodních vztahů pak monopol znamená, že v systému moderních státu nejsou tolerovány soukromé války (Kratochvíl - Drulák, 2009: 266).

Podle klasické definice Maxe Webera je stát jedinou organizací, která zákonně užívá násilí. Lze jej definovat na základě prostředku, jenž je mu vlastní, a to fyzického násilí. Jedná se tedy o lidskou pospolitost, která si na určitém území, které je jednou ze specifik státu, (úspěšně) nárokuje monopol na fyzické násilí. Důležitým prvkem v rámci monopolu na užití násilí je podle Webera legitimita, která je založena na třech principech: autoritě tradičních pravidel, autoritě charismatu a legalitě racionálně sjednaných pravidel (Weber, 1998: 246-248). Podle Tillyho (1975: 638) je stát organizací, která kontroluje prostředky násilí na daném území a od ostatních organizací působících na stejném území se liší tím, že je autonomní, centralizovaná a formálně řízená. Podle Eliase (1998: 139) je znakem moderní společnosti určitá míra monopolizace. V případě volného užití prostředků násilí, a násilí jako takového, je zodpovědnost přenášena na centrální autoritu a jedinci je zapovězena, násilí je tedy monopolizováno. K této monopolizaci však může dojít až s existencí centrálního administrativního aparátu reprezentovaného státem. V rámci Giddensovy (1987: 121) koncepce je pak národní stát¹⁴ jednotkou disponující přímou kontrolou nad prostředky

¹⁴ Podle Giddense usilovaly o formální monopol na násilí již tradiční státy, avšak nebyly ho schopny dosáhnout. Tohoto stádia může podle něj dosáhnout pouze národní stát, který však musí čelit výzvám, které tento monopol ohrožují, a to v podobě ozbrojených skupin, povstaleckých hnutí atd. .

vnitřního a vnějšího násilí na území, které je definováno hranicemi. Ačkoliv se tyto definice mezi sebou v určitých ohledech liší, nejpodstatnějším rozdílem je, že Weber jako jediný užívá spojení „*legitimní užití násilí*“.

Thomson (1994: 9) řeší otázky spojené s uvedenými odlišnostmi, mimo jiné se zabývá i legitimitou užití násilí, a zda je pro tento koncept důležitá. Dochází k závěru, že ostatní autoři neoperují s tímto pojmem nejspíše vzhledem k jeho normativním implikacím. Legimita je podle ní v tomto ohledu diskutabilní a je nutné zodpovědět otázku: legitimita pro koho? To znamená, že je důležité, kdo má posuzovat, co je a co není legitimní. Jak uvádí, užití násilí ze strany státu v dnešní době není v mnoha případech vnímáno občany daného státu jako legitimní. V případě, že se však stane hodnotitelem stát, jsou jeho akce v oblasti užití násilí legitimní. Podobný problém řeší i Leander (2001: 6), která se ptá, co je vlastně legitimní, a pro koho. Lze podle ní vymezit legitimitu v užším slova smyslu, tedy tu odvozenou výhradně z demokracie jako takové, nebo v širším smyslu, která koresponduje s Weberovou typologií, která je odvozena od náboženství, tradice a charismatického vedení. Důležité je také položit si otázku, do jaké míry je legitimita vhodná a pro koho. Přes všechny snahy však podle ní existuje stále velké množství užití násilí ze strany států, které nelze označit za legitimní. Krahnann (2009: 2) pak tvrdí, že moderní stát získal k monopolizaci prostředků na užití násilí v podobě ozbrojených sil v rámci národních institucí legitimitu od svých občanů, kteří s ní souhlasí. Podle Wimmera (2003: 1) souvisí legitimita s konceptem monopolu na násilí. Monopol v rámci násilí neznamená vlastnictví všech prostředků k jeho zajištění a tudíž nedochází k vytváření společnosti bez násilí, které není reálně možné dosáhnout. Monopol v tomto případě znamená, že stát může legitimně používat síly či násilí.

2.3.1 Stát jako zajišťovatel monopolu na užití násilí

Stát je politickou entitou, která by měla efektivně ovládat určité území, reprezentovat stálé obyvatelstvo, nad nímž zároveň disponuje autoritou. Lze jej definovat na základě určitých rysů, mezi nimiž je v případě zkoumání monopolu na užití násilí z jeho strany důležitá zejména suverenita, na jejímž základě stát ovládá právě své území a obyvatelstvo. V historii je možné se setkat s různými formami státu, které se v průběhu několika století proměnily v současný moderní, národní stát (disponující výše zmíněnou suverenitou). Ještě na počátku 18. století státy běžně k boji a zajištění vlastní

bezpečnosti využívaly najatých žoldáků či skupin cizích vojáků, což znamená, že násilí na území státní jednotky nebylo v této době z její strany monopolizováno (Thomson, 1994: 9; Ortiz, 2010: 14). K monopolizace dochází až v následujícím století spolu se zrodem moderního státu (Thomson, 1994: 10). Suverenita státu se pak projevuje skrze monopol na legitimní užití násilí ve vnitřní a mezinárodní politice, který je realizován prostřednictvím ozbrojených sil, soudů, policie a byrokratického aparátu obecně (Kratochvíl - Drulák, 2009: 266-268). V případě zkoumání monopolu na násilí ze strany státu je důležitá zejména jeho kvalita. Jedině koherentní a legitimní státy jsou schopny efektivně spravovat monopol na užití násilí. (Avant, 2005: 57). V rámci mezinárodního systému však existuje celá řada států s různou měrou stability, suverenity a dalších znaků, a proto je třeba zohlednit, že každý z těchto států může k centralizaci legitimního násilí přistupovat jiným způsobem (Leander, 2001: 5). K tomu, aby stát mohl zajistit svůj monopol potřebuje určité prostředky, a to zejména ozbrojené složky, nad kterými má plnou kontrolu (Thomson, 1994: 9). Úkolem ozbrojených sil státu je pak zajistit ochranu před vnějšími i vnitřními hrozbami a zajistit tak svým občanům ochranu jejich práv. Se vznikem moderní armády je spojen i vznik a možnost vynucení monopolu na užití násilí (Wimmer, 2003: 8; Wulf, 2006: 8). Stát pak musí udržovat legitimitu k vynucení tohoto monopolu skrze zajišťování základních práv svých občanů, vynucením práva v rámci existujícího efektivního právního řádu a zároveň musí zajistit, aby se občané mohli podílet na politickém životě skrze demokratický proces (Wulf, 2006: 9).

Vzhledem k odlišnosti států v rámci mezinárodního systému, existují kromě tzv. silných států i státy slabé¹⁵. Pro ty je charakteristický rozpad právního řádu, pořádku a nedostatečná rozvinutost. Velmi často se jedná o státy, jež se potýkaly nebo potýkají s vleklými konflikty na svém území (Ortiz, 2010: 132). Problém zde je zejména to, že nejsou zcela schopny plnit své povinnosti vůči obyvatelstvu a mimo jiné tak nedokáží efektivně zabezpečit ochranu obyvatelstva a obranu státu. Ztrácí tak svou legitimitu, což znamená, že již déle nejsou schopny plně řídit veřejné služby (Zartman, 1995: 9). Období přetrvávající stability pak může být využito ze strany nestátních aktérů v jejich prospěch (Wulf, 2006: 8). Podle Wimmera (2003: 9) pak dochází ve slabých státech

¹⁵ V tomto případě se autoři neshodují na definici, vzhledem k tomu, že podle některých se jedná o slabé státy (Ortiz), zhroucené státy či selhávající státy (Wimmer), kvazi státy (Zartman). V této práci bude používán v případě této problematiky používán termín slabé státy.

k postupné privatizaci monopolu na násilí a k rozrušování národní armády a její hierarchie. Je tak stírán rozdíl mezi soukromou a veřejnou sférou.

2.3.2 SVS a monopol na násilí

Podle Isenberga (1997) představují SVS problém jak pro stát, jež si je najímá, ale také pro stát na, jehož území pak působí, vzhledem k tomu, že zvyšují pravděpodobnost zapojení do války. Soukromé společnosti pak podle něj nesdílí stejnou koncepci obecného dobra jako stát, který si je najímá a vzhledem k tomu, že jejich hlavním motivem je finanční profit, mohou představovat hrozbu v dlouhodobějším horizontu v podobě prodlužování bojů, které pak dále rozrušují koncepci obecného dobra daného státu, zejména pak slabého. Podle Percy (2007a: 20) najímání SVS i ze strany slabých států, jejichž armáda není schopná či ochotná zajisti efektivní ochranu občanů, brání státu v možnosti vytvořit si vztah s vlastními občany v této oblasti, který by snižoval riziko zapojení se do válečného konfliktu. Avant (2005: 59) tvrdí, že přítomnost SVS může pro slabé státy znamenat určitý zisk, vzhledem k tomu, že jim mohou pomoci nastartovat restrukturalizaci státu. Na druhou stranu zde však existuje určité riziko, že budou sloužit spíše jako nástroj určitých mocenských struktur, který má naopak jakoukoliv snahu o obnovu utlumit.

Vzhledem k proměně mezinárodního systému a celkového prostředí dochází v posledních desetiletích k narůstajícímu zapojení SVS v rámci konfliktů. V intencích teorie monopolu na užití násilí to bývá často vnímáno jako jeho narušování. Wulf (2006: 9) ve své práci uvádí, že privatizace války je jedním ze způsobů, jak se stát přímo vzdává svého monopolu na násilí. Podle Wouterse (2010: 82) je outsourcing vládních služeb v oblasti užití síly nebezpečný, protože může vést k vytváření politických a právních problémů v této oblasti. Ortiz (2010: 5) naopak tvrdí, že by se mohlo zdát, že zapojení SVS narušuje monopol na užití násilí, ale není tomu tak. Proměna kvality mezinárodního systému, zejména od počátku 90. let 20. století, podle něj způsobila, že je užití těchto společností chápáno spíše jako doplněk ke službám poskytovaným národními armádami. SVS tak pouze doplňují kapacity a prostředky tam, kde je nemají národní armády k dispozici. Dále pak dodává, že Weber ve svém díle tvrdí, že ostatní entity či jednotlivci mohou užívat fyzické síly až do té míry, do které jim to stát povoluje. To znamená, že zapojení SVS nenarušuje monopol státu, kterého

podle něj stejně nikdy nebylo plně dosaženo. S podobným tvrzením přichází Holmqvist (2005: 1-9), podle které nenarušuje zapojení soukromých vojenských společností monopol na užití násilí v případech, kdy stát nemá dostačující kapacity, zejména pak v rámci nových hrozeb a nových aktérů na poli bezpečnosti. Podobně argumentuje i Singer (2003: 49-57).

Mimo výzkumu narušování monopolu na legitimní násilí ze strany státu v rámci prostředků na jeho vynucení existuje ještě druhý rámeček, a to normativní, s nímž přichází ve své práci Percy (2007b: 64-66). Ta tvrdí, že existuje určitá norma, která brání státům v zapojení žoldáků a zároveň ovlivňuje a omezuje samotné žoldáky. Lze ji rozdělit na dvě části reprezentující dva argumenty. První z nich je, že žoldáci jednají na základě vlastní sobecké motivace a nejsou nijak zainteresováni v konkrétních případech. Spojení s danou situací však podle Percy může do jisté míry ospravedlnit zabíjení v rámci války. Absence jiné než finanční motivace tak činí jejich počínání nemorálním a je zřejmé, že jsou schopni prakticky čehokoliv. Dalším problémem v tomto ohledu je to, že sledují pouze svůj finanční profit, a tak existuje možnost určité nelояality k vedení a přeběhnutí k druhé straně konfliktu. Tím, že nejsou nuceni poslouchat vedení ozbrojených sil, mohou negativně ovlivnit výsledek dané situace. Představují tak nebezpečí a státy by měly k tomuto účelu využívat zejména vojáků národních armád. Druhým argumentem v rámci normy pak je, že suverénní entity nedostatečně kontrolují samotné žoldáky. Jejich zapojení pak ohrožuje schopnost kontroly užití síly ze strany suverénní entity či suverénního státu. Proto podle ní dochází od 19. století k regulaci zapojení soukromých aktérů v této oblasti.

V rámci názoru, zda zapojení SVS narušuje monopol na užití násilí ze strany státu, neexistuje názorová jednotnost. Následující část práce se zabývá právě touto otázkou v rámci dvou případových studií. Jedná se o výzkum dopadu působení SVS na monopol na užití násilí v případě Spojených států amerických a Iráku.

3. Dopad působení SVS na monopol na užití násilí v případě USA

Předchozí kapitoly se zabývaly SVS a koncepcí monopolu na užití násilí ze strany státu na teoretické úrovni. Následující dvě kapitoly se pak budou zabývat aplikací této teorie na konkrétní případy tak, aby došlo k potvrzení či vyvrácení hypotéz, které práce předkládá. Tato kapitola tedy bude řešit, jakým způsobem ovlivňuje užití SVS monopol na užití násilí v případě Spojených států amerických jakožto státu, který těchto společností využívá poměrně dlouho dobu, a to konkrétně ve spojitosti s Operací irácká svoboda, kterou USA vedou v Iráku. Dále se bude tato část zabývat problematikou vztahu občan a stát v rámci zapojení SVS, a to, zda jejich užití tento vztah narušuje.

V první řadě je nutné zmínit, že v posledních dvou desetiletích dochází k nárůstu privatizace veřejného sektoru, který je nejzřetelnější ve Spojených státech amerických. Mnohé oblasti, které jsou v ostatních státech stále ještě považovány za veřejné, byly do jisté míry v USA privatizovány. Tyto snahy tak lze pozorovat v oblasti správy veřejných služeb, administrace vězeňských zařízení, výzvědných služeb nebo operací na udržení míru (Chesterman – Fischer, 2009: 1). Narozdíl od některých evropských států nezdůrazňují Spojené státy nutnost uchovat určité klíčové funkce v rukou státu. Tato oblast je v jejich případě řešena skrze definování inherentně vládních funkcí, které by měly vykonávat vládní zaměstnanci. K těmto funkcím však není přistupováno jako k něčemu, co by mělo být chráněno a udržováno právě v rukou státu., ale k jako k výjimce z obecného privatizačního snažení. Samotné definování inherentně vládních funkcí je poměrně nejednoznačné a slouží spíše jako ospravedlnění toho, proč mají být tyto oblasti vykonávány právě státními úředníky (Chesterman, 2008: 1069-1070).

3.1 Americká armáda a operace v Iráku

Armáda je jedním z nástrojů státu k zajištění monopolu na užití násilí a pomáhá udržovat bezpečnost a pořádek jak uvnitř státu, tak mimo něj (Peters, 1999: 32). K tomu, aby tak mohla činit je však nutné, aby byla plně funkční a disponovala potřebným počtem personálu. Pouze tak je schopna plnit své základní funkce. Následující část kapitoly se tedy zaměří na zkoumání obecného vývoje v americké

armádě a na situaci, která předcházela a následovala počátku operace v Iráku, aby bylo možné dojít k závěru, zda byla schopna armáda v tomto případě plnit své funkce.

3.1.1 Obecné trendy a vývoj v americké armádě od skončení studené války

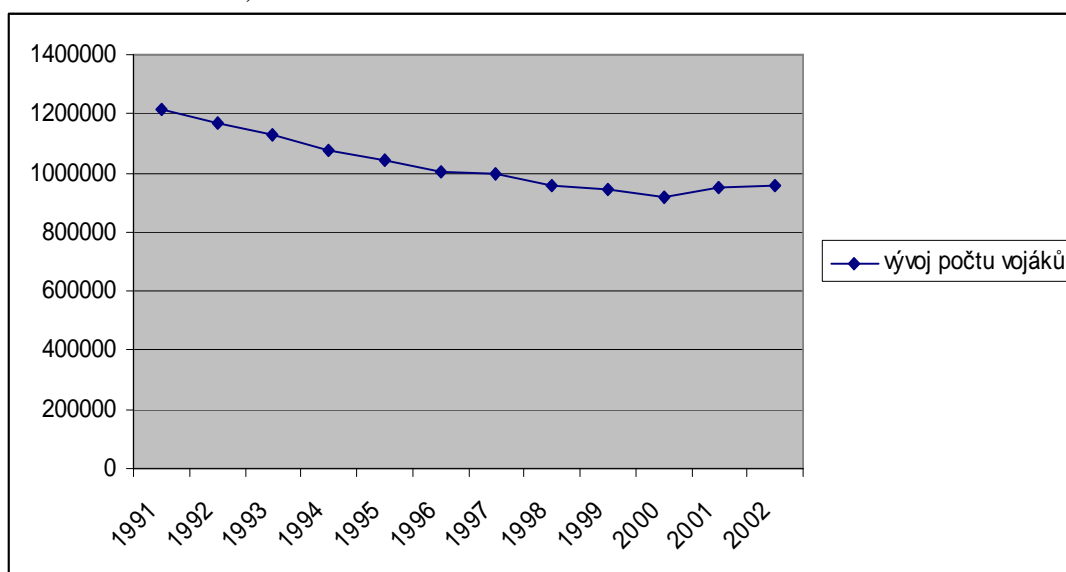
K tomu, aby bylo možné analyzovat situaci v ozbrojených složkách v době počátku a průběhu operace v Iráku je nutné nejprve zohlednit vývoj od počátku 90. let, který znamenal určitou proměnu v této oblasti. Tu lze pozorovat jak na straně národních armád, tak v případě proměny podoby konfliktů. Kvalitativní proměna konfliktů s sebou přináší požadavek na proměnu ze strany armády (Maninger, 2007: 69-76). V mnoha státech, včetně USA, došlo po skončení studené války ke snižování počtů v národních armádách, které mělo za následek i proměnu struktury armády (Schreir - Caparini, 2005: 3-4). Zároveň však došlo k vytvoření určitých problémů, které jsou patrné až dodnes. Jedná se zejména o to, že snižování početních stavů v americké armádě mělo být spojeno s restrukturalizací sil tak, aby byly schopny čelit současným výzvám (Avant, 2005: 146; Mananiger, 2007: 70; Finehout, 1991: 1). Místo toho však čelí americká armáda problémům spojeným s neefektivním rozdělením sil a špatnou organizací. Ty jsou způsobeny zejména tím, že současný systém personálního rozložení byl vytvořen v důsledku války ve Vietnamu a k jeho změně, která je nutná ke zvýšení efektivnosti působení armády, nedošlo dodnes (Korb, 2004: 1-3).

3.1.1.1 Vývoj celkových počtů a struktury v rámci americké armády od dob skončení studené války do počátku operace v Iráku

Mezi lety 1990 a 2005 bylo propuštěno z americké armády zhruba 30% personálu, což znamená celkově asi 600 000 zaměstnanců. To je však problematické z toho důvodu, že počty vojáků nebyly a nejsou dostačující k vedení operací, zejména neválečného charakteru (Boot, 2005: 108). Podle statistiky amerického ministerstva obrany čítala americká armáda v roce 1991 1 216 348 vojáků, o deset let později pak 951 878. V roce 2002, tedy rok před počátkem operace v Iráku, došlo jen k velmi nepatrnému nárůstu, a to na číslo 957 312. Celkový vývoj v počtech vojáků od roku 1991 je možné vidět na grafu 1. Snižování stavů však nepomohlo armádě ke zvýšení efektivity, ale naopak vedlo k tomu, že nemá dostačující kapacity k vedení některých

operací. Podle Boota (2005: 105) by bylo potřeba najmout zhruba dalších 100 000 vojáků, aby bylo možné provádět operace, ke kterým se Spojené státy zavázaly. Početní stavy by nemusely být nutně problémem v případě, že by americká armáda vedla pouze konvenční války, ke kterým je zapotřebí speciálního vybavení a veškeré další, zejména peacekeepingové operace, by přenechala ostatním státům (Korb, 2004: 6). Podle zprávy Úřadu pro vládní odpovědnost (GAO, 2001) trpěla americká armáda zejména nedostatkem vojenského personálu, který by byl potřeba zejména v případě vedení dlouhodobějších misí

Graf 1 Vývoj počtu vojáků americké armády 1991-2002 (bez jednotek působících v rámci základen mimo USA)

Zdroj: DoD Active Duty Military Personnel Strengths by Regional Area and by Country

K tomu, aby byly Spojené státy schopné čelit současným výzvám a hrozbám, je kromě dostatečného počtu vojáků v armádě potřeba také správná struktura a poměr jednotek. Jak již bylo řečeno, po skončení studené války bylo zdůrazňováno, že je potřeba v rámci změn v počtech vojáků zohlednit restrukturalizaci, protože samotná struktura armády je pro její fungování zásadní (TAA 09, 2003). Již v roce 1991, Finehout (1991: 1-4) zmiňuje, že struktura americké armády je vzhledem k historickému vývoji v rámci 20. století zcela neodpovídající situaci po skončení bipolárního konfliktu, a že se tím snižuje schopnost reagovat na případné výzvy a konflikty. Navrhuje, aby byly řešeny otázky ohledně poměru aktivních a rezervních jednotek, struktury vedení a poměru jednotek.

Podobně se vyjadřuje analýza stavu americké armády z 2. poloviny 90. let (CBO, 1997), podle níž byla potřeba proměna zejména stavů v záložních jednotkách, které v počtech převyšovaly stavy aktivního personálu. Zatímco v aktivní službě bylo 495 000 vojáků, v záloze bylo 575 000 vojáků. Cílem bylo snížení záložního personálu vzhledem k tomu, že jejich povolání do služby je mnohem složitější než v případě aktivních jednotek. Podle zprávy Úřadu pro odpovědnost vlády (GAO, 2001) došlo k proměně poměru mezi záložními a aktivními složkami ve prospěch záložních jednotek. Zatímco podle zprávy z roku 1997 tvořily aktivní jednotky 46% v roce 2001 to bylo o 10% méně, tedy 36%.

Dále bylo podle zprávy rozpočtové kanceláře Kongresu (CBO, 1997) potřeba proměnit podobu rozložení mezi jednotlivými silami. Jednalo se zejména o redukci bojových jednotek, kterých měla armáda příliš velký poměr, zejména v rámci dědictví studené války, kdy byly bojové jednotky nejdůležitější složkou. Zároveň však trpěla armáda nedostatkem podpůrných jednotek. Z této zprávy je tak zřejmé, že je potřeba restrukturalizovat nejen počty v rámci záložních a aktivních jednotek, ale také změnit poměr rozložení sil mezi jednotlivými jednotkami. Dle nastaveného armádního plánu, podle kterého mělo dojít k odpovídající proměně struktury mezi bojovými a podpůrnými jednotkami v roce 2007, chybělo pro podpůrné jednotky zhruba 76 000 zaměstnanců. Toto číslo je založeno na expertíze, podle které by bylo zapojeno sedm bojových jednotek v rámci nepředvídaných konfliktů (GAO, 2001; TAA 09, 2003). Chybí tak zejména personál vojenské policie a jednotek, které zajišťují civilní záležitosti. Zhruba 75% potřebného personálu je v této oblasti součástí záložních jednotek, což představuje problém. Je tedy potřeba je transformovat do aktivních jednotek (Korb, 2004: 6-7). Zpráva Cebrowského a Barnetta (2002: 4) zmiňuje další problematickou oblast v rámci struktury americké armády, a tou je nedostačující počet vojáků, kteří by byli schopni vést nekonvenční boje, například s guerillovými skupinami nebo skupinami teroristů.

3.2 Operace v Iráku

Počátky války v Iráku, nazývané jako Operace irácká svoboda¹⁶ (OIS), lze pozorovat již na podzim roku 2002, kdy docházelo k sestavování jednotek, které měly zaútočit na irácké cíle (CRS, 2010a: 1). K samotné invazi, tedy k počátku války, došlo 19. března 2003, kdy začalo bombardování strategických iráckých pozic. Útoků předcházelo ultimátum, které vydal tehdejší prezident Bush o dva dny dříve, 17. března 2003, ve kterém požadoval, aby irácký prezident Saddám Husajn a jeho synové opustili zemi v průběhu následujících 48 hodin (CRS, 2003: 1). Důvodem započetí této války bylo tvrzení bushovy administrativy, že irácký režim disponuje zbraněmi hromadného ničení a dále pracuje na jejich vývoji, spolu s tvrzením, že dlouhou dobu financuje a podporuje terorismus, a že je schopen poskytnout teroristické organizaci al-Káida¹⁷ potřebné zbraně, výcvik a finance k tomu, aby mohla znovu zaútočit na západní cíle (Carlisle - Bowman, 2007: 2; CRS, 2003: 1).

Vedení války v Iráku však bylo od počátku zkomplikováno několika faktory. Prvním z nich bylo plánování samotné operace. To se odvíjelo od toho, že hlavním cílem operace se jak na vojenské, tak na politické úrovni stalo svržení Husajnova režimu. Byl tak stanoven koncept krátkodobé akce, v dlouhodobější perspektivě však nebylo naplánováno, jakým způsobem postupovat v případě rekonstrukce Iráku. Dalo by se tak říci, že se jednalo a jedná o válku s cílem, který nebyl nijak limitován, avšak k jeho naplnění byly k dispozici velmi limitované zdroje a prostředky (Wilson, 2007: 11-12). Vzhledem k tomuto nevhodnému naplánování došlo k velmi závažnému podcenění počtu jednotek, které bylo potřeba k úspěšnému vedení operace, která by zajistila následnou stabilitu v oblasti (Isenberg, 2007: 83). Mimo to se také velkým problémem stala struktura armády, která neodpovídala potřebám operace, která následovala po poměrně rychlém svržení Husajna (Wilson – Gordon – Johnson, 2003: 1; Korb, 2004: 5-7). Největším problémem se tak stal narůstající počet povstalců, kteří napadali zejména civilisty a firmy, jejichž úkolem byla obnova zničené struktury země (Isenberg, 2007: 84).

¹⁶ Tato operace byla v září 2010 vzhledem ke změně cílů obamovu administrativou přejmenována na Operace Nový úsvit. Této tematice se věnuje následující kapitola věnovaná Iráku.

Diplomová práce

První fáze operace, tedy svržení Husajnova režimu, byla dokončena v poměrně krátké době, konec boje vyhlásil prezident Bush 1. května 2003 (Carlisle – Bowman, 2007: 2). Problematická však byla fáze následující. Jejím cílem měla být rekonstrukce státu, který byl zdevastován téměř dvaceti lety války proti Iránu a Spojeným státům spolu s působením mezinárodních sankcí, které byly proti Husajnovu režimu uvalovány. Jak již bylo řečeno, došlo k poměrně velkému podcenění situace a bylo tak zřejmé, že plánované počty jednotek nejsou dostačující k tomu, aby zajistily plynulý chod rekonstrukce země (Isenberg, 2007: 83-84). Podle původního plánu, předpokládalo americké ministerstvo vnitra, že po ukončení bojové fáze budou podmínky v zemi tak příznivé, že bude možné ihned započít veškeré aktivity spojené s obnovou země. K tomu byly najaty mnohé soukromé společnosti, které se měly podílet na obnově. Ty spoléhaly na to, že oblast jejich ochrany zajistí dostatečný počet vojenského personálu. Jak se však ukázalo, ten byl značně nedostačující (GAO, 2005: 14).

Jak ukázala analýza rozpočtové kanceláře Kongresu (CBO, 2003) ze září 2003, bylo v rámci operace v Iráku rozmístěno 180 000 zaměstnanců americké armády, z čehož zhruba 165 000 z nich byli konkrétně vojáci. Dle aktuálního plánu rotace vojáků v rámci operace bylo naprosto nemožné pro USA udržet stejný počet rozmístěných déle než do dubna 2004 v případě, že by nebyly vytvořeny další jednotky. Vzhledem k tomu, že však americké jednotky sloužily ve stejnou dobu i na jiných místech po celém světě, nebylo reálné zajistit dostatečný počet vojáků potřebný pro danou operaci při stávajícím rozsahu. I v případě využití jednotek z jiných operací, popřípadě využití jednotek koaličních spojenců byly stále jednotky, které nebylo možné nějak nahradit.

Tabulka 6 poukazuje na stav jednotek v září 2003, možnou alternativu v případě naplánované rotace sil a kdy přesně mělo k rotaci dojít. Tučně jsou pak označeny jednotky, na jejichž výměnu neměla americká armáda kapacity v rámci stávajícího stavu, a tudíž musely být nahrazeny jednotkami jiných států nebo nebyla možnost jejich nahrazení, popř. na které neměla kapacity již před plánovanou výměnou.

¹⁷ Existuje mnoho přepisů názvu této organizace. Podle Orientálního ústavu Akademie věd je nejvhodnější přepis *al-Ká'ida* popř. al-Kádia.

Tabulka 6 Plánované obměny jednotek americké armády v Iráku

Jednotka rozmístěná v Iráku počátek září 2003	Plánovaná náhradní jednotka	Plánované datum výměny
3. pěší divize (-)¹⁸	82. výsadková divize (-)	září 2003
1. námořní divize	polská mnohonárodnostní divize	září/říjen 2003
2. brigáda, 82. výsadková divize	žádná	leden 2004
101. letecká divize	Mnohonárodnostní divize	únor/březen 2004
1. obrněná divize	1. jezdecký pluk, brigáda Národní gardy	únor/duben 2004
2. jezdecký pluk	brigáda z 1. jezdeckého pluku	Březen/duben 2004
3. obrněný jezdecký pluk	brigáda Stryker	Březen/duben 2004
4. pěší divize	1. pěší divize (-) a brigáda Národní gardy	Březen/duben 2004
173. výsadková brigáda	žádná	duben 2004

Zdroj: Zpráva CBO 2003: 7 cit. podle zdrojů americké armády

I přesto, že jsou plánována střídání jednotek, v reálu nejsou tyto plány vždy dodržovány. Například 1. brigáda 82. výsadkové divize byla vyslána zpět do Iráku v lednu 2004, tedy 5 měsíců po tom, co se vrátila z operace v Afghánistánu. 3. pěší divize strávila v Iráku pětinasobek stanovené lhůty. V polovině roku 2003 pak bylo stanoveno, že všechny jednotky musí zůstat v Iráku 12 měsíců, ačkoliv to pro některé jednotky znamenalo zdvojnásobení jejich doby působnosti. I to poukazuje na to, že americká armáda neměla dostačující počty k vedení této operace (Korb, 2004: 4-5).

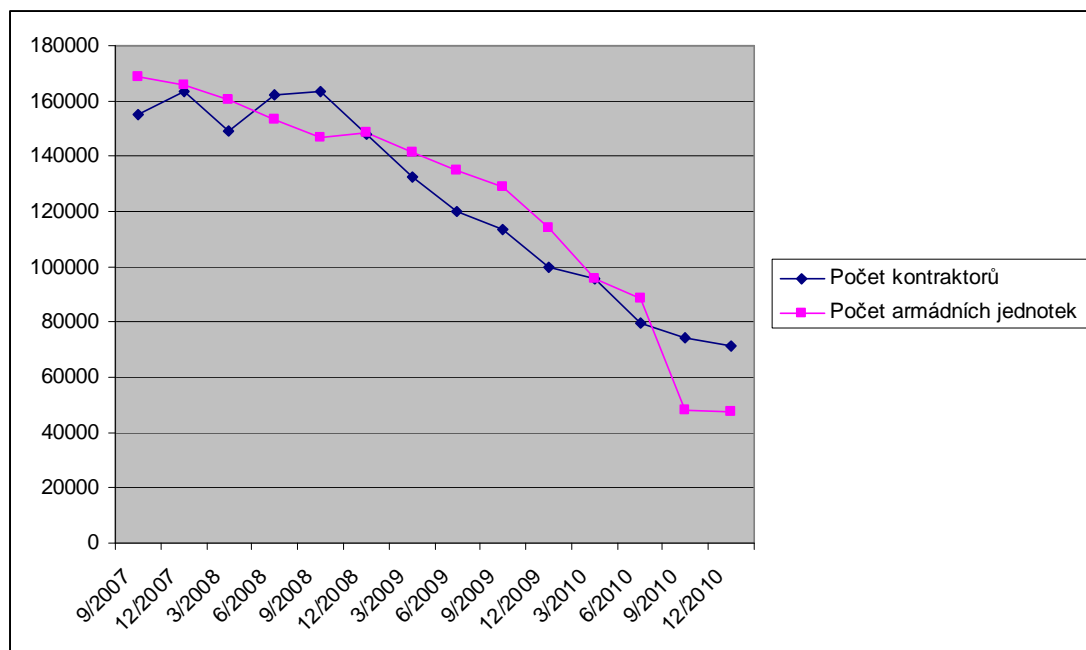
Další odhady amerického ministerstva vnitra přišly s tím, že až americké a spojenecké jednotky svrhnu Husajna, budou obyvateli Iráku přivítáni jako zachránci, a že se jim podaří úspěšně převzít moc nad fungujícími vládními institucemi a funkční irácká policie jim pomůže v nastolení pořádku (GAO, 2005: 14). Jak se však ukázalo, tyto předpoklady neodpovídaly realitě. Na místě nebyla žádná, ani základní, ani fungující infrastruktura a personál, který měl na starosti řízení obnovy země, neměl plán jak postupovat v situaci totálního zhroucení veřejného pořádku a byrokratických struktur (Stöber, 2007: 124). Tato nepřipravenost způsobila, že jednotky, které byly cvičeny zejména na konvenční boj proti nepříteli, neměly potřebný výcvik a znalost k vedení takového druhu operace.. Nesčetně vojáků tak potvrdilo, že bylo nedostatečně

¹⁸ Toto označení poukazuje na divize, které nejsou tvořeny všemi třemi bojovými brigádami, tak jak určují standardy americké armády.

připraveno k tomu, co měli v Iráku později provádět. Jako příklad lze uvést ustavování policejních sil v Iráku či provoz čističek (Boot, 2005: 106).

Vzhledem k výše uvedeným faktům došlo k zapojení SVS, které tak nahrazují limitované možnosti ozbrojených sil a v určitých situacích je doplňují o potřebné dovednosti (GAO, 2003: 2). I v následujících letech konfliktu hrály SVS podle Úřadu pro odpovědnost vlády (GAO, 2006) významnou roli v oblasti rekonstrukce Iráku. Problematickou se však ukázala omezená možnost kontroly nákladů a celkových počtů zaměstnanců SVS. Potíže vyvstaly i v případě koordinace společností s armádními jednotkami operujícími v Iráku. Podle dostupných údajů působilo v Iráku v roce 2008 50 soukromých společností, což představuje asi 30 000 zaměstnanců¹⁹ (CRS, 2008b: 3). Na následujícím grafu je možné vidět, že jejich počet byl zhruba stejný jako počet rozmístěných vojáků. V polovině roku 2008 a na konci 2010 byl počet kontraktorů dokonce vyšší než počet vojáků.

Graf 2 Vývoj počtu kontraktorů v Iráku v poměru k ozbrojeným silám v období 9/2007 – 12/2010

Zdroj: CRS 2011a: 26

¹⁹ V tomto případě toto číslo vyjadřuje počet kontraktorů americké národnosti, celkově je tak toto číslo vyšší, ke konci roku 2010 se tak jednalo celkem o zhruba 60 000 kontraktorů různých národností. Podle zprávy z počátku dubna 2011 však působí v Iráku už jen zhruba 18 000 Američanů v rámci služeb SVS, zatímco celkový počet zůstává stále stejný, tedy 60 000.

Je tedy zřejmé, že se rozsah služeb SVS nekryje s úkoly, které plní armádní jednotky a jedná se tak pouze o doplňující služby, které pomáhají USA efektivně naplňovat svůj monopol na užití násilí mimo své území. To, že tak činí záměrně mimo jiné dokazuje i fakt, že se armáda a její vedení plně spoléhají na služby SVS v těch oblastech, v kterých mají nedostačující kapacity. Neexistují totiž záložní plány pro případ, že by daná společnost nebyla schopná naplnit závazky stanovené smlouvou. V tomto případě se armáda spoléhá na služby dalších SVS, nikoliv na příslušníky vlastních ozbrojených složek (Krishnan, 2008: 137). Kromě toho mají Spojené státy s užitím SVS mnoho zkušeností a jejich vztah je regulován na základě předem stanovených smluv a zákonů, jak je možné vidět v podkapitole o vztahu americké administrativy a SVS.

3.2.1 Přehled hlavních SVS působících v Iráku a jejich zakázky

Je tedy zřejmé, že v Iráku působilo a působí velké množství zaměstnanců SVS. Je proto důležité uvést přehled hlavních SVS a jejich zakázek. Isenberg (2004: 103-104) vytvořil seznam kontraktů uzavřených v prvním roce konfliktu:

- **Blackwater Security Consulting** – smlouva uzavřena v srpnu 2003, odhadovaná hodnota 21 331 693 USD, ministerstvem vnitra, předmětem bylo zajišťování doprovodů a dvou helikoptér pro správce CPA L.P. Bremeru,
- **DynCorp** – smlouva uzavřena v dubnu 2003 ministerstvem zahraničí, předmětem smlouvy byla výpomoc při vymáhání práva podle míry potřeby a schopností iráckých bezpečnostních složek a hodnota měla dosáhnout 50 000 000 USD během prvního roku. Podle plánů měl DynCorp v následujících letech získat další smlouvu na výcvik irácké policie až do výše 800 milionů USD,
- **EOD Technology** – smlouva uzavřena v březnu a srpnu 2003, odhadovaná hodnota 71 900 000 USD, v březnu byl přidělen kontrakt na pomoc s odstraněním výbušnin a munice, v srpnu získala společnost další kontrakt podobného charakteru,
- **Kroll Government Services International** – smlouva uzavřena v roce 2003 ze strany Americké agentury pro rozvojovou pomoc (USAID), hodnota není známa, předmětem smlouvy byla ochrana zaměstnanců této agentury,

- **MPRI** - dvě smlouvy uzavřeny v dubnu 2003 ministerstvem vnitra, hodnota 2 608 794 USD, předmětem smluv bylo poskytnutí 20 překladatelů a výpomoc s vytvářením plánu umístování bývalých vojáků do veřejných pracovních programů,
- **MZM** – smlouva uzavřena v březnu 2003 ministerstvem vnitra, hodnota 1 213 632 USD, předmětem smlouvy poskytnutí 21 překladatelů pro americké vládní představitele, ministry a další vládní pracovníky. Tito překladatelé měli pomáhat i při výsleších a psychologických výzkumech, po měsíci byla smlouva ze strany Pentagonu změněna,
- **Ronco Consulting Corporation** – smlouva uzavřena v březnu 2003 ministerstvem vnitra, její hodnota 12 008 289 USD, předmětem bylo odzbrojení, demobilizace a neintegrace iráckých ozbrojených složek a regionálních milic, souběžně byla uzavřena smlouva ze strany ministerstva zahraničí za účelem odminování některých oblastí,
- **Vinnell Corporation (Northrop Grumman)** - kontrakt uzavřen ještě v červenci 2002 ministerstvem vnitra, hodnota 48 074 442 USD, předmětem smlouvy byl výcvik nové irácké armády,
- další kontrakty byly uděleny společností **Aegis, Air Scan, Meteoric Tactical Solutions, Titan.**

V rámci smlouvy o poskytování osobní ochrany WPPS II uzavřené ministerstvem zahraničí v roce 2005 byly přiznány kontrakty společností **Blackwater, DynCorp** a **Triple Canopy** (Middle East Report, 2009: 12). Dalšími velkými společnostmi jsou **KBR** a **Fluor International**, které působí v Iráku na základě uzavření smluv v programu LOGCAP III a IV. V současnosti působí v Iráku celá řada SVS z celého světa a vytvoření jejich uceleného seznamu je nemožné, protože jsou tyto společnosti nájímány mnoha ministerstvy a agenturami, které samy nemají úplný přehled o všech společnostech.

3.3 Vztah SVS a americké administrativy

USA mají velmi dlouhou zkušenost s aktivitami soukromých subjektů. Již v rámci Války za nezávislost využívala VB proti americkým bojovníkům najaté žoldáky. Dále pak v průběhu 2. světové války využívaly Spojené státy dnes již přední SVS **Brown and Root's** v rámci doplňkových služeb, přesněji řečeno stavby lodí pro

americkou armádu. Tato společnost pak byla zapojena i ve válce v Koreji a ve Vietnamu, kde doprovázela americké jednotky a pomáhala jim se stavbou základen, přístavů, cest atd. (Gulam, 2005: 20). Ministerstvo zahraničních věcí začalo služeb SVS využívat zhruba před 30 lety, a to v důsledku bombového útoku na americké velvyslanectví v Bejrútu, v jehož důsledku začala být jednotlivým diplomatům a konzulárním zaměstnancům přidělována personální ochrana ²⁰ (Isenberg, 2008; CRS 2008b: 6-7). K obrovskému nárůstu jejich užití ze strany ministerstva obrany a celého vládního aparátu došlo až v průběhu 90. let 20. století. Zatímco v průběhu války v Perském zálivu byl poměr mezi zaměstnanci SVS a vojáky 1: 50, v roce 2003, v průběhu operace v Iráku, se tento poměr snížil na 1:10 (Avant, 2004: 153). Mezi lety 1994-2002 uzavřelo americké ministerstvo obrany přes 3000 smluv s americkými SVS, které ve své hodnotě přesahovaly 300 miliard USD (Singer, 2003: 14).

Tabulka 7 Přítomnost SVS v rámci amerických vojenských akcí (v tisících)

Konflikt	Počet vojáků	Počet kontraktorů	Poměr počet kontraktorů ku počtu vojáků
Mexicko - americká válka	33	6	1:6
Občanská válka	1000	200	1:5
1. světová válka	2000	85	1:24
2. světová válka	5400	734	1:7
Korejská válka	393	156	1:2,5
Válka ve Vietnamu	359	70	1:5
Válka v Perském zálivu	500	9	1:55
Balkán	20	20	1:1
Irák až do počátku 2008	200	190	1:1

Zdroj: CBO, 2008: 13

K velkému nárůstu, zapojení SVS došlo během působení G. W. Bushe na postu amerického prezidenta²¹. Zatímco v roce 2000 dosahovaly výdaje administrativy na SVS cca 200 miliard USD, v roce 2008 už to bylo skoro 400 miliard USD, zejména v důsledku strategie boje proti terorismu (Schwellenbach, 2009). Ještě jako prezidentský kandidát prohlásil v roce 2000, že hodlá nechat soutěžit SVS s vládními zaměstnanci o 450 000 míst. V roce 2001, tedy v době jeho nástupu do funkce, poprvé překročil počet

²⁰ Jednalo se o bombový útok na americké velvyslanectví v hlavním městě Libanonu, Bejrútu, v dubnu 1983, v jehož důsledku zemřelo zhruba 60 lidí. K útoku se přihlásila organizace Hizballáh.

Pentagonem nasmlouvaných pracovních sil počet zaměstnanců ministerstva obrany (Isenberg, 2009: 19). Bushova administrativa tedy dostala výdaje na obranu zhruba na úroveň výdajů během studené války. Tehdejší ministr obrany D. Rumsfeld pak také proklamoval nutnost zvýšení počtů soukromých kontraktorů na úkor vojenského personálu (Spearin, 2003: 31). Na stejné myšlence byl pak založen i plán tajemníka ministra obrany T. Whitea, tzv. Třetí vlna²², podle kterého mělo dojít k přenesení zhruba 214 000 pozic zastávaných zaměstnanci armády včetně civilních příslušníků do soukromého sektoru, a to v dlouhodobé perspektivě (Isenberg, 2007: 83).

Administrativa B. Obamy je méně zaměřená na outsourcing služeb v oblasti bezpečnosti než administrativa jeho předchůdce. Ještě v roce 2007 navrhoval, tehdy jako senátor, Zákon o transparentnosti a odpovědnosti vojenských a bezpečnostních kontraktorů [The Transparency and Accountability in Military and Security Contracting Act], podle kterého by federální agentury prošetřovaly působení SVS přímo v místě jejich působení a na základě toho by informovaly Kongres o přesných počtech kontraktorů v rámci dané operace, kolik jich bylo zabito či zraněno a o disciplinárních řízeních proti nim vedených (CRS, 2008b: 53-54). Tento návrh zákona byl postoupen senátnímu Výboru pro ozbrojené služby, nikdy však nevstoupil v platnost. V únoru 2009 došlo k představení souboru reforem, které by měly vést ke snížení státních výdajů na zapojení SVS v oblasti vojenské bezpečnosti, zpravodajských služeb a některých dalších klíčových oblastí s tím, že by tyto pozice měly opět přenést zpět na státní zaměstnance. Mělo by se jednat zejména o klíčové pozice²³. Přesto si je však B. Obama vědom toho, že se americké ozbrojené síly bez zapojení SVS neobejdou (Isenberg, 2009: 16). Ve svém projevu z roku 2009 pak zdůraznil, že současný systém zapojení a kontroly SVS je naprosto neakceptovatelný, vzhledem k prakticky neexistující kontrole, kdy dochází k tomu, že jsou zakázky poskytovány firmám bez řádné soutěže a velmi často pak dohled na SVS vykonávají samy společnosti, což pak vede k neinformovanosti veřejnosti a jejich politických zástupců (The White House Office of the Press Secretary, 2009).

²¹ Tehdejší prezident Bush strávil ve funkci dvě funkční období, v letech 2001-2009.

²² K naplnění tohoto plánu však nikdy nedošlo, vzhledem k rezignaci tajemníka Whitea z postu na základě dlouhodobého napětí mezi ním a ministrem Rumsfeldem.

Ve chvíli, kdy se stal americkým prezidentem, bylo jeho administrativou naplánováno, že některá místa, na kterých působí zaměstnanci SVS budou navrácena zpět do rukou státu. Mělo tak dojít k jakémusi in-sourcingu, jehož cílem mělo být snížení nákladů. Podle existujících propočtů totiž měla být neefektivní správa SVS spojená s plýtváním finančních prostředků. Navíc se ukázalo, že zaměstnanci těchto společností vykonávají i inherentně vládní funkce. Po roce fungování tohoto plánu však nedošlo k avizovanému snížení nákladů, ačkoliv bylo zhruba 3 300 míst zpětně obsazeno zaměstnanci ministerstva vnitra. Tato prakticky jediná Obamova snaha se tak ukázala jako ne příliš efektivní (Gansler, 2010).

3.3.1 Právní úprava vztahu SVS a americké administrativy

Vzhledem k tomu, že výkon a správa násilí je oblast, která stále ještě spadá do kompetencí státu, je důležité se zaměřit na to, jakým způsobem daný stát násilí reguluje. Co se týče regulace násilí ve spojitosti s užitím SVS, je možné říci, že Spojené státy jsou v tomto ohledu ze všech západních států nejdále a mají jeden z nejkompexnějších legislativních systémů regulace a kontroly aktivit SVS²⁴ (Schneiker, 2007: 412). Existuje celá řada nástrojů, které vytváří rámec regulace těchto společností (Ortiz, 2010: 137). Regulační nástroje užívané ze strany USA je možné souhrnně vidět v tabulce 8.

V případě obchodování s obranně-bezpečnostními artikly a službami do zahraničí je ve Spojených státech využíváno dvou systémů v rámci legislativy, a to:

- 1) v případě, že společnosti prodávají tyto služby a artikly přímo zahraničním subjektům na základě schválené exportní licence, jedná se o přímé komerční prodeje (Direct Commercial Sales, DCS),
- 2) mezivládní program Zahraniční vojenské prodeje (the Foreign Military Sales, FMS), kdy není vyžadována žádná další licence (Bureš, 2009: 92).

²³ S tím souvisí dělení na strategické funkce [core functions] a nestrategické funkce [non-core functions]. V ideálním případě by měly SVS působit pouze v oblasti poskytování nestrategických služeb, jak je však možné vidět v dalších částech práce ne vždy je tento princip dodržen.

²⁴ Podobný má už jen Jihoafrická republika.

Diplomová práce

Tabulka 8 Zákony a další regulace působení SVS ze strany USA

Obchodní činnost	Správa monopolu na násilí ze strany USA	Mezinárodní a humanitární konvence a zákony
Ústavní právo	Licencování	Mezinárodní humanitární právo
Obchodní právo	Zákon o kontrole vývozu zbraní <i>AECA</i>	Ženevské konvence
Pracovní právo	Regulace mezinárodního obchodu se zbraněmi <i>ITAR</i>	Úmluvy proti užití žoldáků
Související zákony a směrnice	<i>FOCI certifikace</i> - kontrola zda určitou firmu nevlastní, nespravuje či neovlivňuje entita bez jasného původu a s nejasnými záměry	Úmluva o zákazu nebo omezení použití některých konvenčních zbraních
Pravidla veřejné soutěže vydávaná smluvními orgány [contracting agencies]	Rozmíst'ování jednotek	Úmluva o zákazu kazetových bomb
Pravidla stanovená Americkou komisí pro cenné papíry	Konkrétní ujednaná pravidla	Mezinárodní pravidla jednání
Auditorské postupy	Úmluvy schválené ze strany USA v oblasti užití zbraní	Pravidla jednání dle Červeného kříže Dohoda z Montreaux
Rozhodčí řízení	Dozor	Celosvětové dohody OSN
Námítky proti zadání zakázky	Jednotný řád vojenské spravedlnosti [Uniform Code of Military Justice] <i>UCMJ</i> Zákon o vojenské jurisdikci na území cizích států [Military Extraterritorial Justice Act] <i>MEJA</i>	Mezinárodní standardy pro odminování
Národní program průmyslové bezpečnosti [National Industrial Security Program]		Princip dobrovolnosti v oblasti bezpečnosti a lidských práv
Pravidla jednání	Doplňkové zákony	Námořní právo
Tak, jak jsou nastavená ze strany společností	<i>CALEA- The Communications Assistance for Law Enforcement Act</i> - zákon, podle kterého mohou úřady vymáhající právo kontrolovat elektronická sledovací zařízení <i>CICA - The Competition in Contracting Act</i> - zákon na podporu zvýšení hospodářské soutěže	Úmluva OSN o mořském právu
Tak, jak jsou nastavená ze strany bezpečnostních a profesních asociací	Zákon o korupčních praktikách v zahraničí [The Foreign Corrupt Practices Act] <i>FCPA</i> Zákon o vnitřní bezpečnosti Zákon národní obrany	Mezinárodní úmluva o bezpečnosti lidského života na moři <i>SOLAS</i>
Tak, jak jsou nastavená mezinárodními organizacemi	Zákon o patriotismu [US Patriot Act]	Řád mezinárodní bezpečnosti lodí a přístavních zařízení <i>ISPS</i>

Zdroj: Ortiz, 2010: 142; Ebrahim, 2010: 192-201

Hlavním zákonem, v jehož rámci je kontrolován obchod s obrannými službami²⁵ a položkami²⁶, je Zákon o kontrole vývozu zbraní (Arms Export Control Act of 1968, ACEA) (Bureš, 2009: 92; Schreier – Caparini, 2005: 105), který stanovuje zákonné právo amerického prezidenta na tuto kontrolu²⁷. Je zde určeno, do jakých zemí a za jakým účelem je možné tyto artikly a služby prodávat. Zároveň je nastavena podoba sankcí v případě porušení tohoto zákona (U.S. House of Representatives, 2010: 243 - 245). ACEA je pak aplikována skrze Regulace mezinárodního obchodu se zbraněmi (International Traffic in Arms Regulations of 2001, ITAR) (Bureš, 2009: 92). V jejich rámci se pak musí americké společnosti, které poskytují obranné služby, ať již v samotných Spojených státech nebo v zahraničí, registrovat a získávat pro svou činnost licence. Dohled nad dodržováním stanovených pravidel pak vykonává Oddělení pro kontrolu obranného obchodu (Directorate of Defense Trade Control, DDTC) působící jako součást Ministerstva zahraničí (Schreier – Caparini, 2005: 105). V důsledku jejich porušení může být udělena pokuta až do výše 1 milionu USD pro soukromé společnosti a odnětí svobody až ve výši 10 let pro jednotlivce. Zároveň může být danému subjektu pozastavena platnost licence a odepřena možnost uzavírat kontrakty v této oblasti s vládou až po dobu 3 let (Caparini, 2007: 161). ITAR také omezuje možnosti kontroly Kongresu, a to tím, že stanovuje limit ceny kontraktu, který mu musí být nahlášen na 50 mil. USD (Bureš, 2009: 94).

Celkově se regulace ITAR nevztahuje na smlouvy ve výše uvedeném programu Zahraničního vojenského prodeje, kdy ihned po přijetí schválení ze strany kupující země v podobě tzv. Dopisu nabídky a přijetí (Letter of Offer and Acceptance, LOA) nakupuje Agentura pro spolupráci v obranné bezpečnosti (Defense Security Cooperation Agency, DSCA) amerického Ministerstva obrany služby a hmotné položky od SVS. I pro tyto kontrakty však platí výše uvedená hranice 50 mil. USD pro informování Kongresu (Bureš, 2009: 94).

²⁵ Samotné služby byly doplněny později v roce 1980 na základě zjištění, že zaměstnanci SVS poskytují služby jedincům v zemích, se kterými nemají Spojené státy dobré vztahy.

²⁶ V případě těchto položek existuje přesně stanovený seznam, ve kterém federální vláda určuje, jaké položky je možné považovat za obranné. Je tak vytvořena skupina 20 kategorií, v rámci nichž je možné najít i věci, které nejsou primárně bojové povahy, jako například speciální druh keramiky určený k výrobě bomb (Klotz, 2008: 89).

²⁷ Nařízením prezidenta 11958 z roku 1977 jsou některé jeho pravomoci v rámci ACEA přeneseny na ministra zahraničí.

Dalšími nástroji kontroly jsou pak dva zákony, a to Jednotný řád vojenské spravedlnosti (Uniform Code of Military Justice, UCMJ), který je jedním ze základů amerického vojenského práva a Zákon o vojenské jurisdikci na území cizích států (Military Extraterritorial Jurisdiction Act, MEJA). První z jmenovaných vstoupil v platnost v roce 1950 a upravoval pouze oblast působnosti členů americké armády, nikoliv civilistů (Gulam, 2005: 21). O tom, že v rámci působnosti tohoto zákona nejsou zahrnuti civilisté, doprovázející ozbrojené složky (nejčastěji členové rodiny) v zahraničí bylo rozhodnuto rozsudkem Nejvyššího soudu v roce 1957²⁸. O několik let později bylo rozhodnuto, že se jedná o veškeré civilisty působící v zahraničí (Morris, 2010: 134). Výjimkou byl pak válečný stav, který umožňoval aplikaci tohoto zákona i na ně. Ke změně došlo v roce 2007, kdy byl přijat návrh zákona, podle kterého je možné UCMJ aplikovat na civilisty i v případě mimořádných operací [contingency operations] (Singer, 2007).

Druhý zmiňovaný zákon byl přijat v roce 2000, aby do určité míry vyplnil mezeru právě v rámci omezení UCMJ. MEJA tak upravuje působnost civilistů působících v zahraničních operacích americké armády mimo území USA. Problémem však je, že se vztahuje pouze na ty civilisty, kteří pracují přímo pro ministerstvo vnitra ve vojenských zařízeních. Nevztahuje se tak na ty, kteří pracují pro jinou vládní agenturu, např. CIA, ani na ty americké civilisty, kteří pracují v zahraničí pro cizí vládu nebo pro zahraniční organizace (Gulam, 2005: 21). V roce 2007 byl v důsledku tehdejších skandálů SVS předložen návrh k tomu, aby došlo k rozšíření působnosti MEJA na civilisty zaměstnáváné v rámci všech vládních agentur a ministerstev (CRS, 2008b: 54). Tento návrh však byl odmítnut s tím, že by jeho přijetí mělo dalekosáhlé následky, a že je nutné před jeho přijetím vytvořit koherentní právní rámec, podle kterého by mohli být civilisté (zejména zaměstnanci SVS) souzeni (Isenberg, 2001).

Mimo výše uvedených právních regulací hraje ve vztahu administrativy a SVS důležitou roli také LOGCAP (The Logistic Civil Augmentation Program), tedy program pro zapojování civilních firem do systému armádní logistiky. K jeho založení došlo již v roce 1985 s úmyslem lepšího řízení civilních kontraktorů, kteří měli působit jako

²⁸ Jednalo se o případ Reid vs. Covert, kdy došlo k zabití vojáka jeho manželkou (Clarice Covert) na základně ve Velké Británii. Ta se odvolala s tvrzením, že americká Ústava stanovuje, že nemůže být

podpůrná složka armády v rámci vedených operací. K uzavření prvního kontraktu v rámci tohoto programu došlo až v roce 1992 (CRS, 2008a: 2). V rámci programu jsou tak pokrývány veškeré potřebné záležitosti v oblasti logistiky, techniky a stavebnictví. Kontrakty jsou tak uzavírány k poskytování takových služeb jako je oprava nákladních aut, dodej munice, stavba základen, ale také praní prádla pro vojáky (Isenberg, 2009: 19). Pro potřeby podpory v oblasti vzdušných sil je využíván obdobný, ale menší program AFCAP (Air Force Contract Augmentation Program), který byl založen v roce 1997 za účelem podpory zejména v oblasti technické pomoci a logistiky (CRS 2008a: 1). V oblasti osobní ochrany jsou společnosti najímány v rámci programu WPPS (The Worldwide Personal Protective Service). Poprvé byli zaměstnanci, které lze označit jako specialisty v oblasti osobní ochrany, použiti během nepokojů na Haiti v roce 1994²⁹. První kontrakt v rámci WPPS byl udělen v roce 2000 společnosti DynCorp, a to k poskytování osobní ochrany v oblasti bývalé Jugoslávie (Isenberg, 2008).

3.3.2 SVS a jejich zapojení mimo operace v Iráku

Soukromé vojenské společnosti byly v posledních dvou desetiletích zapojeny v celé řadě konfliktů po celém světě. Působily tak například v operaci Pouštní bouře na počátku 90. let, v konfliktních oblastech na Balkáně v polovině 90. let, v celé řadě občanských válek v Africe, ale také v Afghánistánu. Mezi lety 1990 a 2000 byly zapojeny v 80 konfliktech po celém světě³⁰ (Isenberg, 2009: 12-13). Jejich služeb využívaly některé, zejména slabé, státy s tím, že jim měly tyto společnosti pomoci s výcvikem ozbrojených složek tak, jako tomu bylo např. v Sierra Leone nebo v Chorvatsku v polovině 90. let (Avant, 2005). Byly také najímány k doplnění kapacit nefunkčních ozbrojených složek, a to např. v Angole (Ballard, 2007: 42).

V případě Spojených států byla jejich podpora klíčová např. ve válce v Perském zálivu v roce 1991, kdy došlo dokonce k rozmístění několika málo zaměstnanců na bojové pole. Nejvíce se však v této válce podílely SVS na logistice, údržbě, dodeji a transportu. V Bosně a Hercegovině operovaly SVS v operaci Společné úsilí, kde poskytovaly zejména logistické a stavební práce (Kidwell, 2005: 20-21), širokou škálu služeb poskytují také v Kosovu (KCSS, 2009: 9). Americké SVS byly dále zapojeny

souzena před vojenským soudem. Bylo tak rozhodnuto, že americká ústava je svrchovaná mezinárodním smlouvám a civilisté mimo území USA nemohou být souzeni před vojenským soudem.

²⁹ Jednalo se o kontrakt se společností MVM, Inc., která poskytovala ochranu tehdejšímu haitskému prezidentovi Jean-Bertrand Aristideovi po jeho návratu zpět na Haiti.

v Kolumbii, kde měly pomoci v boji proti drogové mafii (Vauters – Smith, 2006: 176), ale také v oblasti Palestinských teritorií v rámci kontraktu na poskytování osobní ochrany (Middle East Report, 2009: 11). Důležitou roli hrály v případě poskytování výcviku ozbrojených složek, kde v kontraktu s americkou vládou působily na Balkáně, v rámci Společenství nezávislých států, na Blízkém východě, v Asii, ale i v Africe. V poslední jmenované vypomáhaly např. v rámci programu ACOTA (African Contingency Operations Training Assistance), ale asistovaly i v jednotlivých státech, např. v Nigérii nebo v Libérii (Avant, 2005: 121; Ortiz, 2010: 84).

V současnosti je srovnatelnou operací, v níž jsou zapojeny SVS, operace v Afghánistánu. Struktura poskytovaných služeb je zde podobná jako v Iráku, avšak počty se v jednotlivých oblastech liší (CRS, 2011b: 10). V Afghánistánu dochází dokonce v posledních letech k nárůstu počtu zaměstnanců SVS, zatímco v Iráku dochází vzhledem k dohodnutým plánům k jejich snižování a v prosinci 2009 tak počet kontraktorů převýšil počet v Iráku (CRS, 2011a: 7).

3.5 Vztah občan a stát v rámci zapojení SVS

Problematicke vztahu občan a stát a jejímu vývoji se věnuje část předchozí kapitoly. Obecně se jedná o vztah mezi dvěma uvedenými na politické úrovni. Dalo by se říci, že se zabývá zodpovězením otázky kdo je zodpovědný, a kdo rozhoduje o rozmístění vojenských jednotek a využití armádních služeb (Avant, 2005: 6). V demokraciích je pak běžné, že tuto kontrolu pro občany vykonává vláda zastupitelů obyvatel daného státu (Ortiz, 2010: 126). Znamená to tedy, že v případě, že by chtěly státy podniknout určité kroky v oblasti jejich monopolu na násilí, hraje zde určitou roli přímá či nepřímá konzultace s veřejností předtím, než dojde k užití nástrojů tohoto násilí. Zapojení soukromých vojenských společností pak může vést k určitému obcházení tohoto principu (Mandel, 2002: 45). Tato rovina mimo jiné také zahrnuje efektivní rovina organizační struktury v samotné armádě, která zajišťuje odpovědnost společnosti a institucím, které mají na starosti její kontrolu v rámci demokratického státu (DCAF, 2008: 2).

³⁰ V letech 1950 – 1989 se jednalo o zapojení v celkem 15 konfliktech.

V rámci demokratické kontroly státu v oblasti zapojení ozbrojených složek existuje několik rovin, v nichž tato kontrola probíhá. Mandel (2002: 44) určuje těchto rovin šest. Jedná se podle něj o: 1) exekutivní kontrolu, 2) parlamentní kontrolu, 3) kontrolu ze strany veřejnosti, 4) právní kontrolu, 5) kontrolu na mezinárodní úrovni, 6) vnitřní kontrolu, která probíhá v rámci vštěpování demokratických hodnot v průběhu výuky a výcviku. Zapojení SVS však tyto roviny kontroly narušuje. V rámci vztahu občan a stát jsou nejdůležitější dvě z těchto úrovní, a to úroveň kontroly ze strany veřejnosti a úroveň parlamentní, které mezi sebou souvisí. Důvodem je skutečnost, že si občané, jak již bylo řečeno, volí své zástupce do parlamentu, kteří reprezentují jejich zájmy. Parlament pak má možnost kontrolovat oblast bezpečnosti státu pomocí nástrojů uvedených v tabulce 9. Najímání SVS pak může způsobovat narušování těchto možností kontroly. Navíc je zde problém krátkodobé výhodnosti zapojení těchto společností. V dlouhodobé perspektivě pak mohou představovat problém, vzhledem k tomu, že může být bezpečnost státu více a více závislá na jejich službách, protože není nucena řešit krátkodobé nedostatky či výpadky, které právě SVS vyřeší (Born, 2003: 70; Avant, 2002).

V případě Spojených států je tedy v tomto ohledu nejdůležitější v rámci této problematiky sledovat roli Kongresu, jakožto přímo voleného orgánu. Podle zprávy Výzkumné služby kongresu (CRS, 2008b) není na obecné úrovni schopen Kongres kontrolovat činnost SVS, což obecně narušuje vztah občana a státu, vzhledem k tomu, že ani jeden z aktérů tak není schopen plně kontrolovat oblast bezpečnosti, tak jak by tomu mělo být. Co se týče samotného Iráku, nikdo přesně neví, kolik v této operaci přesně působí kontraktorů a co přesně dělají. Pentagon má problém s kontrolou všech soukromých společností, s nimiž má uzavřenou smlouvu. Navíc není schopen kontrolovat, zda tyto společnosti dělají to, co jim daná smlouva stanovuje (Krishnan, 2008: 152; Stöber, 2007: 127). Sami členové Kongresu si stěžují na nedostatek informací, které by jim a potažmo i veřejnosti měla poskytovat administrativa. Problémem je zde zejména neochota exekutivy předat Kongresu adekvátní informace ohledně zapojení kontraktorů a subkontraktorů, ale i to, že je uchováván nedostatek těchto informací, což pak vede k neinformovanosti všech stran (O'Keefe, 2010: 11-12).

Tabulka 9 Obecné možnosti demokratické kontroly v oblasti bezpečnosti státu ze strany parlamentu

Obecné pravomoci	Kontrola rozpočtu	mírové operace/ rozmístění jednotek v zahraničí - právo parlamentu schválit či zamítnout	oblast zásobování /dodávek	Obranná a bezpečnostní politika/ personál k plnění těchto politik
iniciace zákonů, pozměňování zákonů	přístup ke všem rozpočtovým dokumentům	účast na rozhodovacím procesu před vysláním jednotek do zahraničních operací/misí	povinnost exekutivy plně informovat parlament o všech rozhodnutích v oblasti zásobování/dodeje	Možnost schválit/zamítnout koncepci bezpečnostní politiky
možnost prošetřování určité problematiky s členy exekutivy				Možnost schválit/zamítnout strukturu bezpečnostních složek a vojenskou strategii
možnost vyzvat členy exekutivy armádní zaměstnance, aby vypovídali na parlamentních setkáních	Právo hodnocení a pozměňování rozpočtových fondů v oblasti obrany a bezpečnosti	mandát mise, rozpočet mise, pravidla zapojení, strukturu velení a její kontrolu, dobu trvání mise/operace	Právo schválit/zamítnout jakoukoliv smlouvu	možnost schválit nebo zamítnout personální plán
možnost získat určité dokumenty od exekutivy				možnost nastavit limity v oblasti lidských zdrojů ozbrojených složek
Vedení parlamentních vyšetřování, vedení slyšení	Právo schválit/zamítnout návrhy dodatků k rozpočtům v oblasti obrany a bezpečnosti	právo setkat se s jednotkami v průběhu mise/ operace	možnost rozhodovat v oblasti specifikace potřeb nového vybavení, porovnání a výběru výrobce, posuzování nabídek	možnost konzultace na úrovni nejvyššího vojenského velení

Zdroj: Born, 2003: 72-73

Dalším omezením je fakt, že ačkoliv má Kongres právo kontrolovat oblast bezpečnosti, je v případě kontroly zapojení SVS značně limitován, a to do té míry, že je informován pouze o uzavřených kontraktech, které svou hodnotou přesahují 50 mil. USD, tak jak je to stanoveno v rámci již zmiňované regulace ITAR (Holmqvist, 2005: 51, Singer, 2003: 210). Vzhledem k tomu, že kontrakty s těmito společnostmi uzavírá exekutiva, je poměrně snadné obejít kontrolu Kongresu tím, že jsou jednotlivé zakázky rozdělovány do menších, tak aby nedosáhly uvedené hodnoty. Další možnost, jak poměrně úspěšně obcházet Kongres nastává v případě zapojení jednotek do různých operací. V tomto případě by tak právě on měl rozhodovat o počtu vyslaných jednotek.

Exekutiva však může využít možnosti navýšení těchto počtů právě zapojením soukromých vojenských společností. Když se Kongres snažil kontrolovat situaci a stanovil maximální možný počet kontraktorů, došlo k tomu, že společnosti začaly najímat jako zaměstnance místní obyvatele (Avant, 2005: 128).

V jistém ohledu by se však dalo říci, že je zapojení SVS určitou výhodou pro stát. Skrze soukromé společnosti může totiž provést akce, které by se jinak neseťkaly s veřejnou podporou, a které mu pomohou k naplnění jinak nepřijatelných nebo nepodporovaných strategických cílů a potřeb. To však v tomto případě vede k tomu, že odpoutává veřejnost od své zahraniční politiky. Příkladem tohoto jevu může být zapojení soukromých společností v Kolumbii (Singer, 2004: 10). Právě tam došlo k obcházení Kongresu z toho důvodu, aby bylo dosaženo stanovených cílů. Po událostech z 9. září 2001 došlo k přehodnocení politiky USA vůči Kolumbii a začalo tak být podporováno potlačení hrozby ze strany kolumbijských drogových kartelů. V rámci veřejné debaty bylo podporováno, aby Spojené státy pomohly Kolumbii vyhrát boj proti kartelům svými vlastními prostředky a v rámci vlastních kapacit. Přímý zásah amerických pozemních sil se v žádném případě nemohl setkat s podporou a schválením ze strany Kongresu a došlo zde tedy k zapojení SVS. Jejich působení bylo značně problematické, protože operace, které nejsou schváleny v rámci Kongresu nepodléhají předem stanoveným pokynům a mohou tak jednat poměrně beztrestně ve všech ohledech (Vauters – Smith, 2006: 176).

Některé operace jdou v tomto ohledu ještě dále, vzhledem k tomu, že jsou zadávány vládami úmyslně mimo existující kontrolní rámec a jedná se o tzv. černé operace (black operations). (Bureš, 2009: 95). Ty mohou ve skutečnosti tvořit až 10% všech kontraktů s SVS a lze mezi ně řadit např. i kontrakty pro CIA na zabití či likvidaci vrcholných představitelů Tálibánu a al-Káidy (Scahill, 2009 cit. podle Bureš, 2009: 95). V případě černých operací je pak problémem zejména existence úzkých vazeb mezi vysoce postavenými úředníky a SVS, které činí zadávání černých operací poměrně snazším a naopak omezuje možnost efektivní kontroly (Bureš, 2009: 95).

Působení soukromých vojenských společností může mít negativní dopad i na samotnou armádu, jejíž organizace a činnosti také spadají do oblasti vztahu občan a stát. Může tak celkově docházet k narušování hodnot sdílených v armádě, ztrátě potřebných

znalostí a snižování kontroly nad kapacitami v ozbrojených složkách (O'Keefe, 2010: 15). Zvyšováním počtu kontraktorů dochází k tomu, že armáda nemusí nutně doplňovat své stavy a tím ztrácí personál specializovaný v určitých oblastech. Nejvíce diskutabilní je pak oblast výcviku armádních zaměstnanců, který provádí soukromé společnosti, vzhledem k tomu, že tím armáda ztrácí schopnost výkonu určitých funkcí (Kinsey, 2005: 102). Zapojení firem do oblastí aktivity, v kterých spadají pod velení armádních struktur má také negativní dopady na celkovou situaci v armádě, protože zaměstnanci těchto společností nutně nemusí plnit jejich příkazy³¹ a v důsledku špatné koordinace pak může dojít k narušování vztahů v rámci armádních struktur (Schaub – Franke, 2009: 90-92).

4. Role a zapojení SVS v operaci v Iráku

Předchozí kapitola se zabývala problematikou monopolu na užití násilí a tím, jaký dopad na něj má zapojení SVS v případě USA. Následující kapitola se bude této tematice věnovat v případě Iráku, a to v době následující svržení S. Husajna v roce 2003. Vzhledem k tomu, že se jedná o slabý stát, bude celková situace v této oblasti odlišná. V případě operace Irácká svoboda a potažmo operace Nový úsvit je Irák státem přijímajícím, tedy tím, na jehož území byly SVS vyslány jiným státem za účelem rekonstrukce země a vytvoření stabilní situace.

4.1 Vývoj situace v Iráku do doby sestavení první vlády

Dlouhou dobu se zdálo, že režim S. Husajna je poměrně neotřesitelný. Od roku 1979, kdy nastoupil na post iráckého prezidenta poměrně úspěšně odolával nátlaku, který na něj mezinárodní společenství kladlo. I přes vojenské akce, politickou izolaci a sedm let trvající systém komplexních sankcí, nejkompexnějších, jaké kdy byly proti jakémukoliv státu uvaleny, se nevzdával svých ambic stát se regionálním hegemone a odmítal se tak zbavit zbraní hromadného ničení, které podle tehdejších informací vlastnil a rozvíjel (Byman – Pollack – Axman, 1998: 127). Již v polovině roku 2002 prohlašoval tehdejší americký prezident G.W. Bush, že představuje Irák a jeho systém zbraní hromadného ničení hrozbu pro Ameriku a její spojence. Podle tehdejších tvrzení nebylo největší hrozbou samotná výroba zbraní hromadného ničení jako taková, ale

³¹ Vzhledem k tomu, že to nejsou oni, s kým jsou ve smluvním poměru a ve smlouvách jako takových tato problematika upravena

ochota tyto zbraně použít. Bylo tedy požadováno, aby Irák na základě vydaných rezolucí OSN vpustil do země zbrojní inspektory, kteří měli mít neomezený přístup do míst, kde se měly zbraně hromadného ničení nacházet a dokázat tak, zda je Husajnův režim vlastní či nikoliv (Rai – Chomsky, 2002: 70-72). Vzhledem k tomu, že S. Husajn nesplnil ultimátum, které bylo ze strany USA vydáno za účelem odvrácení útoku, byla zahájena v březnu 2003 operace Irácká svoboda. Jejím cílem bylo získání kontroly nad hlavním městem a dalšími velkými iráckými městy a odstranění politických hráčů, kteří by mohli mít možnost jakkoliv ovlivňovat veřejné dění, samozřejmě včetně samotného Husajna (Bellamy, 2009: 36). Po úspěšném převzetí kontroly a svržení režimu byly ukončeny boje, tedy první fáze operace a byla započata fáze druhá, tedy období obnovy státu.

Poté, co bylo dosaženo výše uvedených cílů, došlo ke zhroucení celého státního aparátu, který bylo třeba znovu obnovit (Bellamy, 2009: 37). S tímto zhroucením však nikdo nepočítal a původní plány na něj nebyly připraveny. Bylo totiž naplánováno, že po svržení S. Husajna dojde pouze k restrukturalizaci státní struktury a nebude potřeba žádné zásadnější rekonstrukce. Jak se však ukázalo, odstranění Husajna a klíčových představitelů režimu způsobilo celkový rozklad celého systému (Ward, 2005: 2; Stöber, 2007: 124). Muselo tak dojít k celkové proměně strategie druhé fáze války a vytvoření plánu obnovy státní struktury a to jak v oblasti politické, tak ekonomické a bezpečnostní (Felicetti, 2006: 71). Cílem se tak stalo vytvoření demokratického suverénního státu s plně funkčními institucemi, které by byly schopny efektivně vládnout a nárokovat svůj monopol na násilí na iráckém území (Ward, 2005: 2). Bylo však zdůrazňováno, že je co nejdříve potřeba předat vládu iráckému lidu (CRS, 2003: 7).

4.1.1 Vývoj v oblasti formování správy státu

K tomu, aby mohl stát efektivně vymáhat svůj monopol na legitimní násilí, musí disponovat funkčními institucemi, které mu to umožní. Je tedy nejprve nutné zaměřit se na vývoj orgánů správy v Iráku. Již v lednu 2003 došlo k vytvoření Úřadu pro rekonstrukci a humanitární pomoc ORHA, který se stal součástí amerického ministerstva obrany a jeho úkolem byla zejména pomoc a dohled v oblasti rekonstrukce po svržení Husajnova režimu (Ward, 2005: 3). Bylo naplánováno, že poté, co se

pracovníci ORHA přesunou do Bagdádu³², pomohou s vytvořením prozatímní vlády, která dovede zemi k co nedřívějším volbám. Jak se však ukázalo v důsledku nefunkční státní správy a chybějící základní infrastruktury nebylo tento plán možné naplnit (Stöber, 2007: 124).

Ještě v květnu 2003, tedy dva měsíce po zahájení okupace v Iráku byla nahrazena ORHA Prozatímní koaliční správou (CPA). Jejím úkolem byl dohled, koordinace a řízení snah o rekonstrukci Iráku (GAO, 2008: 4). Kromě rekonstrukce infrastruktury státu, včetně snah o obnovu vodovodních a elektrických sítí, sítě zdravotní péče a vzdělávání, bylo potřeba zvýšit snahy o obnovení právního řádu, pořádku, veřejné bezpečnosti a obnovení ekonomické aktivity a růstu. V oblasti bezpečnosti státu pak bylo cílem CPA vytvoření nové funkční irácké armády, která by byla schopná zajistit obranu země a mohla tak převzít roli koaličních jednotek a irácké policie, která by efektivně udržovala pořádek na iráckém území. Bylo naplánováno, že by během dvou let měla být vytvořena armáda o síle 40 000 mužů a s výcvikem jednotek se mělo začít již od července 2003 (Report to Congress, 2003: 4-11). Mimo to bylo také důležité, dle požadavků rezoluce Rady bezpečnosti OSN (Rezoluce 1511, 2003), aby byla pokud možno co nejrychleji přijata nová ústava a došlo k vytvoření správních orgánů státu.

Od podzimu 2003 se však začala rapidně zhoršovat bezpečnostní situace v zemi. Docházelo k velkému počtu povstaleckých útoků a v mnoha případech nebylo možné fungovat bez poskytnuté ochrany. K té však neměla americká armáda dostatečné kapacity. Situace se tak vyostřila, že došlo ke stažení pracovníků OSN vzhledem k zhoršujícím se bezpečnostním podmínkám (Ward, 2005: 6). Bezpečnostní podmínky v Iráku značně ztěžovaly snahy o rekonstrukci a ve svém důsledku zvyšovaly náklady, které musely být vynaloženy (Merle – Witte, 2005). Snahou tedy bylo předat správu státu Iráčanům, kteří si tak měli vládnout sami, což mělo vést ke snížení míry násilných útoků. Na základě rezoluce RB OSN 1546 (2004) bylo stanoveno, že bude předána správa země do rukou prozatímní vlády k 30. červnu 2004. V březnu 2004 byl ustanoven Zákon o správě Iráku pro období přechodu (TAL, 2004), který se stal nejvyšším právním dokumentem a jeho platnost byla stanovena do doby, než dojde

³² K tomuto přesunu došlo na konci dubna 2003.

k ustavení řádně zvolené vlády, což však nemělo být později než 31.12.2005. Již na počátku června 2004 byli vybráni členové prozatímní vlády včetně prezidenta (Ward, 2005: 7). Spolu s předáním moci prozatímní vládě v červnu 2004 došlo k zániku CPA (Stöber, 2007: 125). Je tedy zřejmé, že se jistým způsobem začala rýsovat podoba institucionální roviny státu, která by mohla působit jako orgán vymáhající monopol na území Iráku.

Se založením prozatímní vlády došlo k ukončení období okupace a k znovuoobnovení diplomatických styků mezi Spojenými státy a Irákem³³. S tím, jak došlo k zániku CPA, stal se hlavním reprezentantem USA v Iráku irácký velvyslanec v Bagdádu, který byl zároveň jmenován šéfem mise (Chief of Mission, COM) a jeho úkolem byla koordinace, řízení a dohled nad všemi zaměstnanci vlády USA, jejichž činnost nespádala pod vojenské velení či nebyli zaměstnáni v rámci některé mezinárodní organizace (NSPD 36, 2004: 2 – 4). I nadále však byla situace neúnosná z pohledu počtu násilných útoků. Bylo předpokládáno, že se situace v tomto ohledu zlepší po následujících volbách, vzhledem k tomu, že ty měly představovat podporu ze strany iráckého lidu, který si bude moci vybrat své zástupce. Samotné volby se konaly 30. 1. 2005 a byly provázeny útoky vzbouřenců na volební místnosti. V říjnu téhož roku se pak konalo referendum o ústavě, proti které se stavěla zejména sunnitská³⁴ část obyvatelstva. Proti se vyslovily 2/3 obyvatel ve dvou provinciích. K tomu, aby došlo k zamítnutí v rámci referenda bylo stanoven minimální počet tří provincie (CRS, 2009: 11). V platnost pak vstoupila nová ústava v prosinci 2005 (Stöber, 2007: 124).

Ačkoliv by se mohlo zdát, že se situace v institucionální rovině vyvíjela poměrně pozitivně, je nutné dodat, že Irák je stále hodnocen jako jeden z nejslabších států na světě. Každoročně se nachází v desítku nejslabších států v rámci žebříčků slabých a zhroucených států (The Failed States Index). Je však možné pozorovat jisté zlepšení v této oblasti, a to v tom ohledu, že v jednotlivých letech se nacházel vždy na lepších pozicích než v letech předchozích. I v roce 2010 vykazoval Irák velmi špatné výsledky v oblasti legitimacy státu, stavu veřejných služeb a bezpečnostního aparátu (Failed States Index 2010). Jako příklad je možné uvést stav vlády, která byla sestavena ve finální podobě v květnu 2006 a převzala mandát vlády prozatímní. Její složení bylo

³³ K ukončení diplomatických styků mezi zeměmi došlo v lednu 1991

³⁴ sunnité tvoří zhruba 32-37% obyvatelstva, šíité pak 60 – 65% obyvatelstva, křesťané 3%

založeno na náboženském klíči a důležití členové pak jednali na základě této náboženské příslušnosti. Velmi častým jevem se tak stala neshoda a neochota dohody o národních zájmech a oslabujícím prvkem se stal také fakt, že mnoho z ustavených ministrů nebylo schopno efektivně vést svůj resort. Výsledkem pak byla velmi slabá vláda se slabou reálnou pozicí (Eagleburger et al., 2006: 15; Nelson, 2010: 61).

4.2 SVS v Iráku

Soukromé vojenské společnosti a jejich zaměstnanci představovali v Iráku během operace nepostradatelnou součást. Bez jejich podpory by nebylo možné operaci vést v takovém rozsahu a takovou dobu, zejména nepostradatelní byli v období rekonstrukce, které započalo těsně po ukončení poměrně krátké bojové akce s cílem svržení režimu S. Husajna (Stöber, 2007: 126). Právě během tohoto období se ukázalo jako problémové, vzhledem k již několikrát zmiňovanému nárůstu násilných útoků. Ty byly namířeny zejména proti společnostem, které byly najaty právě k obnově infrastruktury a fungování země, nedostačující kapacita americké armády. Ta nebyla ani ve spolupráci se spojenci schopná zaměstnancům těchto společností poskytnout ochranu. Situace se tak vyostřila, že došlo k již avizovanému stažení zaměstnanců OSN, kteří v oblasti působili.

V důsledku špatného odhadu situace bylo nutné najmout SVS a jejich zaměstnance, kteří měli pomoci stabilizovat situaci. Jak se později ukázalo, bylo potřeba k úspěšnému zvládnutí úkolů v rámci operace najmout poměrně velký počet zaměstnanců těchto společností. Jejich přesné číslo však není možné zjistit, vzhledem k lišícím se údajům, které uvádí jednotlivé instituce. Během prvních tří let operace nebyla americká vláda ani žádná jiná instituce schopná podat přesnou informaci ohledně počtu kontraktorů působících v Iráku. Bylo tomu tak zejména v důsledku špatné koordinace mezi jednotlivými poskytovateli kontraktů v rámci americké administrativy, ale také kvůli neexistenci efektivního mechanismu kontroly počtu kontraktorů a zaměstnanců SVS působících v Iráku (Isenberg, 2009: 29). Například podle Irácké výzkumné skupiny [Iraq Study Group] (Eagleburger et al., 2006: 12) operovalo na území Iráku v roce 2006 jen 5000 civilních kontraktorů. Toto číslo je však velmi nízké v porovnání s ostatními odhady. Podle interní zprávy amerického ministerstva vnitra, která vyšla ve stejném roce jako výše uváděná zpráva, operovalo na území Iráku zhruba

100 000 kontraktorů s tím, že do těchto čísel nebyly započítány počty subkontraktorů (Merle, 2006).

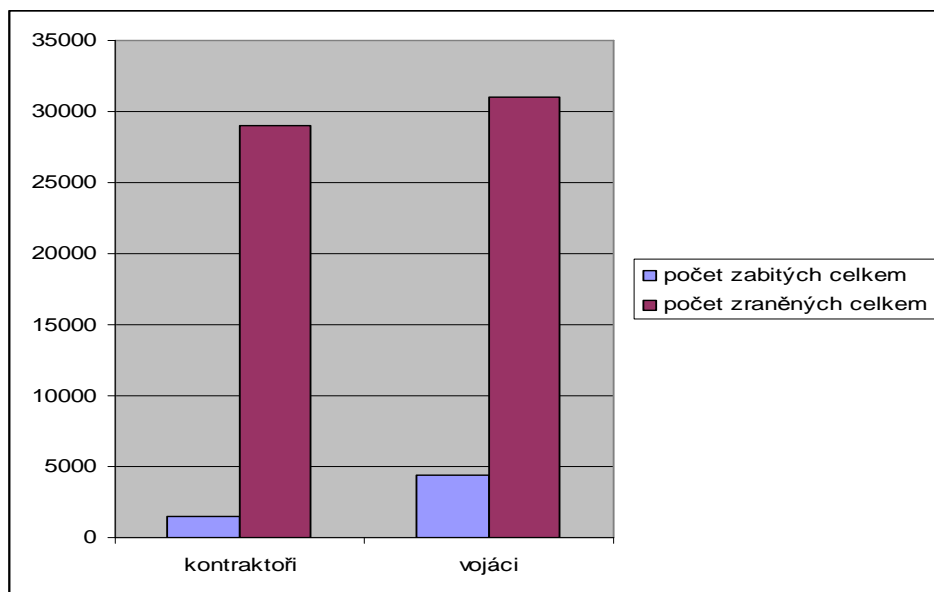
O dva roky později uvádí zpráva Rozpočtové kanceláře Kongresu (CBO, 2008: 9), že působilo v Iráku zhruba 190 000 soukromých kontraktorů. Jak je možné vidět, i přes odlišné údaje poskytované jednotlivými institucemi, došlo jednoznačně v poměrně krátké době k rapidnímu nárůstu jejich počtu. Od roku 2008 je však možné pozorovat naopak pokles v počtech. Zatímco v uvedeném roce působilo v Iráku zhruba 150 000 kontraktorů, v roce 2010 jich bylo jen 72 000 (CRS, 2011b: 2). Není však jisté, jaká jsou reálná čísla, vzhledem k tomu, že se i zprávy mezi jednotlivými entitami poměrně liší.

Ještě problematičtější pak je určit to, kolik přesně je z uváděných čísel zaměstnanců SVS. Zatímco zpráva Výzkumné služby kongresu z roku 2008 (CRS, 2008b: 3) tvrdí, že z celkového počtu přítomných kontraktorů bylo 30 000 zaměstnanců SVS, zpráva stejné instituce z roku 2011 (CRS, 2011b: 25) uvádí, že se ve stejném roce jednalo o 90 000 zaměstnanců. Zřejmé je, že s tím, jak se snižuje počet jednotek americké armády přítomných v Iráku, snižuje se i počet kontraktorů. Podle poslední zprávy by tak v Iráku mělo ke konci roku 2010 působit jen 6592 zaměstnanců SVS. Podle ministerstva obrany však bude nutné tato čísla navýšit, protože zaměstnanci SVS by měli z určité části suplovat funkce příslušníků americké armády, kteří jsou z oblasti stahováni (CRS, 2011a: 10). V tomto případě je však problém zejména v tom, že jednotlivé zprávy vydělují zaměstnance SVS na základě charakteru poskytovaných služeb a každá pak tyto služby odlišuje rozdílně.

Kromě celkových počtů je však důležitý také počet zraněných či zabitých zaměstnanců SVS. Podle Schoonera (2008: 79) jsou tato čísla důležitá zejména k určování celkových podmínek v oblasti bezpečnosti v zemi. Lze tak podle nich stanovit míru násilí a násilných činů v rámci určité působnosti, což pak ovlivňuje celkové zapojení. Od počátku operace v roce 2003 až do dubna letošního roku (2011) bylo zabito celkem 1529 soukromých kontraktorů. Ve stejném časovém údobí bylo zabito celkem 4444 amerických vojáků působících v Iráku (O'Hanlon - Livingston, 2011: 11). Co se týče zraněných, poslední dostupná souhrnná čísla pouze pro Irák jsou z poloviny roku 2008, kdy bylo od počátku konfliktu zraněno asi 29 000 zaměstnanců

SVS, z toho zhruba 8 300 vážně (Schooner, 2009). V případě příslušníků americké armády jsou v oblasti zranění ve stejném údobí velmi podobná, zraněných tak bylo 30 990 (O'Hanlon - Livingston, 2011: 13). K největšímu počtu zabití a zranění kontraktorů došlo mezi lety 2006 a 2007, kdy bylo bezpečnostní prostředí v Iráku nejméně stabilní (Schooner, 2009).

Graf 3 Poměr počtu zraněných a zabitých v Iráku

Zdroj: O'Hanlon, M. – Livingston, I.; The Washington Post

4.2.1 Postavení SVS v Iráku

V průběhu své působnosti byla CPA pověřena ze strany OSN správou země, včetně vydávání zákonů a nařízení. Podle Nařízení CPA č. 17 (CPA Order Numer 17, 2004), které upravuje mimo jiné i samotné postavení CPA, bylo regulováno i zacházení s SVS a všemi dodavateli působícími na území Iráku. Část 1 odst. 11 tohoto nařízení přesně vymezuje dodavatele služeb jako právní entity ne-iráckého původu; jednotlivce, kteří nejsou rezidenty v Iráku včetně jejich zaměstnanců ne-iráckého původu a konečně subkontraktory, kteří běžně nepobývají v Iráku a dodávají služby na základě uzavřené smlouvy. Smlouvu lze pak podle odst. 12 uzavírat přímo s CPA, její nástupnickou organizací nebo s vysílajícím státem, v tomto případě USA. Velmi podstatné pak v rámci tohoto nařízení bylo to, že zaměstnanci SVS a další dodavatelé byli vyjmuti z působnosti iráckého práva, a to jak v oblasti licencování, tak veškeré působnosti na území Iráku. Tyto společnosti nebo jednotlivci pak byli předmětem práva vysílajícího státu. Bylo však určeno, že by tito měli respektovat irácké zákony. I přesto, že došlo

v roce 2004 k předání suverenity prozatímní vládě, nařízení 17 zůstalo i nadále v platnosti a došlo k jeho zakomponování do iráckého práva. Bylo ustaveno, že je závazné pro všechny SVS a jejich zaměstnance působící na území Iráku. Dohoda o tomto vyjmutí z iráckého práva byla vyjednána do prosince 2008 (CBO, 2008: 23). Navíc však irácká strana získala možností určitým způsobem regulovat situaci, a to udělováním licencí pro SVS ze strany iráckého ministerstva vnitra a obchodu (Isenberg, 2007: 86).

Dalším dokumentem upravujícím podmínky působení SVS, je armádní manuál FM3-100.21 (Department of Army, 2003) z ledna 2003, který se zabývá přímo kontraktory na bojovém poli, tedy SVS poskytujícími služby bezpečnostního charakteru. V tomto dokumentu je přesně vymezeno právní postavení těchto entit v mezinárodním právu a to, jakým způsobem mají vykonávat své povinnosti. Podle manuálu se tedy jedná o civilní pracovníky, kteří však mohou být souzeni před válečným soudem a v případě, že dojde k jejich zajištění, jsou považováni za válečné zajatce³⁵ tak, jak je stanoveno v rámci Ženevských konvencí, ale nemají status kombatanta. Oproti běžné praxi se jedná o změnu, vzhledem k tomu, že zaměstnanci SVS nemají obecně možnost získat status válečného zajatce. V další části dokumentu je však stanoveno, že zaměstnanci mohou přechodně získat status kombatanta, a to za určitých podmínek a v rámci určitých operací. Jednou z těchto podmínek je, že musí být ozbrojeni. Podle zprávy Úřadu pro vládní odpovědnost (GAO, 2005: 11) je však nutné tento status považovat za ilegální, a zaměstnanci SVS tak podle ní nemohou získat status legálního kombatanta. Dále je v armádním manuálu vymezen vztah mezi kontraktory a státními ozbrojenými složkami, kde je přesně určeno, jak jsou tyto společnosti řízeny a komu jsou odpovědny. Podle zprávy Rozpočtové kanceláře Kongresu (CBO, 2008: 2) je však celkové postavení kontraktorů v Iráku nejasné, a to zejména v tom případě, že jsou ozbrojeni. Mimo toho je jejich činnost upravena zákony MEJA a UCMJ, které jsou podrobněji rozebírány v předchozí kapitole, a jejichž podoba se vyvíjela právě v rámci působnosti SVS v Iráku (a to zejména v důsledku skandálů, do kterých byly zapojeny).

³⁵ V dalších odstavcích je však stanoveno, že status válečného zajatce mohou získat jen někteří kontraktori, a to v závislosti na jejich úkolu, který v rámci kontraktu plní.

4.2.2 Služby poskytované ze strany SVS

Co se týče samotných služeb, poskytovaly SVS zpočátku v Iráku zejména logistické a podpůrné služby, stavěly vojenské základny a pomáhaly s jejich údržbou, spravovaly zbraňové systémy používané během bojů. Ve fázi rekonstrukce země však došlo k proměně ve struktuře poskytovaných služeb a podle zprávy Úřadu pro vládní odpovědnost (GAO, 2006: 5) bylo obecným cílem SVS v Iráku v tomto období poskytovat ochranu zaměstnancům vládní agentury a těm, kteří se podílí na rekonstrukci země v iráckém nestabilním bezpečnostním prostředí.

V oblasti služeb poskytovaných z jejich strany existují dvě oblasti, v nichž jsou počty zaměstnanců SVS nejvyšší, a to podpora základen a bezpečnostní služby. Čísla se však i v tomto případě v rámci různých zpráv liší. Podle zprávy Rozpočtové kanceláře Kongresu (CBO, 2008) působilo v Iráku v oblasti podpory základen zhruba 70 000 kontraktorů a asi 6700 v oblasti bezpečnosti. Zpráva Výzkumné služby kongresu (CRS, 2011b: 13-14) uvádí, že v prosinci 2010 poskytovalo zhruba 60%, tedy asi 42 000 zaměstnanců SVS, služby v oblasti podpory základen. Šlo tak zejména o jejich údržbu, služby v oblasti stravování a praní prádla. Druhou oblastí s největší působností SVS byla oblast bezpečnostní. Zhruba 18%, tedy asi 13 000 zaměstnanců, poskytovalo služby v oblasti zajištění bezpečnosti. Zároveň je možné pozorovat, že zatímco počty vojáků i zaměstnanců SVS postupně klesaly od roku 2008, počty zaměstnanců v oblasti bezpečnosti naopak vzrostly. Mezi lety 2008 a 2010 vzrostl počet těchto pracovníků o 39%, zhruba 3500 zaměstnanců. V porovnání s tím, počet těch, kteří poskytovali služby v oblasti údržby základen poklesl ve stejném období o 53%.

Od konce roku 2010 začaly být statistiky vydávány čtvrtletně. Podle zprávy z dubna 2011 (DoD, 2011: 1-2) působí v Iráku 39 000 zaměstnanců v oblasti podpory základen a 10 500 v oblasti bezpečnosti. V případě, že by byly správné údaje z roku 2010, mělo by tedy znamenat, že pokles zaměstnanců v oblasti obrany základen o 53% ze stavu v roce 2008, tedy z asi 70 000, mělo být 42 000, což však tak není. Stejně tak nevychází počty v případě nárůstu počtu zaměstnanců v oblasti bezpečnostních služeb. Na základě výše uvedených čísel pak také není zřejmé, proč je obecně uváděno, že v rámci konfliktu v Iráku je zapojeno asi 30 000 zaměstnanců SVS, když toto číslo naprosto neodpovídá počtům výše uvedeným.

Činnost SVS v Iráku v oblasti poskytování bezpečnostních služeb lze rozdělit následovně:

- stálá ochrana – ochrana obytných zón a stavenišť,
- zajišťování osobní ochrany – ochrana vysoce postavených amerických úředníků,
- bezpečnostní doprovody – ochrana vládních zaměstnanců, kontraktorů (podílejících se na rekonstrukci země) a dalších v případě, že se pohybují na území Iráku,
- bezpečnostní konvoje - zajištění bezpečnosti vozidel a jejich posádek v případě, že se pohybují na území Iráku nebo do Iráku vstupují.

Mezi služby, ve kterých zaměstnanci SVS působí beze zbraní patří:

- bojová koordinace – zakládání a řízení velitelství, dozoru a komunikačních operačních center,
- zpravodajské analýzy – získávání informací a vytváření analýz rizikivosti, výcvik – výcvik iráckých bezpečnostních složek (CRS, 2008b: 3).

Existují různé argumenty, podle kterých je v některých případech snazší využití služeb SVS raději než zapojení státních ozbrojených složek. Mezi důvody, proč je zapojení SVS v Iráku potřebné a výhodné, zařadil ve zprávě pro Výzkumnou službu kongresu Schwarz (CRS, 2011b: 2) fakt, že najímání zaměstnanců je mnohem rychlejší než povolávání vojenského personálu, a rychlejší rozmístění může podle něj poskytnout operativní výhodu a pomoci v kritických situacích. Navíc mohou podle jeho názoru kontraktoři poskytnout služby, které armáda není schopná zajistit, např. v oblasti překladatelských služeb. Jedná se však podle něj pouze o služby, které nespádají do oblasti boje a obrany. Podle průzkumu, který provedli Schaub a Franke (2009: 98) mezi vojenskými důstojníky, si 95,6% ze 160 dotazovaných myslí, že některé, zejména strategické funkce by neměly být vykonávány SVS a 61.9% z nich si myslí, že působení SVS v těchto klíčových oblastech není kompatibilní s působením armády. Podle Isenberga (2009: 29) patří mezi výhody zapojení SVS to, že se dokážou rychle adaptovat. Nevýhodou je že se mechanismy, které dohlížejí na jejich působnost nedokážou přizpůsobit stejně rychle jako ony. Výsledkem je poměrně unáhlené uzavírání kontraktů, ve kterých soutěží firmy, o nichž nemá najímající strana dostačující informace.

Nejproblematictější se stává zejména oblast služeb, v rámci nichž zaměstnanci SVS využívají zbraní, tedy osobní ochrany a ochrany objektů. Na tyto zaměstnance bývá mnohdy nahlíženo jako na pracovníky bezpečnostní služby, srovnatelné s těmi, kteří se pohybují např. v rámci nákupních center. Jejich úkolem však je ochrana klíčových osob a klíčových oblastí či objektů vzhledem k povaze prostředí v Iráku (Singer, 2005: 123). Podle odhadů z roku 2008 působilo zhruba 10 000 zaměstnanců SVS v oblasti bezpečnosti, z toho 2/3 z nich byli ozbrojeni. Jednalo se zejména o uniformované zaměstnance neiráckého původu, které bylo velmi těžké rozpoznat od vojenských pracovníků (Cancian, 2008:64).

Jedním z největších kontraktů, v rámci kterých působí SVS v Iráku je program LOGCAP, v současnosti se jedná konkrétně o program LOGCAP III/IV³⁶. V rámci tohoto programu jsou poskytovány logistické služby, konkrétně se jedná o dodávku materiálu a potravin, správu základen a zařízení a práce spojené s rekonstrukcí. Služby v rámci LOGCAP IV jsou poskytovány třemi společnostmi, a to DynCorp International LLC, Fluor International, Inc. a Halliburton/KBR (CRS, 2010b: 9-10). Dalším velkým kontraktem je WPPS II/III, v jehož rámci jsou zajišťovány služby bezpečnostního charakteru. Své služby v jeho rámci poskytují společnosti Xe (dříve Blackwater), DynCorp International LLC a Triple Canopy (Middle East Regional Office, 2009: 3).

4.2.3 Incidenty v rámci působnosti SVS v Iráku

Mimo všech problémů, které mohou SVS a jejich zapojení způsobovat existují konkrétní případy, kdy došlo ke kontroverzní akci z jejich strany. Tyto akce bývají hojně sledovány zejména ze strany médií. Jedním z incidentů, který však nelze označit jako kontroverzní krok zaměstnanců SVS je zabití 4 pracovníků společnosti Blackwater na konci března roku 2004 ve městě Fallúdža. Jak se později ukázalo k jejich zabití došlo v rámci podcenění situace z jejich strany, kdy nebyli dostatečně vybaveni a připraveni na průjezd městem, které bylo jedním z center největších nepokojů v Iráku. V důsledku tohoto incidentu došlo k proměně veřejného mínění v rámci války v Iráku

³⁶ S přidělováním zakázek tohoto programu vyvstaly problémy, vzhledem k tomu, že výběr společností pro program LOGCAP IV nebyl podle všech zúčastněných ve výběrovém řízení spravedlivý. Jednotlivé firmy pak podaly stížnosti a výběrové řízení pak bylo obnoveno. Dalším problémem je, že ačkoliv byly přiděleny zakázky v rámci programu LOGCAP IV, stále jsou akce vedeny v rámci programu LOGCAP III, ačkoliv už měl tento program přejít na následující. Podle posledních propočtů ministerstva obrany však je údajně výhodnější až do konce roku 2011 operovat v rámci programu předcházejícího.

v USA³⁷ (Turcan – Ozpinar, 2009: 143-144). Incident se stal prvopočátkem první bitvy o Fallúđu, který se lze považovat za jeden z hlavních bojů irácké války (House of Representatives, 2007).

V roce 2004 však ještě došlo k dalším incidentům. Prvním z nich byl případ z věznice Abu Ghraib, kdy se zaměstnanci SVS, kteří zde pracovali jako překladatelé a vyšetřovatelé, účastnili mučení a znásilňování vězňů (Lam, 2009: 1461; Singer, 2004: 10). Dalším incidentem z téhož roku byl případ, kdy se jeden ze zaměstnanců SVS účastnil poměrně kontroverzní akce ve městě Mosul, kde spolu s americkými vojáky procházel ulicemi a hledal podezřelé povstalce, na které střílel s tím, že se údajně snažil o zlepšení bezpečnostní situace v ulicích tohoto města. V prosinci 2006 opilý zaměstnanec Blackwater zastřelil jednoho z členů ochranky iráckého viceprezidenta (House of Representatives, 2007). V roce 2007 pak došlo k incidentu na náměstí Nisúr v Bagdádu, kdy zaměstnanci Blackwater zabili 17 iráckých civilistů (Turcan – Ozpinar, 2009: 144).

V důsledku výše uvedených incidentů došlo ke snahám o zvýšení regulace soukromých vojenských společností ze strany Spojených států. Došlo k projednání návrhu, podle kterého by měly být zahrnuty do oblasti vojenského práva i SVS tak, aby se pokud možno předešlo podobným situacím. Celkově tak jejich působení do jisté míry podryvalo postavení Spojených států v Iráku (CRS, 2008b: 13). Poslední zmíněný problém měl za následek změnu statusu SVS v Iráku, ke které došlo podepsáním Dohody mezi Spojenými státy americkými a Iráckou republikou o stažení amerických sil z Iráku, jejíž konkrétní dopad bude probíráán později v této kapitole. Kontrola jejich působení se částečně vrátila do rukou irácké vlády.

4.2.4 Oblast bezpečnosti státu

Bezpečnostní složky státu a jejich řízení jsou nástrojem vynucení státního monopolu na násilí. Jejich správné fungování je tedy pro stát klíčové. Na počátku operace v roce 2003 byl stav v této oblasti kritický, vzhledem k tomu, že většina z těchto sborů byla rozpadlá. Žádný z nich pak nebyl schopen poskytnout ochranu a

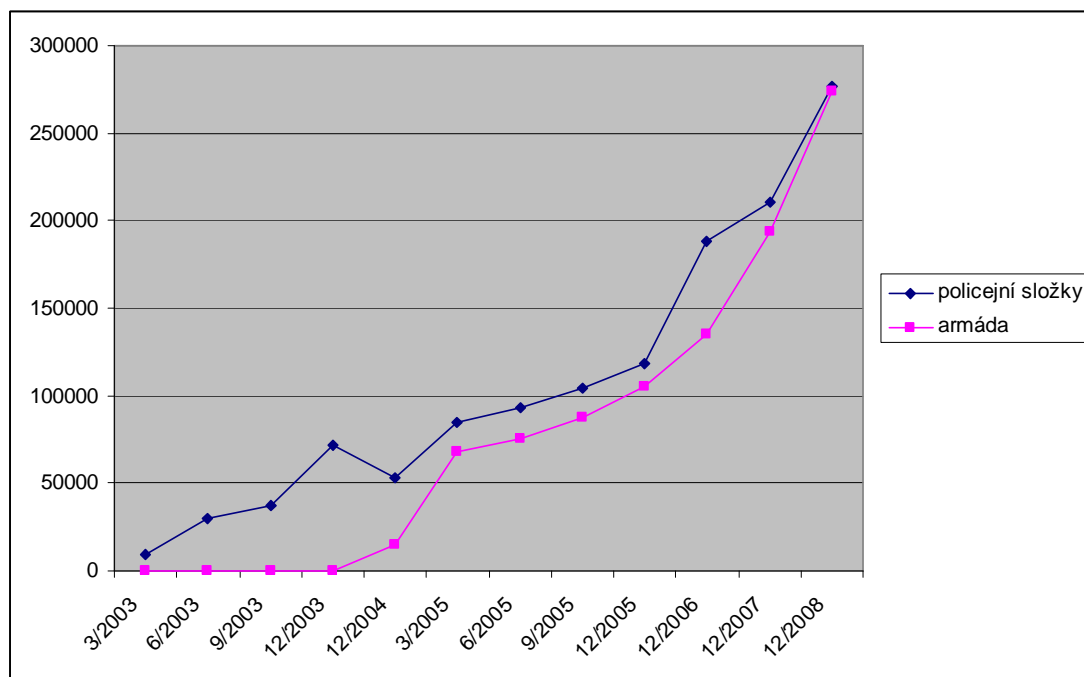
³⁷ Těla těchto zavražděných pracovníků byla využita k veřejnému vystavení a měla sloužit jako ukázka toho, čeho jsou povstalci schopni.

zabezpečit jakoukoliv situaci ani v nejmenší míře. Cílem operace se tak v oblasti bezpečnosti stalo vybudování iráckých bezpečnostních složek tak, aby byly případně schopny zajistit bezpečnost uvnitř státu a pomoci vytvořit systém institucí, jakožto ministerstvo obrany a vnitra, ale také fungující soudy tak, aby byly schopny zajišťovat fungování demokratického státu (Rathmell et al., 2005: 13-14).

Výcvik iráckých bezpečnostních složek se stal jedním z klíčových cílů operace. Bylo požadováno, aby tyto složky převzaly kontrolu nad bezpečnostní situací co nejdříve to bude možné. Přes veškeré snahy však ještě v roce 2006 bylo zřejmé, že nebudou schopny naplnit tento cíl (Felicetti, 2006: 2). Irácká výzkumná skupina (Eagleburger et al., 2006: 12-13) však ve své zprávě ze stejného roku uvádí, že je v této oblasti možné pozorovat jisté zlepšení. V roce 2006 irácká armáda čítala 118 praporů rozdělených do 36 brigád, které podléhaly velení 10 divizí. Mezi největší problémy lze zařadit zejména nedostatek zaměstnanců na vedoucích pozicích, nedostatek adekvátního vybavení a celkově nedostatek personálu. Situace v případě policie byla v uvedeném roce horší. Mezi největší problémy v jejím případě je možné zařadit nevhodnou podobu výcviku, který byl směřován špatným směrem. Irácké policejní složky byly také v mnoha případech zapojeny do akcí užití násilí proti náboženským protivníkům a ministerstvo vnitra nemělo nad její činností téměř žádnou kontrolu.

Na konci roku 2008 disponovaly irácké ozbrojené síly 590 000 zaměstnanci, v dubnu 2010 už se jednalo 671 000 zaměstnanců (SIGIR, 2010b: 52). Podle zprávy Zvláštní generální inspekce pro rekonstrukci Iráku (Special Inspector General for Iraq Reconstruction) SIGIR z dubna 2011 (SIGIR, 2011: 85-88). se podařilo dosáhnout počtu 765 680 zaměstnanců bezpečnostních složek, kdy v rámci ministerstva obrany, tedy v různých složkách armády působí 248 450 zaměstnanců, a policejní sbory v různých složkách čítají 513 030 zaměstnanců. Protiteroristická jednotka pak disponuje 4200 zaměstnanci. Problémem však je, že tyto složky stále nejsou plně funkční, chybí jim potřebné vybavení, zázemí pro výcvik, dostatečné finanční rezervy, nejsou správně strukturovány a je pravděpodobné, že v případě stažení všech jednotek americké armády a personálu SVS by nebyly schopny správně fungovat.

Graf 4 Vývoj počtů ozbrojených složek 3/2003 – 12/2008

Zdroj: O'Hanlon, M. – Livingston, I., 2011: 22

Na výcviku iráckých bezpečnostních složek se podíleli také zaměstnanci SVS. Konkrétně se jednalo o společnost DynCorp International, která měla na základě získaného kontraktu z roku 2004 pomoci s výcvikem iráckých policejních jednotek (Isenberg, 2010). Jak se však ukázalo na základě provedeného auditu, i v případě tohoto kontraktu bylo v důsledku nedostačujícího rámce kontroly nad činností této společnosti nelezeno několik závažných problémů³⁸ (SIGIR, 2010a: 1-2). Kromě toho se SVS podílely i na výcviku iráckých armádních složek. Mezi společnostmi, které pomáhaly v této oblasti je možné zařadit Vinnel, MPRI nebo Erinys (Singer, 2004: 5).

V případě ministerstva obrany a vnitra, jakožto institucí, které mají tyto složky spravovat, je možné pozorovat velmi pomalý vývoj směrem k lepšímu. Ministerstvo vnitra podle hodnotící zprávy z roku 2010 vykazuje určitý vývoj směrem k zvýšení kapacit potřebných k dohledu, výcviku, vývoji a celkovému řízení iráckých bezpečnostních složek. Tento vývoj je však velmi nerovnoměrný a nedostačující. Přesto je však možné pozorovat určité dílčí úspěchy. Jedním z nich je vydání Tříletého strategického plánu rozvoje, který by měl pokrývat období 2010 – 2012, a podle kterého

³⁸ Jednalo se například o zneužívání financí v rámci kontraktu v důsledku záměrně špatného fakturování nebo zneužívání pravomocí zaměstnanců DynCorp v rámci kontraktu.

by se mělo ministerstvo a jeho složky ubírat. Poměrně funkční už je i systém krátkodobého plánování. Stejně jako bezpečnostní složky samotné se však ministerstvo potýká s nedostatkem kvalifikovaného personálu. Stejně je tomu v případě ministerstva obrany, které se potýká s celou řadou omezení, která jsou způsobená nedostačujícími kapacitami, špatnou koordinací mezi jednotlivými částmi ministerstva a nedostatkem kvalifikovaného personálu (DoD, 2010: 47-60).

4.3 Další vývoj situace v Iráku

Po ustavení nové vlády v roce 2006 nastalo období nejvyšší míry násilí v zemi, které trvalo zhruba do konce následujícího roku. Samotná správa země, reprezentovaná vládou v čele s Núrím Málíkím, se potýkala s mnoha problémy. Mezi ně lze zařadit neefektivní distribuci základních služeb, jako nedostupnost elektrické energie, zdravotnictví, přístup k pitné vodě. Jedním z hlavních problémů byl zejména fakt, že veškeré tyto služby byly distribuovány hlavně na základě náboženské příslušnosti³⁹. Dále se potýkala s takovými problémy jako vysoká míra korupce či nefunkční soudnictví (Eagleburger et al., 2006: 18-21). V roce 2008 došlo k úpravě vztahu mezi Irákem a Spojenými státy americkými v podobě uzavření dvou smluv, které upravují některé oblasti působnosti. První z nich je Strategická rámcová dohoda o přátelství a spolupráci mezi Spojenými státy americkými a Iráckou republikou, která byla uzavřena na konci roku 2008 a upravuje celkové vztahy mezi těmito dvěma zeměmi. Kromě obecných formulací o povaze a fungování tohoto vztahu, obsahuje prohlášení, že americké jednotky jsou v zemi přítomny na základě žádosti a pozvání irácké vlády a jejich působení plně respektuje iráckou suverenitu. Americká přítomnost je však nezbytná k tomu, aby mohlo být budováno takové prostředí v Iráku, které by umožnilo posílení stability a bezpečnosti státu (Strategic Framework Agreement, 2008).

Ve stejný den pak byla podepsána již zmiňovaná Dohoda mezi Spojenými státy americkými a Iráckou republikou o stažení amerických sil z Iráku a organizaci aktivit během jejich dočasné přítomnosti v Iráku, podle které by mělo dojít ke kompletnímu stažení amerických vojenských jednotek do konce roku 2011. V rámci této dohody bylo stanoveno, že finální stažení amerických jednotek bude posledním krokem v sérii postupného stahování z území Iráku. Je zde přesně formulováno, že postupné stahování

jednotek bude probíhat tak, že budou nahrazovány na jednotlivých územích iráckými bezpečnostními složkami, které převezmou jejich aktivity. Dohoda upravuje také působnost zaměstnanců SVS a určuje, že přesné místo působení jednotek a zaměstnanců SVS bude stanoveno na základě dohody s iráckou stranou. Zároveň však uvádí, že i přesto, že se neustále zvyšuje počet a operabilita iráckých ozbrojených složek, bude v některých předem dohodnutých případech nutná asistence ze strany USA (Agreement on Withdrawal, 2008). Celá tato dohoda pak byla zpochybněna Výzkumnou službou Kongresu ve svých jednotlivých částech jako nevhodně formulovaná a přehlížející některé fakty (CRS, 2009b).

Je tedy možné pozorovat snahy Iráku o získání co největší možné kontroly nad situací. Na konci prosince 2008 pak došlo k další změně, a to vypršení dohody o vyjmutí působnosti SVS z oblasti iráckého práva. K prvnímu právnímu postupu proti zaměstnancům společnosti Corporate Training Unlimited došlo již v červnu 2009, kdy bylo zatčeno pět jejích zaměstnanců, kteří byli obviněni ze zabití dalšího kontraktora. Všichni však byli později propuštěni na svobodu (Parker, 2009). První rozsudek nad zaměstnancem soukromé vojenské společnosti byl vynesen až v únoru 2011 za trestný čin spáchaný v srpnu 2009. Byl tak odsouzen k dvaceti letům odnětí svobody, původně však měl být vysloven trest smrti (Schmidt, 2011). O změnu situace tímto směrem usilovala irácká vláda již od roku 2007, kdy došlo ke zmíněnému incidentu se zaměstnanci společnosti Blackwater.

Posledním krokem ve snaze zvyšování své legitimacy bylo odmítnutí opětovného udělení licence společnosti Blackwater, později Xe, ze strany irácké vlády, vzhledem k tomu, že byla zapojená do několika skandálů a několikrát vyšetřována za strany americké administrativy. Tato společnost operovala v rámci smlouvy WPPS II a poskytovala tak služby bezpečnostního charakteru, přesněji pak osobní ochranu, ochranu konvojů a další výše zmiňované. Jak se ukázalo, v porovnání s dvěma dalšími společnostmi působícími v rámci stejného kontraktu, Blackwater/Xe používala mnohem více neoprávněné síly. V mnoha případech to byli právě zaměstnanci této společnosti, kdo střílel první v rámci určitého boje. Na základě regulace užití síly ze strany kontraktorů mohou střílet tito zaměstnanci pouze v případě sebeobrany (Bruce, 2007).

³⁹ Sunnitě vs. Šíité

Mezi lety 2005 a 2007 byli její zaměstnanci zapojeni ve 195 případech eskalace násilí a v 80% z nich to byli oni, kdo vystřelili jako první, ačkoliv si byli vědomi, že mohou střílet pouze v sebeobraně (Lam, 2009: 1462). Na počátku roku 2009 jí tak bylo zamítnuto přidělení licence opravňující k dalšímu působení na území Iráku. Zároveň však bylo povoleno těm zaměstnancům, kteří nebyli nijak zapojeni do výše uvedených incidentů, pracovat pro zbývající dvě firmy v rámci WPPS kontraktu (Londoño – Mizher, 2009).

V současnosti probíhají v zemi protesty proti možnému prodloužení americké vojenské přítomnosti. Vzhledem k blížícímu se datu úplného stažení všech vojenských jednotek se obyvatelé obávají, že by vláda mohla prodloužit jejich přítomnost v zemi, kterou chápou jako zdroj všech problémů (al-Badrani, 2001). Tyto protesty se konaly v důsledku jednání mezi americkými a iráckými úředníky o možné přítomnosti amerických jednotek i po datu dohodnutého stažení. Irácká strana se však obává případné eskalace násilí, kterou by mohlo prodloužení vyvolat (NY Daily News, 2011).

Závěr

Cílem práce bylo určení toho, zda zapojení soukromých vojenských společností narušuje monopol státu na užití násilí na jeho území. Uvedená problematika měla být zkoumána na dvou případech, a to Spojených státech amerických a Iráku v případě války v Iráku. Oba státy mají v rámci tohoto konfliktu odlišnou pozici a celkově odlišné kapacity v případě státního zřízení. Výzkumné otázky měly být potvrzeny nebo vyvráceny na základě zkoumání kapacity státu jako zajišťovatele monopolu na svém území skrze fungující právní systém a zároveň na výzkumu stavu ozbrojených složek, jakožto hlavního prostředku k vynucení tohoto monopolu. Porovnáním oblastí, ve kterých působí národní ozbrojené složky s rozsahem služeb poskytovaných ze strany SVS pak mělo být dokázáno, zda je narušován monopol na legitimní násilí, a to v případě, že by se služby obou kryly. V případě, že se tyto služby nekryjí, je možné, že monopol narušován není.

První hypotéza, kterou měla práce potvrdit nebo vyvrátit zní: *Využití služeb SVS a SBS v Iráku nenarušuje monopol na užití legitimního násilí Spojených států amerických.*

V případě výzkumu amerických ozbrojených složek se ukázalo, že trendem v západních státech od dob skončení studené války je snižování početních stavů, které by však mělo být spojeno s určitou restrukturalizací jednotlivých složek. Armáda spojených států amerických byla v období studené války zaměřena na určitou specifickou hrozbu a její struktura tak odpovídala podobě této hrozby. Od počátku 90. let, tedy právě od konce studené války, však již neodpovídaly ani stavy ani struktura stávající situaci. Došlo tak ke snižování stavů, které měly být zároveň spojeny s již uváděnou restrukturalizací sil. Jak se však ukázalo, americká armáda nebyla až do dob počátku války v Iráku schopna efektivně proměnit strukturu ozbrojených složek.

Potřeby operace v Iráku ukázaly, že v rámci svého operativního působení je tak efektivně schopná zvládnout krátkodobé bojové operace, co jí však chybí jsou podpůrné jednotky. Vzhledem k nevhodné struktuře je tedy zřejmé, že Spojené státy neměly možnost vést operaci v Iráku, ve stávající situaci. Značně jim totiž chyběly podpůrné jednotky, bez kterých nebyly schopné zvládnout fázi rekonstrukce. Dále se pak ukázalo, že armáda v důsledku celkově špatné strategie nemá dostačující kapacity pro vedení

většího počtu operací ve stejnou dobu, a protože působí její jednotky i na jiných místech, nebyla schopna zajistit dostačující počty v Iráku. Tyto příliš nízké stavy měly za následek, že by sama americká armáda nebyla schopná udržet operaci déle než jeden rok a podle analýz by postupně nebylo možné střídat jednotky tak, jak je stanoveno v rámci plánů rotace. Dokonce nastala situace, kdy některé jednotky působily v Iráku mnohem déle, než jim stanovují předpisy. K tomu, aby Spojené státy mohly vést dlouhodobě operaci v Iráku a zajistit veškeré potřebné služby a funkce bylo nezbytně nutné zapojit soukromé vojenské společnosti, které měly podle původních plánů zajišťovat oblast nestrategických služeb. Aktivita těchto společností tedy doplňovala aktivitu americké armády v těch oblastech, které by nebyla schopná sama efektivně zvládnout.

Dále je možné vidět, že USA mají dlouhodobou tradici v zapojení SVS. Tyto společnosti byly využívány ze strany USA již od 19. století a jejich zaměstnanci jsou tradičně doplňovány chybějící kapacity, popřípadě zajišťovány specializované služby, na které nemá americká armáda dostačující zázemí, a tudíž jejich užití v Iráku není ničím novým. Mimo jiné je patrné, že mají Spojené státy poměrně propracovaný systém zákonů, který upravuje působení SVS, ať už se jedná o systém licencování či celkovou úpravu vztahu mezi státem a těmito společnostmi a měly tak do určité míry v tomto ohledu kontrolu nad působností společností v rámci operace v Iráku.

V tomto případě tedy došlo k *potvrzení hypotézy*, a znamená to, že Spojené státy zapojují SVS v rámci dlouhodobějšího historického vývoje a jejich působení regulují v rámci propracovaného právního systému. Je patrné, že v rámci nevhodné struktury jednotek a nedostačujícího počtu vojáků nebyly USA schopny vést válku v Iráku bez zapojení SVS, a proto jejich zapojení *nenarušuje americký monopol na užití násilí*. V rámci dlouhodobého horizontu je však potřeba, aby došlo k potřebné reformě podoby americké armády, protože v případě, že nebude i nadále disponovat dostačujícími kapacitami, mohla by se stát do jisté míry závislou na službách SVS. To je však nevhodné z toho důvodu, že kontraktoři jednají pouze v rámci předem uzavřené smlouvy a nesplnění úkolu je pro ně pouze porušením smlouvy, které má finanční, nikoliv však nutně právní následky a potrestána je pak celá společnost, nikoliv jednotlivci. V případě, že by na určitý druh služeb chyběly potřebné kapacity v rámci

SVS není možné je navýšit vynucením. Celkově je tedy potřeba, aby struktura americké armády lépe odpovídala potřebám současného bezpečnostního prostředí.

Díličí výzkumnou otázkou pak bylo, *zda zapojení SVS ze strany Spojených států amerických narušuje vztah mezi občanem a státem.*

K zodpovězení otázky je nutné se zaměřit na demokratický proces v rámci státu a na to, zda jsou občané schopni ovlivňovat situaci skrze své volené zástupce. K tomu, aby mohl tento vztah správně fungovat a nebyl narušován je zapotřebí dostatečné množství informací a schválení akcí ze strany volených institucí. Jak se však ukázalo na konkrétních případech, jsou v rámci zapojení SVS tyto instituce záměrně obcházeny a není jim poskytováno potřebné množství informací. V některých případech jsou pak záměrně ovlivňována dat tak, aby se nedostala k těmto voleným zástupcům a nepotřebovala tak jejich souhlas. Samotné SVS mohou také sloužit jako nástroj obcházení demokratické kontroly. V případě operace v Iráku se ukázalo, že i přes veškeré snahy o získání informací vytvořením různých výzkumných skupin nebyly schopny zastupitelské orgány získat potřebné informace a nebyly tak schopny poskytovat relevantní informace občanům, kteří tak nemohli rozhodovat, co se bude v dané situaci dít, tak, jak by tomu mělo v ideálním případě být. Odpověď na tuto díličí otázku tedy je: *Zapojení soukromých vojenských společností narušuje vztah občana a státu.*

Druhá hypotéza zněla: *Působení SVS a SBS narušuje monopol na užití legitimního násilí Iráku.*

Irák je v tomto případě státem přijímajícím, navíc se jedná o stát, který je dlouhodobě řazen mezi nejslabší na světě. V rámci zkoumání monopolu na užití násilí lze pozorovat rozdílné fáze v rámci války v Iráku. Na počátku války prakticky neexistoval byrokratický aparát a ozbrojené složky státu byly naprosto nefunkční a rozložené. Právní regulaci v této oblasti bylo nutné vytvořit. V následujícím období docházelo k budování celé státní struktury a zapojení SVS. Došlo k vytvoření do značné míry postačujících ozbrojených složek, které se však jeví jako značně nefunkční, nevhodně strukturované s nedostatkem kvalifikovaného personálu a vybavení. Přesto by však měly být určitým způsobem schopny vykonávat funkce vnitřní a vnější obrany a do určité míry vynucovat monopol na násilí. V případě výzkumu služeb poskytovaných ze strany SVS na území Iráku je zřejmé, že vykonávají prakticky stejné funkce, jaké by

měly zajišťovat právě ozbrojené složky. Velká část těchto zaměstnanců je dokonce ozbrojena a ačkoliv by neměla, používá těchto zbraní i v jiných případech než v sebeobraně.

Irácká správa nemohla dlouhou dobu ovlivňovat působnost těchto společností na svém území, vzhledem k tomu, že byly na základě dohody se Spojenými státy vyjmuty z působnosti iráckého právního řádu. Zároveň se ukázalo, že někteří tito zaměstnanci jsou na iráckém území zapojeni do poměrně kontroverzních aktivit, které opět nebyla irácká správa schopná regulovat, ačkoliv se o to od jisté doby snažila. Tato situace se však změnila od chvíle, kdy vypršela platnost této uzavřené dohody a v současnosti má irácká vláda a další odpovědné instituce možnost tuto oblast regulovat.

Je tedy možné říci, že i v tomto případě došlo k potvrzení hypotézy, protože vzhledem k nemožnosti regulace působení SVS na území státu spolu s působností těchto společností ve všech oblastech, které by měly být doménou iráckých ozbrojených složek, je možné říci, že působení SVS na území Iráku *narušuje irácký monopol na užití násilí*. V případě, že se však zaměříme na vývoj v poslední době, je možné vidět snahy irácké správy o postupné získávání monopolu. Prvním případem, který potvrzuje toto tvrzení je, že se irácká vláda snaží od dob, kdy k tomu získala možnost regulovat působnost SVS a jejich zaměstnanců. Nedávno dokonce padl první rozsudek proti zaměstnanci takové společnosti a již předtím se objevily snahy řešit problémy s jejich působením spojené. Dále je možné vidět, že se irácká vláda snaží omezit celkově působení SVS na svém území a ponechat kontrolu státu vlastním ozbrojeným složkám. V důsledku toho bylo dohodnuto stažení amerických jednotek z Iráku včetně zaměstnanců SVS. Určitou ukázkou schopnosti využít své suverenity bylo také odepření opětovného obnovení licence společnosti Blackwater/Xe, která byla v minulosti zapojena v mnoha kontroverzních případech a neoprávněně využívala síly. Ačkoliv je tedy Irák slabým státem a zapojení SVS narušuje jeho monopol na užití násilí, snaží se tuto situaci zvrátit směrem k získání tohoto monopolu v budoucnu.

Zkoumání vztahu občan a stát v případě Iráku je poměrně složité, vzhledem k historickému vývoji. K jeho založení tak (do jisté míry) došlo poměrně nedávno a je stále ještě limitován. Lze však říci, že působení SVS v Iráku tento vztah narušuje, protože iráckí volení zástupci, ať už jsou jejich kvality jakékoliv, nemají možnost

dohledu nad jejich aktivitami a Iráčané nemají tuto situaci možnost ovlivnit. Dlouhou dobu pak byly SVS vyjmuty z působnosti iráckého práva, a tudíž byla tato kontrola prakticky nulová. Současné snahy směřují alespoň k částečnému zlepšení v obecné rovině. Přesto je tedy zřejmé, že zapojení SVS narušuje vztah občana a státu i v Iráku.

Závěrem lze tedy říci, že zapojení SVS nenarušuje monopol na užití násilí v případě USA, ale zato narušuje vztah občana a státu. V případě Iráku pak toto zapojení narušuje monopol na užití násilí, ale je možné vidět snahy o zvrácení tohoto trendu.

Počet slov: 21 754

Počet znaků bez mezer: 123 730

Počet znaků s mezerami: 146 072

Summary

The emergence and rapid growth of private military companies raises many questions. One of them is whether the use of these companies influences the state monopoly on violence. The modern-state concept rests on the conventional assumption about the roles of this state as the main protagonist in military affairs and as guarantee of physical security of its citizens. This diploma thesis examines the influence of private military companies on the state monopoly on violence in case of the United States and Iraq during the war in Iraq. Both of them have different position in the international system and completely different background and capabilities. In today's world states vary from strong through weak and thus should experience different effects on functional and social control.

The United States in this case represent a strong state that is able to exercise monopoly on violence inside and outside its territory. It is also a state that can be described as a country with interests **to** protect and enemies **to** fight all over **the** world. For this purpose US use its superb military that is on of the largest in terms of number of personnel. The fact is that the state of the US military is based on the system that was created thirty years ago and it is not accurate in today's situation. It has also faced downsizing of the military in numbers since the end of the Cold War. The experience from Iraq shows that it is able to win on the battlefield only in a conventional short-term war that requires use of highly sophisticated weapons. It has no capacities for long - term wars and ill structure of deployable support units. It was thus necessary to use private military companies in Iraq to ensure basic services. PMCs can be then seen as a support of the US military and therefore do not affect the US monopoly on legitimate violence. The United States also have an effective system of law that helps them to regulate activities of these companies and then have control over it.

The monopoly on violence is affected in case of Iraq as activities of private military companies there are the same as those that should be provided by the state forces. Iraq had no functional armed forces in the beginning of the war in Iraq and it has been built since that time. Even though the capacity and capabilities of these forces are still quite limited they are able to provide its functions. The other problem is that PMCs were not subject to Iraqi laws or regulations and government and other institutions were not able to control them. It is the other way of affection of the monopoly on violence. The situation has changed in this way and Iraqi government tries to regulate the activities of PMCs as they have been subject to Iraqi laws since the beginning of 2009. Nevertheless the monopoly on

Diplomová práce

violence is still limited and Iraqi institutions have no chance to control employment of PMC in a full range.

Použitá literatura

Primární zdroje:

Agreement Between the United States of America and the Republic of Iraq On the Withdrawal of United States Forces from Iraq and the Organization of Their Activities during Their Temporary Presence in Iraq. 17.11.2008, <<http://www.globalsecurity.org/military/library/policy/dod/iraq-sofa.htm>>.

Coalition Provisional Authority (2004): *Order Number 17: Status of the Coalition Provisional Authority, MNF – Iraq, Certain Missions and Personnel in Iraq.* 27.6.2004, <http://www.iraqcoalition.org/regulations/20040627_CPAORD_17_Status_of_Coalition_Rev_with_Annex_A.pdf>.

Law of Administration for the State of Iraq for the Transitional Period. 8.3.2004, <<http://law.case.edu/saddamtrial/documents/TAL.pdf>>.

Middle East Regional Office (2009): *Review of Diplomatic Security's Management of Personal Protective Services in Iraq.* January 2009, <<http://oig.state.gov/documents/organization/113916.pdf>>.

National Security Presidential Directive (2004): *NSPD 36: United States Government Operation in Iraq.* 11. 5. 2004, <<http://www.fas.org/irp/offdocs/nspd/nspd051104.pdf>>. *Report to Congress Pursuant to Section 1506 of the Emergency Wartime Supplemental Appropriations Act, 2003 (Public Law 108-11).* 14.7.2003, <<http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/omb/assets/omb/legislative/1506.pdf>>. SIGIR (2010a): *Long- Standing Weakness in Department of State's Oversight of DynCorp Contract for Support of the Iraqi Police Training Program.* 25.1.2010, <<http://www.sigir.mil/files/audits/10-008.pdf>>.

SIGIR (2010b): *Quarterly Report to the United States Congress.* 30.4.2010, <http://www.sigir.mil/files/quarterlyreports/April2010/Report_-_April_2010.pdf>.

SIGIR (2011): *Quarterly Report to the United States Congress.* 30.4.2011, <<http://www.sigir.mil/publications/quarterlyreports/>>.

Strategic Framework Agreement for a Relationship of Friendship and Cooperation between the United States of America and the Republic of Iraq. 17.11.2008, <<http://www.globalsecurity.org/military/library/policy/national/iraq-strategic-framework-agreement.htm>>.

The Foreign and Commonwealth Office (2002): *Private Military Companies: Options for Regulation.* London: The Stationery Office. Dostupné z: <http://www.fco.gov.uk/resources/en/pdf/pdf4/fco_pdf_privatemilitarycompanies>.

The White House Office of the Press Secretary (2009): *Remarks by the President on Procurement.* 4.3.2009, <http://www.whitehouse.gov/the_press_office/Remarks-by-the-President-on-Procurement-3/4/09/>.

UN Security Council (2003): *Resolution 1511 (2003).* 16.10.2003, <<http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N03/563/91/PDF/N0356391.pdf?OpenElement>>.

US Congressional Budget Office (1997): *An Analysis of the Army's Force Structure: Summary*. April 1997, <<http://www.cbo.gov/ftpdocs/43xx/doc4305/1997doc06-Entire.pdf>>.

US Congressional Budget Office (2003): *An Analysis of the U.S. Military's Ability to Sustain an Occupation of Iraq*. 3.9.2003, <<http://www.cbo.gov/ftpdocs/45xx/doc4515/09-03-Iraq.pdf>>.

US Congressional Budget Office (2011): *Department of Defense Contractors in Afghanistan and Iraq: Background and Analysis*. 29.3.2011, <<http://www.fas.org/sgp/crs/natsec/R40764.pdf>>.

US Congressional Research Service (2003): *Recent Developments in Humanitarian and Reconstruction Assistance*. 1.4.2003, <<http://fpc.state.gov/documents/organization/19705.pdf>>.

US Congressional Research Service (2008a): *Defense Contracting in Iraq: Issues and Options for Congress*. 18.6.2008, <<http://fpc.state.gov/documents/organization/108076.pdf>>.

US Congressional Research Service (2008b): *Private Security Contractors in Iraq: Background, Legal Status, and Other Issues*. 25.8.2008, <<http://www.fas.org/sgp/crs/natsec/RL32419.pdf>>.

US Congressional Research Service (2009a): *Iraq: Post-Saddam Governance and Security*. 8.6. 2009, <<http://www.fas.org/sgp/crs/mideast/RL31339.pdf>>.

US Congressional Research Service (2009b): *U.S.-Iraq Withdrawal/Status of Forces Agreement: Issues for Congressional Oversight*. 13.7.2009, <<http://www.fas.org/sgp/crs/natsec/R40011.pdf>>.

US Congressional Research Service (2010a): *The Cost of Iraq, Afghanistan, and Other Global War on Terror Operations since 9/11*. 2.9.2010, <<http://www.fas.org/sgp/crs/natsec/RL33110.pdf>>.

US Congressional Research Service (2010b): *Defense Logistical Support Contracts in Iraq and Afghanistan: Issues for Congress*. 20.9.2010, <<http://www.fas.org/sgp/crs/natsec/RL33834.pdf>>.

US Congressional Research Service (2011a): *The Department of Defense's Use of Private Security Contractors in Afghanistan and Iraq: Background, Analysis, and Options for Congress*. 21.2.2011, <<http://www.fas.org/sgp/crs/natsec/R40835.pdf>>.

US Congressional Research Service (2011b): *Department of Defense Contractors in Afghanistan and Iraq: Background and Analysis*. 29.3.2011, <<http://www.fas.org/sgp/crs/natsec/R40764.pdf>>.

US Department of Army (2003): *FM3 – 100.21 Contractors on the Battlefield*. 3.1.2003, <<http://www.fas.org/irp/doddir/army/fm3-100-21.pdf>>.

US Department of Defense (2001): *Active Duty Military Personnel Strengths by Regional Area and by Country (309A)*. 30.9.2001, <<http://siadapp.dmdc.osd.mil/personnel/M05/hst0901.pdf>>.

US Department of Defense (2010): *Mesuring Stability and Security in Iraq*. March 2010, <http://www.defense.gov/pubs/pdfs/March%209204%20SecDef%20signed%2029%20Apr%202010_1D80.pdf>.

US Department of Defense (2011): *Contractor Support of U.S. Operations in the USCENTCOM Area of Responsibility, Iraq, and Afghanistan*. 6.4.2011, <www.acq.osd.mil/log/PS/docs/5A_paper/5A_April2011.doc>.

US Government Accountability Office (2001): *Forces Structure: Army Lacks Units Needed for Extended Contingency Operation*. February 2001, <www.gao.gov/new.items/d01198.pdf>.

US Government Accountability Office (2003): *Contractors Provide Vital Service to Deployed Forces but Are Not Adequately Addressed in DOD Plans*. June 2003, <<http://www.acq.osd.mil/dpap/contingency/reports/03-695/03695-GAOFinal-200306.pdf>>.

US Government Accountability Office (2005): *Rebuilding Iraq: Actions Needed to Improve the Use of Private Security Providers*. 28.7.2005, <<http://www.gao.gov/new.items/d05737.pdf>>.

US Government Accountability Office (2006): *Rebuilding Iraq: Actions Still Needed to Improve the Use of Private Security Providers*. 13.6.2006, <<http://www.gao.gov/new.items/d05737.pdf>>.

US Government Accountability Office (2008): *Stabilizing and Rebuilding Iraq: Actions Needed to Address Inadequate Accountability over U.S. Efforts and Investments*. 11.3.2008, <<http://www.gao.gov/new.items/d08568t.pdf>> .

US House of Representatives (2007): *Hearing before the Committee on Oversight and Government Reform: Blackwater USA*. 2.10.2007, <<http://house.resource.org/110/org.c-span.201290-1.1.raw.txt>>.

US House of Representatives (2010): *Overview and Compilation of U.S. Trade Statutes Part I of II*. December 2010, <<http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/CPRT-111WPRT63130/pdf/CPRT-111WPRT63130.pdf>>.

Sekundární zdroje:

Neperiodické

Avant, D. D. (2005): *The Market for Force: The Consequences of Privatizing Security*. Cambridge: Cambridge University Press.

Ballard, K. M. (2007): *The Privatization of Military Affairs: A Historical Look into the Evolution of the Private Military Industry*. In: Jäger, T – Kümmel, G. (eds.) *Private Military and Security Companies: Chances, Problems, Pitfalls and Prospects*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaft.

Ballesteros, E. B. (1999): *Report on the Question of the Use of Mercenaries as a Means of Violating Human Rights and Impeding the Exercise of the Right of Peoples to Self-determination*. 13.1. 1999, <<http://www.globalsecurity.org/military/library/report/2002/e-cn4-2002-20.htm>>.

Bellamy, P. (2009): *The Use of Private Military Firms in the Military Occupation of Iraq: A New Shared Monopoly of the Use of Force*. <<http://www.knowyourlaw.com/Uploads/docs/Private%20Military%20Firms%20in%20Occupation.pdf>>.

Born, H. (ed.) (2003): *Parliamentary Oversight of the Security Sector: Principles, Mechanisms and Practices*. Geneva: DCAF.

Brooks, D. (2002): *Protecting People: The PMC Potential, Comments and Suggestions for the UK Green Paper on Regulating Private Military Services*. International Peace Operations Association, 25.7.2002. <<http://www.hoosier84.com/0725brookspmcregs.pdf>> .

Brooks, D. (2006): *Conceptualizing Private Military Services*. <<http://www.hoosier84.com/mspconceptualization.html>>.

Caparini, M. (2007): *Domestic Regulation: Licensing Regimes for the Export of Military Goods and Services*. In: Chesterman, S. – Lenhardt, Ch. (eds.) *From Mercenaries to Market: The Rise and Regulation of Private Military Companies*. Oxford: Oxford University Press.

Carlisle, R.P. – Bowman, J.S. (2007): *Iraq War*. New York: Facts on File.

Cerbowski, A. K. – Barnett, P. M. (2002): *The American Way of War*. Transformation Trends, 13.1.2002, <<http://www.cdi.org/mrp/tt-13jan03.pdf>>.

Eagleburger et al. (2006): *The Iraq Study Group Report*. Washington: USIP.

Eisenhower, D. D. (1961): *Military- Industrial Complex Speech*. 17.1. 1961, Public Paper of the Presidents, p. 1035- 1040, <<http://www.h-net.org/~hst306/documents/indust.html>>.

Elias, N. – Mennel, S. – Goudsblom, J. (1998): *Norbert Elias on Civilization, Power, and Knowledge*. Chicago: Chicago University Press.

Finehout, A. W: (1991): *The Contingency Army: Structured for Operational Success?* Kansas: School of Advanced Military Studies United States Army Command and General Staff College Fort Leavenworth.

Giddens, A. (1987): *The Nation – State and Violence: Volume Two of A Contemporary Critique of Historical Materialism*. Berkley: University of California Press.

Gulam, H. (2005): *The Rise and Rise of Private Military Companies*. UNITAR POCI, <<http://www.peaceopstraining.org/theses/gulam.pdf>>.

Harting, W. D. (2004): *Outsourcing Blame*. <http://www.tompaine.com/print/outsourcing_blame.php>.

Heath, I. (1989): *Armies of Feudal Europe, 1066-1300: Organisation, Tactics, Dress, and Weapons*. Goring by Sea: Wargames Research Group.

Hobbes, T. (1941): *Leviathan: Neboli o podstatě, zřízení a moci státu církevního a občanského*. Praha: Melantrich.

Holmqvist, C. (2005): *Private Security Companies: The Case for Regulation*. Online text, SIPRI Policy Paper No. 9, <<http://books.sipri.org/files/PP/SIPRIPP09.pdf>>.

Chesterman, S. – Fisher, A. (eds.) (2009): *Private Security, Public Order: The Outsourcing of Public Services and Its Limits*. Oxford: Oxford University Press.
Imbusch, P. (2003): *The Concept of Violence*. In: Heitmeyer, W. – Hagan, J. (eds.): *International Handbook of Violence Research, Volume 1*. Dodrecht: Kluwer Academic Publishers.

Isenberg, D. (1997): *Soldiers of Fortune Ltd.: A Profile of Today's Private Sector Corporate Mercenary Firms*. <<http://www.aloha.net/~stroble/mercs.html>>.

Isenberg, D. (2007): *A Government in Search of Cover: Private Military Companies in Iraq*. In: Chesterman, S. – Lenhardt, Ch. (eds.) *From Mercenaries to Market: The Rise and Regulation of Private Military Companies*. Oxford: Oxford University Press.

Isenberg, D. (2008): *Dogs of War: WPPS World*. 19.9.2008, <http://www.spacedaily.com/reports/Dogs_of_War_WPPS_World_999.html>.

Isenberg, D. (2009): *Private Military Contractors and U.S. Grand Strategy*. PRIO Report 1/2009. Oslo: PRIO.

Isenberg, D. (2010): *DynCorp in Iraq*. CATO Institute, 24.1.2010, <http://www.cato.org/pub_display.php?pub_id=11164>.

Isenberg, D. (2001): *Private Military Firms and Responses to Their Accountability Gap*. 16.3.2011, <<http://isenberg.securitycontracting.net/2011/03/private-military-firms-and-responses-to-their-accountability-gap/>>.

Kamer, D. (2007): *Does History Repeat Itself? A Comparative Analysis of Private Military Entities*. In: Jäger, T – Kümmel, G. (eds.) *Private Military and Security Companies: Chances, Problems, Pitfalls and Prospects*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaft.

Kant, I. (1999): *K věčnému míru*. Praha: Oikoymenh.

- Kidwell, D. C. (2005): *Public War, Private Fight? The United States and Private Military Companies*. Fort Leavenworth: Combat Studies Institute Press.
- Kinsey, Ch. (2006): *Corporate Soldiers and International Security: The Rise of Private Military Companies*. Abingdon: Routledge.
- Kinsey, Ch. (2007): *Private Security Companies: Agents of Democracy or Simply Mercenaries?* In: Jäger, T – Kümmel, G. (eds.) *Private Military and Security Companies: Chances, Problems, Pitfalls and Prospects*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaft.
- Klotz, J. M. (2008): *International Sales Agreements: An Annotated Drafting and Negotiating Guide*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International.
- Kosovar Center for Security Studies (2009): *Assessment of Private Security Companies in Kosovo*. Prishtina: KCSC.
<<http://www.qkss.org/web/images/content/Assessment%20of%20Private%20Security%20Companies%20in%20%20Kosovo.pdf>>.
- Krahmann, E. (2009): *Private Security Companies and the State Monopoly on Violence: A Case of Norm Change?* PRIF Report No. 88,
<http://www.humansecuritygateway.com/documents/PRIF_Prvt_Security_and_The%20State_Monopoly_on_Violence.pdf>.
- Krahmann, E. (2010): *States, Citizen and the Privatization of Security*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kratochvíl, P. – Drulák, P. (eds.) (2009): *Encyklopedie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál.
- Krishnan, A. (2008): *War as Business: Technological Change and Military Service Contracting*. Aldershot: Ashgate Publishing Limited.
- Leander, A. (2001): *Globalisation and the Eroding State Monopoly of Legitimate Violence*. COPRI,
<http://www.diis.dk/graphics/copri_publications/copri_publications/publications/24-2001.pdf>.
- Lilly, D. (2002): *Regulating Private Military Companies: The Need for Multidimensional Approach*. London: International Alert.
<http://www.fco.gov.uk/resources/en/pdf/pdf4/fco_pdf_pmclilly>.
- Machiavelli, N (1998): *The Prince*. Chicago: Chicago University Press.
- Mandel, R (2002): *Armies without States: The Privatization of Security*. Boulder: Lynne Rienner Publishers.
- Maninger, S. (2007): *Soldiers of Misfortune: Is the Demise of National Armed Forces a Core Contributing Factor in the Rise of Private Security Companies?* In: Jäger, T –

Kümmel, G. (eds.) *Private Military and Security Companies: Chances, Problems, Pitfalls and Prospects*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaft.

Miller, K. (2004): *Outsource This*. Center for American Progress, 6.5. 2004, <<http://www.americanprogress.org/issues/2004/05/b67759.html>>.

Morris, L. J. (2010): *Military Justice: A Guide to the Issues*. Santa Barbara: ABC-CLIO.

O'Hanlon, M. – Livingston, I. (2011): *Iraq Index: Tracking Variables of Reconstruction & Security in Post-Saddam Iraq*. Washington: The Brookings Institution.

O'Keefe, M. (2010): *Outsourcing Force: An Examination of the State-Based Impacts of Private Military Contractors*. International Studies Association Conference Paper, February 2010.

Ortiz, C. (2010): *Private Armed Forces and Global Security: A Guide to the Issues*. Santa Barbara: ABC Clio

Percy, S. (2007a): *Morality and Regulation*. In: Chesterman, S. – Lenhardt, Ch. (eds.) *From Mercenaries to Market: The Rise and Regulation of Private Military Companies*. Oxford: Oxford University Press.

Percy, S. (2007b): *Mercenaries: The History of a Norm in International Relations*. Oxford: Oxford University Press.

Peters, R. (1999): *Fighting for the Future: Will America Triumph?* New York: Stackpole books.

Pocock, J.G.A. (2003): *The Machiavellian Moment: Florentine Political Thought and the Atlantic Republican Tradition*. Princeton: Princeton University Press.

Rai, M. – Chomsky, N. (2002): *War Plan Iraq: Ten Reasons against War on Iraq*. London: Verso.

Rathmell, A. et al. (2005): *Developing Iraq's Security Sector: The Coalition Provisional Authority's Experience*. Arlington: RAND Corporation.

Rousseau, J.J. – Betts, Ch. (1999): *Discourse on Political Economy and The Social Contract*. Oxford: Oxford University Press.

Schneiker, A. (2007): *National Regulatory Regimes for PMCs and Their Activities: Benefits and Shortcomings*. In: Jäger, T – Kümmel, G. (eds.) *Private Military and Security Companies: Chances, Problems, Pitfalls and Prospects*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaft.

Schreier, F. - Caparini, M. (2005): *Privatising Security: Law, Practice and Governance of Private Military and Security Companies*. Online, Occasional Paper no. 6, DCAF, Geneva, <http://www.iskran.ru/cd_data/disk2/rr/003.pdf>.

Schwellenbach, N. (2009): *Fraud Cases Fell While Pentagon Contracts Surged: Procurement Experts Say More Investigators Are Required*. Center for Public Integrity, 1.4. 2009, <<http://www.publicintegrity.org/articles/entry/1243>>.

Singer, P. W. (2003): *Corporate Warriors: The Rise of Privatized Military Industry*. Ithaca: Cornell University Press.

Singer, P. W. (2004): *The Private Military Industry and Iraq: What Have We Learned and Where to Next?* DCAF Policy Paper, November 2004, <<http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications/Detail/?ord516=OrgaGrp&ots591=0c54e3b3-1e9c-be1e-2c24-a6a8c7060233&lng=en&id=14132>>.

Singer, P.W. (2007): *Frequently Asked Questions on the UCMJ Change and its Applicability to Private Military Contractors*. The Brookings Institution, 12.1.2007, <http://www.brookings.edu/opinions/2007/0112defenseindustry_singer.aspx>.

Spearin, Ch. (2003): *American Hegemony Incorporated: The Importance and Implications of Military Contractors in Iraq*. Contemporary Security Policy, Vol. 24, No. 3, pp. 26–47.

Stöber, J. (2007): *Contracting in the Fog of War...Private Security Providers in Iraq: A Principal Agent Analysis*. In In: Jäger, T – Kümmel, G. (eds.) *Private Military and Security Companies: Chances, Problems, Pitfalls and Prospects*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaft.

Teichova, A. – Matis, H. (eds.) (2003): *Nation, State, and the Economy in History*. Cambridge: Cambridge University Press.

Thomson, J. E. (1994): *Mercenaries, Pirates, and Sovereigns: State Building and Extraterritorial Violence in Early Modern Europe*. Princeton: Princeton University Press.

Tilly, Ch. (1975): *The Formation of National States in Western Europe*. Princeton: Princeton University Press.

Ward, C. (2005): *The Coalition Provisional Authority Experience with Governance in Iraq*. Washington: United States Institute of Peace.

Weber, M. (1998): *Metodologie, sociologie a politika*. Praha: Oikoymenh.

Wilson, I. (2007): *America's Anabasis*. In: Mahnken, T. G. – Keaney, T. A.: *War in Iraq: Planning and Execution*. Oxon: Routledge.

Wimmer, H. (2003): *The State's Monopoly on Legitimate Violence. Violence in History and in Contemporary World Society as Challenges to the State*. Paper for the Conference "Transformations of Statehood from a European Perspective", Vienna, January 23-25, 2003.

Wulf, H. (2006): *The Challenges of Re-establishing a public monopoly of violence*. In: Glasius, M. – Kaldor, M. (eds.): *A Human Security Doctrine for Europe: Project, Principles, Practicalities*. London: Routledge.

Zartman, W. I. (ed.) (1995): *Collapsed States: The Disintegration and Restoration of Legitimate Authority*. Colorado: Lynne Rienner Publishers.

Periodické

al-Badrani, J. (2011): *Iraqis rally against extending U.S. troops presence*. Reuters, 24.4.2011, <<http://www.reuters.com/article/2011/04/24/us-iraq-protests-idUSTRE73N21C20110424>>.

Avant, D. (2002): *Privatizing Military Training*. Foreign Policy in Focus, Vol. 7, No. 6, May 2002, <http://www.socsci.uci.edu/~davant/pub/10_avant_in_focus.pdf>.

Avant, D. D. (2004): *The Privatization of Security and Change in the Control of Force*. International Studies Perspectives, Vol. 5, Issue 2, pp. 153-157.

Boots, M. (2005): *The Struggle to Transform Military*. Foreign Affairs, Vol. 84, No. 2, pp. 103-118.

Bruce, I. (2007): *Blackwater uses armed force 'twice as often as other Iraq firms*. The Herald Scotland, 28.9.2007, <<http://www.heraldscotland.com/blackwater-uses-armed-force-twice-as-often-as-other-iraq-firms-1.866065>>.

Bureš, O. (2006): *Privatizace operací na udržení míru*. Mezinárodní vztahy, ročník 41, č. 2, s. 143-157.

Bureš, O. (2009): *Jak regulovat soukromé vojenské společnosti?* Mezinárodní vztahy, ročník 44, č. 4, s. 85-107.

Byman, D. – Pollack, K. – Waxman M. (1998): *Coercing Saddam Hussein: Lessons from the Past*. Survival, Vol. 40, No. 3, pp. 127-152.

Cancian, M. (2008): *Contractors: The New Element of Military Force Structure*. Parameters, Vol. 38, No. 4, pp. 61-77.

Gansler, J.S. (2010): *The Dangers of Over Insourcing*. Journal of International Peace Operations, Vol. 6, No. 3, <<http://web.peaceops.com/archives/1058>>.

Chesterman, S. (2008): *We Can't Spy ... If We Can't Buy!: The Privatization of Intelligence and the Limits of Outsourcing ' Inherently Governmental Functions '*. The European Journal of International Law, Vol. 19., No. 5, pp. 1055-1074.

Korb, L. J. (2004): *Fixing the Mix: How to Update the Army's Reserves*. Foreign Affairs, Vol. 83, No. 2, pp. 2-7.

Lam, J.S. (2009): *Accountability for Private Military Contractors Under the Alien Tort Statut*. California Law Review, Vol. 97, No.5, pp. 1459-1499.

Londoño, E. – Mizher, Q. (2009): *Iraq to Deny New License To Blackwater Security Firm*. The Washington Post, 29.1.2009, <<http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2009/01/28/AR2009012803319.html?sid=ST2009012803363>>.

- Merle, R. – Witte, G. (2005): *Security Costs Slow Iraq Reconstruction*. Washington Post, 29. 7. 2005, <<http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2005/07/28/AR2005072802269.html>>.
- Merle, R. (2006): *Census Counts 100,000 Contractors in Iraq*. Washington Post, 5.12.2006, <<http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/12/04/AR2006120401311.html>>.
- Nelson, T. L. (2010): *State-Building, Stability, and Oil as "Shared Competencies" in Iraq*. Parameters, Vol. 40, No. 3, pp. 61-75.
- NY Daily News (2011): *Talks between U.S. and Iraq Over Troop Withdrawal Hits Snag*. 23.4.2011, <http://articles.nydailynews.com/2011-04-23/news/29480845_1_iraqi-government-troops-united-states-and-iraq>.
- Orsini, E. A. – Bublitz, G. T. (1999): *Contractors on the Battlefield: Risk on the Road Ahead? Army Logician*, Vol. 31, No. 1, pp. 130-132.
- Parker, N. (2009): *5 U.S. contractors in Iraq are held in American's death They are suspects in the killing of Texan Jim Kitterman in Baghdad*. Los Angeles Times, 8.6.2009, <<http://articles.latimes.com/2009/jun/08/world/fg-iraq-arrests8>>.
- Schaub, G. – Franke, V. (2009): *Contractors as Military Professionals?* Parameters, Vol. 39, No. 4, pp. 88-104.
- Schmidt, M. S. (2011): *Immunity Gone, Contractor in Iraq Sentenced to Prison*. The New York Times, 28.2.2011, <http://www.nytimes.com/2011/03/01/world/middleeast/01iraq.html?_r=1>.
- Schooner, S. L. (2008): *Why Contractor Fatalities Matter*. Parameters, Vol. 38, No. 3 pp. 78-91.
- Schooner, S. L. (2009): *Remember Them, Too: Don't Contractors Count When We Calculate the Costs of War?* The Washington Post, 25.5.2009, <<http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2009/05/24/AR2009052401994.html>>.
- Singer, P.W. (2004): *War, Profits, and the Vacuum of Law: Privatized Military Firms and International Law*. Columbia Journal of Transnational Law, vol. 42, Spring 2004, pp. 521-549.
- Singer, P. W. (2005): *Outsourcing War*. Foreign Affairs, Vol. 84, No: 2, pp. 119-132.
- Spearin, Ch. (2006): *Special Operation Forces a Strategic Resource: Public and Private Divides*. Parameters, Winter 2006-07, Vol. XXXVI, pp. 58-70.
- Suter, K. (2005): *Mercenaries in Warfare*. Contemporary Review, July 2005, Vol. 287, Issue 1674, p. 28-33.

Turcan, M. – Ozpinar, N. (2009): *Who Let the Dogs Out?: A Critique of the Security for Hire Option in Weak States*. *Dynamics of Asymmetric Conflict*, Vol. 2, No. 3, pp. 143–171.

Vauters, J. – Smith, M. L. R. (2006): *A Question of Escalation - From Counternarcotics to Counterterrorism: Analysing US Strategy in Colombia*. *Small Wars and Insurgencies*, Vol. 17, No. 2, pp. 163-196.

Wilson, P. A. – Gordon, J – Johnson, D. E. (2003): *An Alternative Future Force: Building a Better Army*. *Parameters*, Vol. 33, No. 4, pp. 19-39.

Wouters, P. (2010): *The Political, Legal, and Military Implications of Outsourcing to Private Military Companies*. [Revista Academiei Fortelor Terestre](#), March 2010, Vol. 15, Issue 1, p. 81-86.